

BOR RAPORU

DOĞAL KAYNAKLARIMIZ HALKIMIZIN MALIDIR

TMMOB

METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI

Temmuz 2003

1-GİRİŞ

24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile birlikte alt yapısı hızlandırılan sürecin bu aşamasında siyasi iktidarların uyguladıkları sermaye yanlısı politikalar sonucu ülkemiz, tarihinin en ağır ekonomik, siyasi, toplumsal krizini yaşamaktadır. Krize çözüm olacağı iddia edilen IMF ve Dünya Bankasının önerdiği üretimi dışlayıp rantı temel alan politikalar sonucu kalkınma ve sanayileşmeden vazgeçilmiş, ülke iç ve dış borç kıskacı içerisinde uluslararası finans kuruluşlarının güdümüne sokulmuştur. Sonuçta, yatırımlar durmuş, işsizlik artmış, iç ve dış borçların her geçen gün artarak devam ettiği yüksek enflasyonun yaşandığı ülkemiz; IMF ve Dünya Bankası politikalarının denendiği bir laboratuvar, halkımız da kobay durumuna düşürülmüştür. Bu gelişmeler madenciliğimize de yansımış, yeraltı ve yerüstü kaynaklarımızın, stratejik madenlerimizin uluslararası tekelere peşkeş çekilmeye çalışıldığı bir döneme geçilmiştir.

Bilindiği gibi; bir ülkenin gelişmişliğinin ölçütü sayılan sanayi ve enerji üretiminin temel hammaddeleri talanı emperyalizmin klasik sömürü alanlarından biridir. İşbirlikçileri vasıtasıyla sömürge ve/veya yarı sömürge ülkelerden çok ucuza temin edilen hammaddeler işlenerek, kendilerinin kontrollerindeki piyasa mekanizmalarında belirlenen fiyatlarla, yine aynı ülkelere mamul madde olarak satılmaktadır. Değişen sadece bu hammaddelerden yapılan üretimin coğrafyasıdır. Bunda, bu ülkelerde yoğun hammadde ve enerji tüketen sanayilerin yarattığı çevre kirliliklerine karşı kamuoylarının özellikle 1980 yılından itibaren yoğunlaşan baskıların etkisi olduğu gibi, asıl belirleyici olan faktör ulus ötesi şirketlerin azalan kar payları nedeniyle kapitalizmin süregelen bunalımlarını ertelemek zorunda olmalarıdır.

Doğası gereği tüm toplumun, halkın malı olması gereken bu zenginlikler genelde, mülkiyet ilişkileri nedeniyle egemen sınıfların ya da işbirliği içerisinde oldukları ulus ötesi şirketlerin hizmetinde ya da kontrolündedir. Bor madenlerimiz küreselleşme ideolojisinin ülkemizin madencilik alanındaki uygulamalarının yumuşak karnıdır. 150 yıldır üzerinde mücadele edilen bu yeraltı zenginliğimiz için 1978 yılında kazanılan mevzi kaybedilmek üzeredir. Nitekim, 3 Kasım seçimleriyle iktidara gelen AKP Hükümetleri'nin açıkladığı programlar, ülkeyi krize sürükleyen IMF programının uygulanmasını garanti ederek, özelleştirmenin hızlandırılmasını ve madenciliği de içeren değişik alanlara yaygınlaştırılmasını temel almış, uluslararası sermayenin önündeki engellerin kaldırılacağını garanti eden IMF'ye teslimiyet programlarıdır. Bor özelleştirmelerin odağı konumundadır. Doğanın Anadolu'ya bir hediyesi olan Bor'u ele geçirmek isteyenlerin arkasındaki güç ise İngilizlerin Amiral Gemisi Rio Tinto'dur.

2-BOR(B) NEDİR ?

2.1-Bor ve Bor Mineralleri

Kökene Buraq/Baurach(Arapça) ve Burah(Farsça) kelimelerinden gelen ağırlıklı olarak metalimsi davranış gösteren Bor(B), ilk defa 1808 yılında Gay-Lussac ve Jacques Thenard ile

Sir Humphry Davy tarafından Bor Oksit'in Potasyum ile ısıtılmasıyla elde edilmiştir. Atom numarası 5, atom ağırlığı 10,81 gram, ergime noktası 2076-2300°C, Buharlaştırma Sıcaklığı 3927°C (2550°C sübl.), Sertliği(mikrosertlik) 49000 HV, Yoğunluğu 2,3 g/cm³(Amorf) ve 2,31 g/cm³(Tetragonal),2.35 g/cm³ β-rombohedral, 2,46 g/cm³ α-rombohedral, 2,99 g/cm³(sıvı fazda), 2,13 g/cm³ (katı fazda), elektron yapısı ise 1s22s2p1 olup, periyodik sistemin üçüncü grubunun başında yer almaktadır. Kimyasal olarak ametal bir element olan kristal bor, normal sıcaklıklarda su, hava ve hidroklorik/hidroflorik asitler ile soy davranış göstermekte olup sadece yüksek konsantrasyonlu Nitrik Asit ile sıcak ortamda Borik Asit'e dönüşebilmektedir. Öte yandan yüksek sıcaklıklarda saf oksijen ile reaksiyona girerek Bor Oksit(B₂O₃), aynı koşullarda nitrojen ile Bor Nitrit(BN), ayrıca bazı metaller ile Magnezyum Borit(Mg₃B₂) ve Titanyum Diborit(TiB₂) gibi endüstride kullanılan bileşikler oluşabilmektedir.

Bor tabiiatta serbest olarak bulunmaz. Yer kabuğunda toprak, kayalar ve suda yaygın olarak bulunan kristal ya da amorf yapıdaki bor miktarı ortalama 10 ppm mertebesindedir. Doğada, kütle numaraları 10 (%19,8) ve 11 (%80,2) olan iki kararlı izotopun karışımı şeklinde bulunmaktadır. Canlıların bu elementin varlığında evrim geçirdiği ifade edilmektedir.

Bor elementi, doğada değişik oranlarda Bor Oksit(B₂O₃) ile 150'den fazla mineralin yapısında yer almasına rağmen; ekonomik anlamda bor mineralleri kalsiyum, sodyum ve magnezyum elementleri ile hidrat bileşikleri halinde teşekkül etmiş olarak bulunurlar ve bu elementlerine göre sınıflandırılırlar. Bor minerallerinden ticari değere sahip olanları; Tinkal, Kolemanit, Üleksit, Probertit, Borasit, Pandemit, Szaybelit, Hidroborasit ve Kernit'tir. Bor madenleri topraktan çıkarıldıktan sonra, yıkanıp ve kırılıp kullanıma hazır duruma gelebilmektedir.

TABLO-1. ÖNEMLİ BOR MİNERALLERİ VE BULUNDUĞU YERLER

MİNERAL	FORMÜLÜ	B ₂ O ₃ ,%	BULUNDUĞU ÜLKELER
Tinkal	Na ₂ B ₄ O ₇ . 10H ₂ O	36, 5	Türkiye(Kırka,Emet,Bigadiç)-ABD-Arjantin
Kernit	Na ₂ B ₄ O ₇ . 4H ₂ O	51, 0	Türkiye(Kırka)-ABD-Arjantin
Kolemanit	Ca ₂ B ₆ O ₁₁ . 5H ₂ O	50, 8	Türkiye(Emet, Bigadiç, Küçükler)-ABD-Meksika
Üleksit	NaCaB ₅ O ₉ . 8H ₂ O	43, 0	Türkiye(Bigadiç, Kırka, Emet)-Arjantin
Probertit	NaCaB ₅ O ₉ . 5H ₂ O	49, 6	Türkiye(Kestelek, Emet)-ABD
Szaybelit	MgBO ₂ (OH)	41, 4	Kazakistan-Çin
Pandemit	Ca ₄ B ₁₀ O ₁₉ . 7H ₂ O	49, 8	Türkiye(Sultançayır, Bigadiç)
Borasit	Mg ₃ B ₇ O ₁₃ Cl	62.2	Almanya
Hid.Borasit	CaMgBO ₁₁ .6H ₂ O	50.5	Türkiye(Emet)
Datolit	Ca ₂ B ₄ Si ₂ O ₁₂ . 2H ₂ O	26, 7	Kazakistan-Rusya
Sasolit	H ₃ BO ₃ .	56, 3	İtalya
Göl Suları	Erimiş Tuzlar		ABD-Şili-Bolivya

TABLO-2. ÜLKEMİZDE İŞLETİLEN BOR MİNERALLERİ

MİNERAL	BULUNDUĞU YER
Tinkal	Kırka /Eskişehir
Kolemanit	Emet/Kütahya Bigadiç/Balıkesir Kestelek/Bursa
Üleksit	Bigadiç/Balıkesir

Ülkemizin bilinen borat yataklarının tümü Batı Anadolu'dadır. Doğu-Batı doğrultusunda ~300 ve Kuzey-Güney doğrultusunda ise ~150 km'lik bir alan içinde, Bigadiç, Sultançayır, Kestelek, Emet ve Kırka yörelerinde yer alır. Ülkemizde bulunan bor yataklarından, sodyum kökenli olanları tinkal, kalsiyum kökenli olanları kolemanit, sodyum-kalsiyum kökenli olanları ise üleksit olarak adlandırılır.

Ekonomik boyutlardaki bor yatakları, borun oksijen ile bağlanmış bileşikler halinde daha çok Türkiye, ABD, Arjantin, Rusya, Kazakistan, Çin, Bolivya, Peru ve Şili'nin kurak, volkanik ve hidrotermal aktivitesi olan bazı bölgelerinde bulunmaktadır. Dünyada ticari değeri olan bor mineralleri ile buldukları ülkeler TABLO-1'de, ülkemizde işletilmekte olan başlıca bor minerallerinin isimleri, bulunduğu yerler ise TABLO-2'de verilmiştir.

2.2-Bor Rezervleri

Dünya bor rezervlerinin dağılımı TABLO-3'te, ülkemizdeki görünür bor rezerv miktarı ve bu rezervin cevher guruplarına göre dağılımı ise TABLO-4'te verilmiştir. Bor minerallerinin %B₂O₃ içerikleri çok farklı olduğundan, TABLO-3'teki veriler, ekonomik olarak kullanılabilir cevherlerin %100 B₂O₃ bazındaki miktarlarına dayandırılmıştır. U.S. GS Mineral Commodity Summaries, 2002 verileri ülkemizin rezervlerini kasıtlı olarak küçük göstermeye yöneliktir.

Tablolarda görüleceği gibi şimdiye kadar yapılan arama sonucuna göre, %B₂O₃ bazında ülkemizin dünya toplam bor rezervleri içi payı %63, dünyadaki en büyük üretici durumundaki US Borax'ın kontrolü altındaki bor rezervlerinin (ABD ve Arjantin'deki rezervler) payı ise %17 civarındadır.

TABLO-3. DÜNYA BOR REZERVLERİ VE REZERV ÖMRÜ

ÜLKE	*TOP. REZERV X10 ³ Ton B ₂ O ₃	* ORANI, %	REZERV ÖMRÜ (YIL)	**TOP. REZERV X10 ³ Ton B ₂ O ₃
Türkiye	803.000	63	514	150.000
Abd	209.000	16,4	134	80.000
Rusya	136.000	10,7	87	100.000
Şili	41.000	3,2	26	41.000
Çin	36.000	2,8	23	36.000
Peru	22.000	1,7	14	22.000
Bolivya	19.000	1,5	12	19.000
Arjantin	9.000	0,7	6	9.000
Toplam	1.275.000	100,0		470.000

Kaynak: * Eti Holding, ** U.S. GS Mineral Commodity Summaries, 2002

Bu veriler Türkiye'nin dünyanın en büyük bor kaynaklarına sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Fakat, belirtilen bu değerler devletleştirmeyi müteakip Eti Holding'de toplanan yaklaşık 20 000 km²'lik imtiyazlı sahalarda tespit edilmiş, 15-20 yıl öncesine ait, kısmi çalışılmış bor havzalarına ait verilerdir. Konu ile ilgili uzmanlar Eti Holding A.Ş.'nin

imtiyazı altındaki sahalarda yapılacak yeni arama çalışmalarıyla, ülkemiz rezervlerinin en az iki katına çıkacağını belirtmektedirler.

Rezerv ömürlerine baktığımızda durum çok daha çarpıcıdır. Görünür Ekonomik Rezerv bazında dünya tüketimini tek başına karşılama süresi yönüyle ülkemizin yatakları şu anda US Borax kontrolündeki rezervlerin yaklaşık 4 katı olup, analistlere göre son yıllardaki tüketim artış hızı da dikkate alındığında 80 yıl sonra ülkemizin yataklarının dünyada tek bor kaynağı olma olasılığı çok yüksektir. Bor ve bor ürünleri ile ilgili olarak dünyada bir rezerv sorunu bulunmamaktadır. Bu sebeple, büyük rezervlere sahip olmak, kendi başına biranlam ifade etmemektedir. Bu rezervden sağlanacak faydanın en üst seviyeye çıkarılabilmesinin şartlarını oluşturmak çok daha önem kazanmaktadır.

TABLO-4.ETİ HOLDİNG A.Ş.’NİN BOR REZERVLERİ

ÜRETİM YERİ	CEVHER	REZERV,10 ⁶ Ton	TENÖR,% B ₂ O ₃
Kırka Bor İşletmesi	Tinkal	605, 5	25, 8
Bigadiç Bor İşletmesi	Üleksit	49, 2	29, 1
	Kolemanit	576, 4	29, 4
Emet Bor İşletmesi	Kolemanit	835, 6	27,5-28,5
Kestelek Bor İşletmesi	Kolemanit	7, 7	25-33
TOPLAM		2. 074, 4	

Kaynak:Etı Holding A.Ş.

TABLO-4, ülkemiz rezervlerinin ağırlıklı olarak kolemanitten oluştuğunu göstermektedir. Ülkemizdeki 1,4 milyar ton dolaylarında kolemanite karşılık diğer ülkelerdeki toplam kolemanit rezervi 100 milyon ton civarındadır. Bu değerler, üretimde kolemanit kullanımının daha ekonomik ve/veya zorunlu olacağı alanlarda ileride sağlanacak büyük avantajımızı da ortaya koymaktadır.

Ülkemiz dünya bor rezervlerinin sadece çoğuna değil, nitelik olarak kullanıldığı alanlarda ürünlerin karakterini olumsuz olarak etkilediği için istenmeyen safsızlıkların çok düşük olmasının sağladığı yüksek talep ve açık işletmeciliğin getirdiği maliyet avantajlarına da sahiptir. Bu nedenle, dünya ham bor ticaretinin tamamına yakını ülkemizin elinde bulunmaktadır. Diğer ülkelerin bu alanda bizimle rekabet etmesi sözkonusu değildir.

2.3-Bor Ham ve Rafine Ürünleri

Bor cevherlerinin yapılarındaki kil bileşiklerinin arındırılması için uygulanan zenginleştirme işlemi ile elde edilen konsantre ürün ham bor olarak tanımlanmaktadır. Bor mineralleri ham bor ve/veya öğütülmüş ham bor halinde piyasaya sanayi girdisi olarak çok sınırlı alan ve miktarlarda (%10’u kadar) sunulabilmekte, geriye kalanı ise genel olarak ara ürün olarak nihai ürün üretiminde girdi olan rafine bor bileşiklerine dönüştürüldükten sonra da kullanılabilirler.

TABLO-5. DÜNYA PİYASASINDAKİ HAM BOR VE RAFİNE ÜRÜNLER

HAM BOR	RAFİNE ÜRÜNLER
Tinkal Konsantre	Boraks Pentahidrat(Rafine, Kalsine)
Üleksit Konsantre	Boraks Dekahidrat(Rafine, Kalsine)
Kolemanit Konsantre	Susuz Boraks
HidroBorasit Konsantre	Borik Asit

Pinnoit ve Szaibelyit Konsantre	Sentetik, Kalsine, Rafine Kolemanit Kalsine Üleksit Kalsine HidroBorasit Kalsine Tinkal
---------------------------------	--

TABLO-6-HAM VE RAFİNE BOR KURULU KAPASİTELERİMİZ

İŞLETME	ÜRÜN	KURULU KAPASİTE	
		Ham Bor	Rafine Bor
		10 ³ Ton/Yıl	
Kırka	Tinkal Konsantre	800	
	Boraks Pentahidrat		480
	Boraks Dekahidrat		17
	Susuz Boraks		60
Bandırma	Boraks Deka+Penta Hidrat		55
	Borik Asit		85
	Sodyum Perborat		20
Bigadiç	Konsantre Kolemanit+ Üleksit	560	
	Öğütülmüş Kolemanit	30	
Emet	Borik Asit (Yatırım Devam Ediyor)		100
	Konsantre Kolemanit	500	
Kestelek	Konsantre Kolemanit	100	
TOPLAM		1 820	817

Kaynak:Eti Holding A.Ş.

Dünya bor sektöründe kullanım alanları miktarları açısından en yaygın ham bor ve rafine ürünler TABLO-5’te verilmiştir.

Henüz Bor nihai ürünleri üretemeyen Eti Holding’in ham ürün olarak pazarladığı ve ağırlıklı olarak rafine ürün üretiminde kullandığı iki çeşit konsantre bor cevheri vardır; Tinkal konsantre ve Kolemanit konsantre

Üleksit ülkemizde rafine ürün üretiminde kullanılmamakta olup, sadece konsantre ürün olarak satılmaktadır. Elde edilen başlıca rafine ürünler ise; Boraks Pentahidrat, Boraks Dekahidrat, Susuz Boraks, Borik Asit ve Sodyum Perborat olarak sıralanabilir. Eti Holding A.Ş.’nin bir ortaklığı olan Eti Bor A.Ş.’ye bağlı işletmelerin 2001 yılı itibarıyla kurulu kapasiteleri TABLO-6’da verilmiştir. Yapımı devam eden rafine bor tesislerinin devreye girmesiyle rafine bor kurulu kapasitesi 557 000 ton/yıldan 817 000 ton/yıla ulaşacaktır.

Bor madenlerinden tinkalin rafine edilmesi ile boraks, sülfürik asit ile reaksiyonu sonucu borik asit, hidrojen peroksit ile reaksiyonu sonucunda da sodyum perborat elde edilmektedir. Eti Holding’in üretim alanları içinde, ham cevherden rafine ürünlere geçiş şematik olarak aşağıda gösterilmiştir.

Kolemanit konsantre

Borik Asit

Tinkal konsantre

Boraks Pentahidrat
Boraks Dekahidrat
Susuz Boraks
Sodyum Perborat

2.4-Bor İleri Teknoloji Ürünleri

Ham ve rafine ürünler dışında genellikle yüksek teknoloji gerektiren metotlar ile rafine bor ürünleri kullanılarak dünyada ticari olarak üretilen ve değişik kullanım alanları olan 175 civarında Bor Sektöründe nihai ürün olarak ta sınıflandırılan “Özel Bor Bileşikleri” mevcuttur. Bu özel bor bileşiklerin her biri farklı sektörlerde belirli amaçlar için kullanılmaktadır. Bor, bor alaşımları, bor tuzları ve organometalik bor kompleksleri ya kendi başlarına ileri teknoloji malzemesidirler ya da başka maddelere katılarak onlara ileri teknoloji malzemesi özelliği kazandırılırlar. Bu ürünlerden en yaygın kullanım alanlarına sahip olanlarını; Susuz Borik Asit(Bor Oksit), Sodyum Bor Hidrür, Potasyum Bor Hidrür, Boranlar, Metal Borürler, Disodyum Oktaborat Tetrahidrat, Bor Triklorür, Çinko Borat, Metalik(Elementel) Bor, Ferrobor, , Bor Karbür, Bor Nitrür ve Bor Fiberleri olarak sıralayabiliriz.

Susuz Borik Asit(Bor Oksit)

Bor bileşikleri içinde bor yüzdesi en fazla olan bileşik Bor oksit'tir. Borir asitin iki aşamada dehidrasyonu yöntemiyle, önce borik asit suyunu kaybederek metaborik asit'e dönüşmesi, daha sonra metaborik asit dehidrasyona uğrayarak bor oksidi oluşturmasıyla, üretilmektedir. Susuz borik asit olarak ta bilinen Bor oksit, en derişik bor kaynağı olarak, bir çok özel bor kimyasallarının üretiminde ağırlık olarak % 56,28 B₂O₃ içeren Borik asit(H₃BO₃) yerine proses sırasında ürünün kalitesini etkileyen su buharı çıkmaması nedeniyle kullanılmaktadır.

Bor Triklorür

Endüstriyel ölçekte klor gazının 1035°C'de döner fırında boraks ve ham petrol artığı karışımı ile reaksiyona sokulması ile elde edilen Bor Triklorürün(BCl₃) tümü ABD'de olmak üzere üretimi 350 Ton/Yıl'ın üzerindedir. Farklı kaynaklarda, çeşitli safiyetteki ve özellikteki bor triklorür için değişik fiyatlar verilmektedir. Bu fiyatlar 7,6-190 US\$/kg arasında değişmektedir.

Çinko Borat

En yaygın olarak kullanılan Çinko Borat bileşiğinin ticari adı Firebrake ZB olup 2ZnO.3B₂O₃.3,5H₂O şeklinde formülize edilmektedir. Ana üretici US Borax'tır.. Bununla birlikte bir çok farklı kimyasal formüle sahip farklı ticari isimlerle bilinen 4ZnO.B₂O₃.H₂O, 2ZnO.3B₂O₃, ZnO. B₂O₃.2H₂O(ZB 112), ZnO.3B₂O₃.7H₂O, Zn (B₂O₃(OH)₅). H₂O(ZB 237), 2ZnO.3B₂O₃.9H₂O),. Zn(BO₂)₂(ZB 325) vb. Çinko Boratlar mevcuttur.

Alev geciktirici olarak pazarının Avrupa'da %2/yıl, Kuzey Amerika'da ise %4/yıl büyüyeceği tahmin edilmektedir. En büyük üreticilerden birisi olan US Borax bu alanda %15/yıl'lık bir büyüme hedeflemiştir. ABD'de Çinko Borat fiyatları 1985 yılında 1100 US\$/ton iken 1999 yılında 2180 US\$/ton'a yükselmiştir.

Çinko boratın alev geciktirici malzeme olarak en fazla kullanılan alüminyum trihidrat ile birlikte kullanımının yaygınlaşarak artması, alümina trihidrat, magnezyum hidroksit, kalay oksit ve melaminlerde performans geliştirici olarak kullanılması çinko boratın gelecek yıllarda tüketiminin artmasını teşvik eden faktörlerdendir.

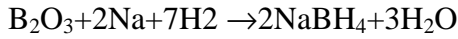
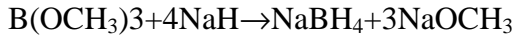
Boranlar

Enerji hammaddesi olarak ve buna dayalı teknolojilerde kullanılan Bor'un bileşiklerinden olan Boranlar, B_nH_{n+4} yapısındaki bor hidrürlerin genel adıdır. En önemlileri; B_2H_6 diboran (Te $-65,5^\circ C$, Tb $-92,5^\circ C$), B_5H_9 pentaboran (Te $-45,8^\circ C$, Tb $58,5^\circ C$) ve $B_{10}H_{14}$ dekaboran (Te $98,8^\circ C$, Tb $213^\circ C$)

Boranların üretimi için kullanılan yöntemler şu şekilde sıralanabilir: 1) $NaBH_4$ 'ün bor florür ile reaksiyonu ($3NaBH_4 + 4BF_3 \rightarrow 2B_2H_6 + 3NaBF_4$). 2) $NaBH_4$ 'ün asitlerle (H_2SO_4) etkileşimi. 3) BCl_3 'ün H_2 ile $450^\circ C$ 'de Cu-Al katalizator üzerinde hidrürleşmesi. 4) Boroksidin H_2 ortamında Al/ $AlCl_3$ yardımı ile doğrudan redüksiyonu. Termal stabilitesi yüksek boranlar ise; diboranların $120-240^\circ C$ sıcaklıkları arasında H_2 vererek pirolizi ile üretilirler. Diboran ise aminboranlar, karboranlar ve çok sayıda organobor bileşiklerinin çıkış noktasıdır.

Sodyum Bor Hidrür ($NaBH_4$)

Hidrojen enerjisi kullanımında bir devrim yaratacak olan alkali karakterli çözücülerde kararlı bulunabilen bir sodyum tuzu olan Sodyum Bor Hidrür, Trimetoksiboran'ın sodyumhidrür ile reaksiyonuyla üretilmektedir:

Genel olarak alkali borürler ve metal hidrürler hidrojen taşıyıcı özelliğe sahiptir. $NaBH_4$, Asitler ve sulu asitler içinde H_2 vererek oksitlenir. Bu arada suyu da indirgeyerek fazladan H_2 çıkışına neden olur. Bünyesindeki hidrojenin yanısıra sudan da hidrojen parçalanmasını sağlar. Böylece hem taşıyıcı hem de üretici niteliktedir.

Sodyum Bor Hidrür, ağırlıklı olarak özellikle geri kazanılan kağıtların mürekkeplerinden arındırılmasına yönelik yüksek kaliteli kağıtların beyazlaştırılması, parlaklaştırılması amacıyla tüketilmektedir. Kağıt hamurunda klorür içermeyen maddelerin kullanılması için kağıt endüstrisi üzerinde çevreci baskılar şiddetini giderek arttırması sodyum borhidrür gibi klorür içermeyen beyazlatıcı maddelerin giderek artan miktarlarda kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Gerek gazete kağıdı ve gerekse renkli baskılamaya uygun olan hafif kaplamalı magazin kağıdının üretiminin artması nedeniyle, bunların beyazlatılmış mekanik hamuru üretiminde kullanılan sodyum borhidrürün tüketimine olan talep artmıştır. Sodyum borhidrürün diğer bir avantajı kağıt hamurundan uzaklaştırılmak zorunda olmamasıdır.

Öte yandan, endüstrideki atık sulardan empüritelerin arındırılması ve ağır metallerin bu sulardan arındırılarak kazanılmasında sodyum borhidrür kullanılması düşük maliyet ve pratiklik açısından bir avantaj teşkil etmektedir. İlaç sanayiinde ve bazı bor kimyasallarının üretiminde indirgeme kimyasalı olarak, cilt bakımı ve ev ürünlerinde istenmeyen kokulara, renk değişimine yol açması nedeniyle organik kimyasallardan metal iyonlarının, karbonil ve peroksit empüritelerinin arındırılması, Düşük maliyetli kimyasal solüsyon olarak pamuğun ve pamuk-polyester karışımlarının sürekli boyanma işlemlerinde performansın arttırılması, ilaç, vitamin ve kozmetiklerin üretimi, alkol üretiminde, keton ve yüksek alkollerden koku ve renk gidermede, olefinlerin stabilizasyonu Sodyum Bor Hidrür'ün diğer önemli kullanım alanlarıdır.

Sodyum borhidrürün iyi bir hidrojen kaynağı olması nedeniyle Füze katı yakıtlarında, yüksek enerjili jet motorlarda ve roketlerde saf hidrojen kaynağı olarak kullanımı konusundaki çalışmaların açıklanan sonuçları oldukça çarpıcıdır. Bir fuel-cell (yakıt hücresi) üreticisi olan Millennium Cell, sodyum boratlardan sodyum borhidrür üretilmesi prosesinin araştırılması ve sodyum bor hidrürün bir yakıt kaynağı olarak kullanılması konusunda US Borax ile bir anlaşma imzalamıştır.

Bugün yarısı ABD’de olmak üzere Dünya sodyum borhidrür tüketimi 2000 Ton/Yıl civarındadır. Tüketim hızı iki rakamlı hanelere çıkmıştır. Sodyum borhidrürün fiyatları 50-75 US\$/kg(toz halinde) ve 40-55 US\$/kg(%12’lik NaBH₄ çözeltisi) arasında değişmektedir.

Dünyada Sodyum Borhidrür patentli bazı marka isimleri ile satılmaktadır: BOROL(Kağıt Sanayiinde), SWS(İlaç sanayiinde), VENMET(Atık sularında), VENPURE(Organik kimyasalların arındırılması), VENVAT, VENHIT(Pamuk işlemlerinde)

Potasyum Bor Hidrür(KBH₄)

Potasyum Bor Hidrür(KBH₄), birçok alanda sodyum bor hidrür’ün yerine kullanılmaktadır. Özel olarak, tekstil boyaalarının, Antibiyotiklerin, steroid preparatlarının, vitaminlerin, üretiminde indirgeyici olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, trialkil boran, diboran alkil türevleri ve diğer bor bileşiklerinin üretiminde hammadde olarak, organik bileşiklerdeki OH-gruplarının korunmasında, alkoller, fenoller, dioller, şekerler ve diğer bileşiklerdeki OH-gruplarının hızlı gazometrik tayininde, inorganik, kompleks ve organik tuzların kristalin hidratlarındaki su içeriğinin tayininde ve tuz ile şeker hidratlarının dehidrasyonunda Potasyum Bor Hidrit kullanılmaktadır.

Potasyum Bor Hidrit fiyatları 60-70 US\$/kg arasında değişmektedir.

Disodyum Oktaborat Tetrahidrat

Disodyum oktaborat tetrahidrat, Na₂B₈O₁₃ .4H₂O (Na₂₀.4B₂₀.4H₂O) uygulama alanlarına göre farklı ticari isimlerle pazarlanmaktadır.. Bunlar; Borlu gübre olarak kullanılan Solubor, kereste korunmasında böcek ve mantar öldürücü olarak kullanılan Timbor ve alev önleyici malzeme olarak kullanılan Polybor.

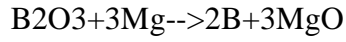
İnce pudra şeklinde piyasaya sürülen Solubor Borlu gübre olarak toprakta direkt olarak kullanılır. Su içerisinde hızla çözünür ve çözelti halinde uygulanabilir. Bu nedenle kullanım kolaylığı açısından tüketici tercihidir. Borun çözünebilirliği yüksek olduğu için, yağmur suyuyla topraktaki bor yıkanır ve bu nedenle toprakta bor eksikliği doğar. Solubor, kumlu veya gevşek yapıda toprakta veya bor azlığı olan topraklarda uygulanabilir. Ürünlerin beslenebilmesi ve yabancı otların kontrol altında tutulması gibi iki amaç istendiğinde hektar başına 3-5 kg bor veya 15-25 kg solubor kullanılır.

ABD, Japonya, İspanya, Hollanda ve Fransa’da solubor (borlu gübre) üretimi yapılmakta olup, Solubor'un başlıca kullanıcıları; ABD, İspanya, Kuzey Avrupa Ülkeleri, Brezilya, Hindistan ve Filipinler'dir. İspanya, Arjantin gibi dünyada borlu gübre kullanan bir çok ülkede borlu gübre takviyesi olumlu sonuçlar vermiş ve verimi yükselmiştir. Piyasada Solubor fiyatları 1.76 - 2.14 \$/kg arasında değişmektedir.

Dünya çapında, ziraat uygulamalarında boratların tüketiminin toplam 90 000 /yıl olduğu, Ziraat uygulamalarındaki ürünün yılda yaklaşık %4 büyüme göstereceği beklenmektedir. İyisada Solubor fiyatları 2-2,5 \$/kg arasında değişmektedir.

Metalik(Elementel) Bor

Metalik bor üretimi, klasik olarak Bor Oksitini Magnezyum ile : Magneziotermik Redüksiyonu yöntemiyle elde edilmektedir.

Elde edilen Bor amorf yapıda % 85-95'lik ara ürün olup, öğütme ve HCl, HF ile yıkama kademelerinden geçirilerek saflaştırılmaktadır.

Metalik Bor üretimi için kullanılan diğer bir yöntemde, Bor Halojenürleri ve Boranlar(B₂H₆..B₁₀H₁₄) kızgın volfram ipliği üzerinde termal parçalanarak; T<800°C'de saf amorf bor, T=800-1500°C'de saf kristalin bor elde edilmektedir. Ürün, H₂ atmosferinde 1800-2200°C'ye ısıtılarak sinterleme yoluyla çok saf kristalin bor haline getirilebilmektedir.

Bor Nitrür

Yoğunluğu 2,27 g/cm³, Ergime Sıcaklığı 3000°C, beyaz renkte bir bileşik olan Bor Nitrür'ün kullanım alanı; yüksek termal iletkenlik, düşük termal genleşme, iyi termal şok direnci, yüksek elektrik direnci, mikrodalga geçirgenliği, talaşlı imalata uygun, büyük ölçüde kimyasal olarak inert, yüksek yüzey gerilimi gibi bazı özellikleri nedeniyle oldukça geniştir. Bor nitrürün, beyaz grafit diye de adlandırılan Hegzagonal Bor Nitrür(a-BN) ve elmadan sonra en sert malzeme olarak bilinen Kübik Bor Nitrür(b-BN).olmak üzere iki farklı kristal formu mevcut olup, bunlar çok farklı fiziksel özelliklere sahiptirler ve çok farklı uygulamalarda kullanılırlar.

Hegzagonal Bor Nitrür, çok yüksek sıcaklıklara dayanıklı(inert atmosferde 3000°C'ye kadar, hava ortamında 1400°C'ye kadar).olup ısı şok direnci oldukça yüksek, birçok ergimiş metal veya cürufklar, ergimiş camlar tarafından ısılatılma özelliği düşüktür. Yüksek sertliğe, Mükemmel elektrik yalıtım özelliğine ve ısı direncine sahiptir.

Hegzagonal Bor Nitrür 900°C'de sıvı B₂O₃ içinden NH₃ gazı geçirilerek veya borik asitin, bor oksitini veya bor tuzlarının amonyum klorit, kalsiyum siyanamidle (veya sodyum, kalsiyum, potasyum siyanid) basınç altında ısıtılmasıyla elde edilir Kübik Bor Nitrür, elmasın aksine yüksek ısı direncine sahip olup, 1370°C'ye kadar sıcaklıklara dayanıklıdır. Elmas gibi çok yüksek ısı iletkenliğe sahiptir. Mekanik şoklara karşı dayanımı yüksektir.

Kübik bor nitrür, hegzagonal bor nitrürün 1400°C ve 1700°C'ler arasında yüksek basınç altında ısıtılmasıyla elde edilir.

Bor Karbür

Metalurji sektöründe yaygın kullanım alanları olan diğer önemli bir bileşik Bor Karbür'dür. Yoğunluğu 2,51 g/cm³, Ergime Sıcaklığı 2450°C, Çekme Dayanımı 155 N/mm² (980°C)-162 N/mm² (1425°C), Bükülme Mukavemeti 345 N/mm² ve Basma Mukavemeti 2850 N/mm²

olan Bor Karbür(B₄C) yalnızca HF, H₂SO₄, HNO₃ karışımlarında yavaşta olsa çözünebilmekte, bazı metaller, metal hidrürler ve metal oksitlerle borürler oluşturmaktadır. 3A ve 6A grubunun bazı metalleri, Lantanitler ve Aktinitler bor ve karbonla güçlü borokarbür fazlar oluştururlar. 4A ve 5A diborürleri bor karbürle reaksiyona girmezler.

Bor Karbür üretimi; 2600°C’de karbonlu direnç fırınında reaksiyona sokulması veya Susuz borik asit grafit veya kok tozu ile ark ocağında birlikte ergitilmesiyle elde edilmektedir.

Metal Borürler

Periyodik tabloda bulunan bir çok element bor ile bileşik oluşturmaktadır. Bunlar metal borürler olarak bilinmektedir. Ticari olarak en önemli metal borürler TiB₂, ZrB₂, HfB₂, NbB₂, WB, ToB₂, NiB, CoB₂, CrB₂, MoB₂, VB₂ ve AlB₂’tır. Metal Borürlerin üretimi için bilinen beş yöntem vardır:

- 1).Metalik bor tozu ile istenen metal veya metal hidrür tozunun karışımının 1100-2000°C’de elektrik ark fırınında ergitilmesi,
- 2). Borik asit ve metal oksit karışımının inert atmosferde alüminyum, silis, magnezyum, karbon ile indirgenmesi sonucu, 4).Alkali veya toprak alkali boratları ile istenen metali içeren ergitilmiş tuz elektrolizi ortamında yaklaşık 1000 °C’de metal borür sentezleme ve 5).Grafit veya refrakter metal yüzeyinde buhar karışımlarından katı alaşım çöktürme.

Metal Borürlerin Yoğunlukları 4,5(TiB₂)-15,3(WB) g/cm³, sertlikleri 1150(CoB₂)-3750(WB) HV, ergime sıcaklıkları ise 1020(NiB)-3040(ZrB₂) °C arasında değişmektedir. Metal borürler yüksek mukavemete, yüksek sertliğe, yüksek aşınma dayanımına, yüksek ergime noktasına ve kimyasallara karşı yüksek dirence sahiptirler.

Ferrobör

Hammadde olarak bor oksit, borik asit veya bor cevherlerinin (özellikle kolemanit, bor oksit ve borik asit) kullanıldığı ferrobör üretimi; ya Şarj olarak Cevher+Fe Talaşı+Kok+Kuartz karışımının kullanıldığı Elektrik Ark Fırını’nda Karbotermik Redüksiyon ile(Yüksek karbonlu Ferrobör), yada Şarj olarak Bor oksit+Hematit+Al Tozu+Ateşleyici(BaO₂ veya KClO₄+Al) karışımının kullanıldığı Alüminatermik Redüksiyon yöntemiyle (Düşük karbonlu yüksek alüminyumlu ferrobör) üretilmektedir.

Ferrobör Alaşımlarındaki(Fe₂B, FeB) en önemli bileşenler B, C, Si ve Al’dir. % 12-21 arasında değişen B oranına göre; Yoğunlukları 6,3-7 g/cm³, Mikrosertlikleri 1600-1950 Vickers, Isıl İletkenlikleri 0,1-0,3 W/cm K, Ergime Sıcaklıkları 1389-1550°C ve Curie Sıcaklıkları ise 598-1015 K arasında değişmektedir. Teknik kalitede ferrobörün çeşitli kimyasallar karşısındaki davranışı saflılık oranına çok bağlıdır. Fe₂B, HCl ile boran oluşumu altında çözünür. Saf FeB ise tüm sıcaklıklarda HCl ve H₂SO₄’e karşı dayanıklıdır, HNO₃ içinde ise tümüyle çözünür. FeB ve Fe₂B azot gazı ile 350°C’nin üzerinde BN oluşturmak üzere reaksiyona girer. Nemli havalarda parlak gümüş renk kaybolup mat gri renk alır. Damıtılmış sıcak su ferrobör ile reaksiyona girer.

Fe–B sisteminde % 0,04-4,2 B içeren alaşımlar ve yüzeyinde ince FeB tabakası olan borlanmış çelikler 800-1000°C’ye kadar oksidasyona dayanıklıdır.

Ferroborun kullanıldığı önemli alanlardan biri de Nd-Fe-B (Neodyum Ferrobor) mıknatıslarıdır. Nd-Fe-B mıknatısları ticari olarak en yüksek mukavemete ve yüksek kalıcı fluks yoğunluğuna sahiptirler (12 KG). Oysa Sm-Co mıknatıslarının yoğunluğu 11,2 KG ve ferritlerin yoğunluğu 11,5-4,4 KG'dir. 850 g Nd-Fe-B mıknatısı 3 kg'lık ferritin yaptığı işi yapmaktadır.

Bor Fiberleri(Cam Elyaf)

Cam Elyaf 'ın günümüzde üç çeşit üretimi mevcuttur: Tekstil Tipi Cam Elyaf, İzolasyon Tipi Cam Elyaf (cam yünü, kaya yünü) ve Optik Tipi Cam Elyaf

Tekstil Tipi Cam Elyaf; yüksek çekme ve çarpma direncine sahip, ateşe karşı dayanıklı, ağırlıkça hafif, kimyasal reaksiyonlara karşı dirençli ve ucuza mal edilebilen bir malzemedir. Hem dokuma amaçlı olarak, hem de cam elyaf (kompozit) oluşturmak için kullanılabilir. Otomotiv sanayiinde otomobillerin tampon, çamurluk gibi dış aksamalarında ve koltuk, ön panel gibi iç aksamalarında, motor bölümünde ve hava giriş manifoldlarında, Elektronik sektörde baskı devrelerinde ve diğer elektrik yalıtım uygulamalarında, İnşaat sektöründe duvarlarda mahfaza panellerinde, sıhhi tesisatlarda, banyo malzemelerinde, duvar kaplamalarında, alev geciktirici örtülerde, yüzme havuzlarında ve yayalar için köprülerde, kapı imalinde, boru yapımında ve yakıt tanklarında, kimyasal depolarda, tarımsal aletlerde ve endüstriyel makinalarda, koruyucu kask gibi spor aletleri ve deniz ulaşım araçlarında ve takviyeli polyster üretiminde kullanılır.

Cam elyaf takviyeli termoplastikler, malzeme taşıma ve stoklama işleminde kullanılan tahta paletlerin yerini de almaktadır. Dünya tekstil tipi cam elyaf fiatı, sunuş şekline bağlı olarak 1150-2100 ABD \$/Ton arasında değişmektedir.

İzolasyon Tipi Cam Elyaf; ısı yalıtıcı olarak binaların çatı, tavan ve duvarlarına döşener, zeminlerin altındaki ve tavanların üstündeki boşluklarda, odalar arasındaki bölme duvarlarda akustik izolasyon olarak, boru, kazan ve tank kaplamalarında ve otomobillerin izolasyon panellerinde kullanılır.

Dünya İzolasyon Tipi Cam fiatı, sunuş şekline bağlı olarak 1000-1500 ABD \$/Ton arasında değişmektedir.

%61 SiO₂, %3 Al₂O₃, % 14 Na₂O ve % 22, B₂O₃ ten oluşan Borosilikat Optik Tipi Cam Elyaf, temel olarak telekomünikasyon alanında kullanılır. Kuzey Amerikada özel cam pazarında optik cam elyafının payı 1996 yılında % 32.5 olarak gerçekleşmiştir.

3-BOR VE ÜRÜNLERİNİN KULLANIM ALANLARI

Bor bileşiği olarak, ilk tanınan ve kullanılan bileşik olan tinkalin (Sodyum Tetraborat-Boraks) bazı medeniyetlerce çok eski zamanlardan beri kullanıldığı bilinmektedir. Sümerler ve Etiler dönemlerinde metallerin yüzeyindeki oksit tabakasını çözme işlevi nedeniyle altın ve gümüş işlemeciliğinde lehim elemanı olarak, yine Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerinde antiseptik olarak, Çin'de seramik ve cam üretiminde, Romalılarda arenaların tabanına dezenfektan olarak ve cam yapımında, Arap doktorların ise ilaç olarak boraks kullanıldığına dair kaynaklar bulunmuştur. Bu dönemlerdeki bor bileşenlerinin Tibet'ten getirildiği belirtilmekteyse de, Romalıların Anadolu kaynaklarını da kullanmış olmaları büyük bir olasılıktır.

Yeknesak ve çok spesifik kimyasal karakteristiklerinden dolayı, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra bor kimyasının hızla gelişmesi sayesinde, bugün hammadde, rafine ürün ve bor bileşikleri şeklinde, en az 200'ünde alternatifsiz olmak üzere, adeta beşikten mezara kadar diyebileceğimiz 250'yi aşkın kullanım alanı oluşmuştur. Bor, ilave edildiği malzemelerin katma değerlerini olağanüstü derecede yükseltmekte, bu nedenle bugün sanayinin tuzu olarak adlandırılmaktadır. Gelişen teknolojiler, bor kullanımını ve bora bağımlılığı artırmakta, borun stratejik mineral olma özelliği giderek daha da belirginleşmektedir.

1997 yılı son kullanım alanlarına göre D-nya tüketimi TABLO-7'de verilmiştir. Nihai kullanım bazında bor tüketimi, bor ve ürünlerinin kullanım alanları daha detaylı olarak TABLO-8 ve TABLO-9'da özetlenmiştir.

TABLO-7'de görüleceği üzere nicelik olarak en fazla bor tüketimi bor fiberleri alanındadır. Ham ve rafine ürünler dışında Bor Sektöründe nihai ürün olarak ta sınıflandırılan "Özel Bor Bileşikleri" genellikle başka maddelere katılarak onlara ileri teknoloji malzemesi özelliği kazandırılırlar.

TABLO-7. 1997 YILI SON KULLANIM ALANLARINA GÖRE BOR TÜKETİMİ, 10³ TON

KULLANIM ALANI	KUZEY AMERİKA	GÜNEY AMERİKA	BATI AVRUPA	DOĞU AVRUPA	ASYA/PASİFİK	AFRİKA/O. DOĞU	TOP.
Yalıtım Cam Elyafı	168	16	97	8	13	*	302
Tekstil Cam Elyafı	67	39	7	16	31	1	161
Borosilikat Cam	51	32	55	16	25		179
Seramik	13	37	69	12	30	1	162
Tarım	17	14	14	2	11	*	58
Deterjan	21	5	242	8	4	*	280
Diğer	84	37	208	18	30	*	377
TOPLAM	421	177	692	78	141	2	1.511

Kaynak: ROSKILL,1999;*yarım birimin altında

Özel bor bileşiklerinin dünya pazar hacminin 80-400 Milyar \$ arasında olduğu çeşitli kaynaklarca belirtilmektedir. Bu fark, bor özel bileşiklerinin dünya üretim-tüketim rakamlarının strateji gereği yayınlanmamasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan, her bir özel bor bileşiğinin fiyatı üretiminde uygulanan teknolojik seviye, kullanım alanı, üretim miktarı ve ürünün kalitesine göre oldukça farklılık göstermektedir.

Özel Bor Bileşikleri'nin en yaygın kullanım alanlarını; Tarım, İnşaat, Metalurji ve Malzeme, Kimya ve son yıllarda daha yoğun olarak gündeme gelen Enerji olarak sıralayabiliriz.

Bor'un tarımda kullanımı ile ilgili bilgiler 8.yüzyıla kadar dayanmaktadır. Çok küçük miktarlardaki bor bitkilerin çiçeklenmesinin kontrolünde, polen üretiminde, yeşermesinde ve tohum ve meyve gelişiminde önemli rol oynamakta, bitkilerde yaşlı yapraklardan yeni yetişenlere ve köklere şeker taşımamasını sağlamaktadır. Bor doğal olarak toprakta bulunmasına rağmen bazı bölgelerdeki yoğun yağışlar, coğrafi koşullar ve tarım yöntemlerindeki farklı uygulamalar nedeniyle bor oranı azalarak bitkilerin ihtiyacı olan ve yukarıda belirtilen fonksiyonları yerine getiremeyecek oranlara düşmüş olabilir. Böyle alanlarda kullanılan gübrelerde bor kullanılması bitkilerin yetişmesinde önemli rol oynamaktadır. Böyle alanlarda

kullanılacak bor miktarı hektar başına 0.2 ila 4 kilogram arasında değişmektedir. Pamuk, mısır, soya fasulyesi gibi bazı bitkilerde daha yüksek oranda bora ihtiyaç duyulmaktadır.

Bitkilerde bor kullanımı konusunda yukarıda yapılan açıklamalarda da görüleceği gibi, birçok bitki belirli oranlarda bor içermektedir. Bu bitkilerin tüketimi esnasında da insanlar belirli oranlarda bor almaktadır. Çeşitli çalışmalarda bitkilerden, sudan ve diğer yiyeceklerden alınan 1-3 miligram düzeyindeki borun insanlar tarafından beslenmede kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Henüz borun insan sağlığı için gerekli olduğu konusunda kesin kanıtlar olmasa da, bilim çevrelerinde ve Dünya Sağlık Örgütü'nde insan sağlığının devamı için borun gerekli olduğu konusunda genel bir inanış bulunmaktadır. İnsan için gerekli olduğu düşünülen bor, insan hayatında hergün yediğimiz gıdalardan bir şekilde alınmaktadır. veya birçok içerde, kahvede, şarapta birada bulunmaktadır. İnsanların günlük olarak aşağıda belirtilen miktarlarda bor tüketmeleri de tıp çevreleri tarafından tavsiye edilmektedir.

Çocuklar : 1.5 mg.

Erkekler 2.0 mg

Kadınlar 2.0 mg

Hamile bayanlar 2.5 mg

TABLO-8. BOR ÜRÜNLERİNİN KULLANIM SEKTÖRLERİ

KULLANIM ALANI	KULLANIM YERLERİ
Savunma Sanayi	Zırh Plakalar, Seramik Plakalar, Ateşli Silah Namluları, Fişek vb
Cam Sanayi	Borosilikat Camlar, Laboratuar Camları, Uçak Camları, Borcam, Pyrex, İzole Cam Elyafı, Tekstil Cam Elyafı, Optik Lifler, Cam Seramikleri, Şişe, diğer Düz Camlar, Otomotiv Camları vb.
Elektronik ve Bilgisayar Sanayi	Mikrodalga tüpleri, Sensörler, Süper iletkenler, Yarı iletkenler, Magnetler, Elektron emitterleri, Mikro Chipler, LCD Ekranları, CD-Sürücüler, Akım Levhaları, Bilgisayar Ağlarında; Isıya-Aşınmaya Dayanıklı Fiber Optik Kablolar, Vakum Tüpler, Dielektrik Malzemeler, Elektrik Kondansatörleri, Kapasitörler, Gecikmeli Sigortalar, Bataryalar, Piller, Laser Printer tonerleri vb
Enerji Sektörü	Gaz türbinleri, Yüksek ısı transistörleri, Bor hidrür yakıtları(boranlar), Isı enerjisi depolayıcılar, Piller, Hidrojen depolayıcılar, Güneş Enerjisinin Depolanması, Güneş Pillerinde Koruyucu olarak, Hücre Yakıtları vb
Görüş Sistemleri	Kamera ve Mercek Camları, Fotoğraf Makinaları, Dürbünler, Banyo ve Film İmalatları
İlaç ve Kozmetik Sanayi	Dezenfekte Ediciler, Antiseptikler, Diş Macunları, Lens Solüsyonları, Kolonya, Parfüm, Şampuan vb
İletişim Araçları	Cep Telefonları, Modemler, Televizyonlar vb.
İnşaat Sektöründe	Çimentoya Mukavemet Artırıcı ve İzolasyon Amaçlı olarak
Kağıt Sanayi	geri kazanılan kağıtların mürekkeplerinden arındırılması, Yüksek kaliteli kağıtların parlaklaştırılması, kağıt hamurunu beyazlatılması,
Kimya Sanayi	Bazı Kimyasalların İndirgenmesi, Elektrolitik İşlemler, Flotasyon İlaçları, Banyo Çözeltileri, Katalistler, Atık Temizleme Amaçlı olarak, Petrol Boyaları, Yanmayan ve Erimeyen Boyalar, Tekstil Boyaları, Yapıştırıcılar, Soğutucu Kimyasallar, Korozyon Önleyiciler, Mürekkep, Pasta ve Cilalar, Kibrit, Kireçlenme Önleyicileri, Dezenfektan kimyasallar, Kozmetikler, yumuşatıcılar, Sabun, Toz Deterjanlar, Toz Beyazlatıcılar, Ağartıcılar, Parlaticılar, Ahşap emprenye çözeltileri, Mumyalama vb

Koruyucu	Ahşap Malzemeler ve Ağaçlarda Koruyucu olarak, Boya ve vernik Kurutucularında, Küf ve mantar önleyiciler, vb.
Makine Sanayii	Manyetik Cihazlar, Zımpara ve Aşındırıcılar Kompozit Malzemeler, Titreşim söndürücü malzemeler, Sert malzemeler, Motorlar, Katı yağlayıcılar, Yüksek sıcaklık sızdırmazlık contaları, Yüksek performanslı motor yağları, vb.
Metalürji	Kaplama elemanları, Yüksek sıcaklık refrakterleri, Kaplama Sanayiinde Elektrolit Olarak, Paslanmaz ve Alaşımli Çelik, Sürtünmeye-Aşınmaya Karşı Dayanımlı Malzemeler, Kaynak Elektrotları, Metalurjik Flaks, Briket Malzemeleri, Lehimleme, Döküm Malzemelerinde Katkı Maddesi olarak, Kesiciler, Kompozit Malzemeler, Zımpara ve Aşındırıcılar vb.
Nükleer Sanayi	Nükleer atık depolama (kolemanit cam bloklar), Reaktör Aksamları, Nötron Emiciler, Reaktör Kontrol Çubukları, Nükleer Kazalarda Güvenlik Amaçlı ve Nükleer Atık Depolayıcı olarak, Nükleer teknolojide emniyet malzemeleri, vb.
Otomobil Sanayi	Titreşim söndürücü malzemeler, Hava yastığı şişirme mekanizmaları, Bor hidrür yakıtları (boranlar), Isı enerjisi depolayıcılar, Hidrojen depolayıcılar, Hava Yastıklarında, Hidroliklerde, Plastik Aksamda, Yağlarda ve Metal Aksamlarda, Isı ve Ses Yalıtımı Sağlamak Amacıyla, Antifrizler, vb
Seramik Sanayi	Emaye, Fayans, Porselen Boyaları, sırlar, vb
Spor Malzemeleri	Kayak Aksamları, Tenis Raketleri, Ok-yay, Balık Oltaları, Golf Sopaları, Darbe söndürücüler, vb.
Tarım Sektörü	Sentetik gübreler, Biyolojik Gelişim ve Kontrol Kimyasalları, Küf ve mantar önleyiciler, Böcek-Bitki Öldürücüler, Yabani Otlar, vb.
Tekstil Sektörü	Isıya Dayanımlı Kumaşlar, Yanmayı Geciktirici ve Önleyici Selülozik Malzemeler, İzolasyon Malzemeleri, Tekstil Boyaları Deri Renklendiricileri, Dericilikte kireç çöktürücü, Suni İpek Parlatma Malzemeleri, vb.
Tıp	Yapay organlar, Antibiyotikler(boromicyn), Osteopoz Tedavilerinde, Alerjik Hastalıklarda, Psikiyatride, Kemik Gelişiminde ve Artritte, Menopoz Tedavisinde, BNTC Terapi Yöntemiyle Beyin Kanserlerinin Tedavisinde tümör öldürücüler, Manyetik Rezonans Görüntüleme Cihazlarında, vb
Uzay ve Havacılık Sanayii	Sürtünmeye-Aşınmaya ve Isıya Dayanımlı Malzemeler, Roket Yakıtı, Uydular, Uçaklar, Helikopterler, Zeplinler, Balonlar, Radar dalgası soğurucular, vb

TABLO-9. BOR KİMYASAL VE ALAŞIMLARININ KULLANIM ALANLARI

ÜRÜN	KULLANIM ALANLARI
Amorf ve Kristal Bor	Askeri Piroteknik, Nükleer Silahlar ve Nükleer Güç Reaktörlerinde, Metallerde Alaşım Elemanı ve Deoksidan, Bakır ve Alaşımalarında Gaz Giderici, Alüminyum Dökümlerinde Tane Rafinasyonu, Yarı İletkenlerde,
Boranlar	Roketlerde ve Atmosfer Üstü Uçaklarda Yakıt
Bor Fiberleri (Cam Elyaf)	Tekstil Tipi Cam Elyaf: Dokuma, Kompozit Oluşturma, Otomobillerin Dış ve Aksamlarında, Motor ve Hava Giriş Manifoldlarında, Elektronik Baskı Devrelerinde, Elektrik Yalıtım Uygulamalarında, İnşaat Duvarlarında, Mahfaza Panellerinde, Sıhhi Tesisatlarda, Banyo Malzemelerinde, Duvar Kaplamalarında, Alev Geciktirici Örtülerde, Yüzme Havuzlarında, Yaya Köprülerinde, Kapı İmalinde, Boru Yapımında, Yakıt Tanklarında, Kimyasal Depolarda, Tarımsal Aletlerde, Endüstriyel Makinalarda, Koruyucu Kasklarda, Deniz Ulaşım Araçlarında, Polyester Üretiminde, İzolasyon Tipi Cam Elyaf: Isı Yalıtıcı Olarak Binalarda, Akustik İzolasyon amacıyla, Boru, Kazan ve Tank Kaplamalarında, Otomobillerin İzolasyon Panellerinde, Optik Tipi Cam Elyaf: Telekomünikasyon Alanında
Disodyum	Borlu Gübre Olarak, Toprakta Bor Eksikliğini Gidermede, Kumlu veya Gevşek Yapılı

Oktaborat Tetrahidrat	Toprakta verimi Artırmada, Yabani Otların Kontrol Altında Tutulmasında, Kereste Korunmasında Böcek ve Mantar Öldürücü Olarak, Alev Önleyici,
Bor Flamentleri	Havacılık ve Spor Malzemeleri İçin Kompozitler
Bor Karbür	Askeri Araçlarda Zırh Plakaları, Uzay Mekiklerinde Kimyasal Korozif Ortamlarda Dış Yüzey Koruyucu, Regülasyon, Kontrol ve Zırhlama Amacıyla Nükleer Reaktörlerde, Nükleer Sanayinde Nötron Absorblayıcı, Serbest Partiküllü Aşındırıcılar, Kumlama Nozulları, Tel Hadde Lokmaları, Ekstrüder Memeleri, Otomatik Havanlar, Tekstilde İplik Yönlendiriciler, Filtreler, Bujiler), Tesviye Aksamları, Yüzey Polisaj Pastaları, Transformatörlerde Silisli Saç Yerine, Kesme Ekipman Bileycileri, Endüstriyel Yataklar, Çok Yüksek Sıcaklıklarda Korozyon ve Oksitlenme Direnci Gerektiren Ekipmanlar, Refrakter Malzeme Olarak,
Bor Nitür	Sıcak ve Ergimiş Metallerle Temas Eden Yüzeylerin Kaplamalarında, Aşınmaya Maruz ve Kimyasal Korozyona Karşı Yüzeylerde, Özel Abrasivler, Seramik Silikon Yarı İletken Wafer'larda Bor Dop Malzemesi, Nükleer Uygulamalarda Nötron Yakalamada, Vakum Ergitme Potaları, CVD Potaları, Mikrodevre Paketleme, Yüksek Hassasiyet Contaları, Mikrodalga Tüpleri, Dökümde Stoper Halkaları, Plazma Ark Yalıtkanları, metalurjik Fırınlarda Destekleyici İskeletler, Yüksek Sıcaklıklarda Yağlayıcı Olarak, Yüksek Isıl Şok Direncinin ve Yüksek Tokluğun İstendiği Uygulamalarda, Dielektrik Malzeme Olarak, Nozıl Pota, Termokupul Kılıfı ve Cam Kalıplarla İlgili Refrakter Malzeme Olarak, Pota ve Refrakterde Astar Uygulamaları, Diğer Seramik Malzemelerle Birlikte Kompozit Yapımında, Kozmetik Endüstrisinde, Seramik ve Cam Endüstrisinde, Yüksek Sıcaklıklarda Kesme Aletlerinde, Aşındırıcı Olarak, Dökümle ve Dövmeyle Üretilen Parçaların İşlenmesinde,
Metal Borürler	Sıvı Metaller ve Metal Buharlarına Karşı, Yüksek Emisyon Gerektiren Elektriksel Uygulamalar, Alüminyum Ergitilmiş Tuz Elektrolizinde İnert Elektrotu Olarak(Tib ₂), Termoelement Kılıflar(Zrb ₂), Alüminyum ve Alaşımlarında Nükleant Olarak(Tib), Refrakter Metallerle Katıldıklarında Tane İnceltici, Magneto-Hidrokinamik Jeneratörlerin Elektrot Malzemesi, Borlu Çeliklerin Üretiminde, Helikopterler İçin Hafif Zırh Malzemesi, Yüksek Sıcaklığa ve Kimyasal Atağa Maruz Kalan Kısımlarda Kaplama veya Parça Olarak, Silisyum Karbür(Sic) Kompozitlerinin Mukavemetlerini Arttırmak İçin(Tib ₂), Yüksek Sıcaklık Elektrik Kontak Malzemesi Olarak,
Ferrobör	Çeliklerde Tane İnceltici ve Su Alma Kabiliyetini Arttırıcı, Yüksek Oranda Mn, Ni, Cr ve Mo'ın Sağlayabileceği Sertleşebilirlik Özelliğini Sağlamada, Paslanmaz Çeliklerde Kaynak Kabiliyetini Yükseltmede, Nükleer Reaktörlerde Regülatör Çubuğu, Hadde Merdaneleri Üretiminde, Çeliklerde Yüzey Sertleştirmede, Nötron Absorbsiyonunu Arttırıcı Olarak, Yassı ve Derin Çekme İşlemine Tabi Tutulacak Çeliklerde, Otomobillerin Silecek ve Marş Motorlarında, Manyetik Ayırımında, Cep Telefonlarında, Sensörlerde, Neodyum-Demir-Bor(Nd-Fe-B) Miknatıslarında, Metalik Cam Üretiminde,
Borazon	Yüksek Hızlı Kesiciler
Susuz Borik Asit (Bor Oksit)	Özel Bor Kimyasallarının ve Organik Bor Bileşiğinin Üretiminde, Organik Sentezde Katalizör veya Katalizör Taşıyıcısı Olarak, Metalurji Sanayiinde Flaks, Metallerin Borürlendirilmesinde ve Boronizasyonunda, Borlu Alaşımlarının Hazırlanmasında, Cam ve Seramik Sanayiinde, Elektrik-Elektronik Sanayiinde.
Borik Asit	Antiseptikler, Göz Damlaları, Bor Alaşımları, Nükleer, Yangın Geciktirici, Naylon, Fotoğrafçılık, Tekstil, Dericilik, Gübre, Nikel Kaplama, Kimyasal Katalist, Cam, Cam Elyafı, Emaye, Sır, Vb.
Çinko Borat	PVC, Halojenli Polyester ve Naylonlarda Alev Geciktirici, Duman Bastırıcı ve Korozyon Geciktirici Olarak, Yüksek Sıcaklıklara Dayanıklı Plastik Malzemelerin İmalatında, Elektrik/Elektronik Parçalarda, Kabloarda, Yanmaya Dayanıklı Boyalarda, Kumaşlarda, Yanmaya Dayanıklı Halı Kaplamalarda, Otomobil/Uçak İç Aksamlarında, Tekstil ve Kağıt Endüstrisinde, Mantar ve Böcek Öldürücü Olarak Ahşap Aksamların Korunmasında, Bor Silikat Cam Hammaddesi ve Seramik Sanayiinde Ergime Noktasını Düşürücü(Flux) Olarak,
Kolemanit	Tekstil Kalite Cam Elyafı, Bor Alaşımları, Cüruf Yapıcı, Nükleer Atık Muhafazası

Özel Sodyum Boratlar	Fotoğrafçılık Kimyasalları, Yapıştırıcılar, Tekstil, "Finishing" Bileşikleri, Deterjan ve Temizlik Malzemeleri, Yangın Geciktiricileri, Gübreler ve Zirai Araçlar
Sod. Bor Cevheri	Yalıtım Cam Elyafı, Borosilikat Cam
Sodyum Bor Hidrürler	Özel Bor Kimyasallarının Saflaştırılması, Kağıt Hamurunu Beyazlaştırması, Geri Kazanılan Kağıtların Parlaklığını Artırılması, Metal Yüzeylerin Temizlenmesinde, İlaç Sanayiinde İndirgeme Kimyasalı Olarak, Endüstri Atık Sularından Çözünmeyen Ağır Metallerin ve Organik Kimyasallardan Metal İyonlarının, Karbonil ve Peroksit Empüritelerinin Arındırılması, Pamuğun ve Pamuk-Polyester Karışımlarının Sürekli Boyanma İşlemlerinde verimliliğin ve Performansın Artırılması, Keton ve Yüksek Alkollerden Koku ve Renk Gidermede, Olefinlerin Stabilizasyonunda, İlaç Hammaddesi, Vitamin ve Kozmetiklerin Üretiminde, Trialkil Boran, Diboran Alkil Türevleri ve Diğer Bor Bileşiklerinin Üretiminde Hammadde Olarak, Leşiklerdeki OH-Gruplarının Korunmasında, Alkoller, Fenoller, Dioller, Şekerler ve Diğer Bileşiklerdeki OH-Gruplarının Hızlı Gazometrik Tayininde, İnorganik, Kompleks ve Organik Tuzların Kristalin Hidratlarındaki Su İçeriğinin Tayininde, Tuz ve Şeker Hidratlarının Dehidrasyonunda, Füze Katı Yakıtlarında, Yüksek Enerjili Jet Motorlarda ve Roketlerde Saf Hidrojen Kaynağı Olarak,
Sodyum Metaborat	Yapıştırıcı, Deterjan, Zirai İlaçlama, Fotoğrafçılık, Tekstil
Sod. Pentaborat	Yangın Geciktirici, Gübre
Sodyum Perborat	Deterjan ve Beyazlatıcı, Tekstil
Potasyum Bor Hidrür	Tekstil Boyalarının, Antibiyotiklerin, Steroid Preparatlarının, Vitaminlerin ve Diğer Kimyasalların ve Farmasötiklerin Üretiminde İndirgeyici Olarak, Trialkil Boran, Diboran Alkil Türevleri ve Diğer Bor Bileşiklerinin Üretiminde Hammadde Olarak, Organik Bileşiklerdeki OH-Gruplarının Korunmasında, Alkoller, Fenoller, Dioller, Şekerler ve Diğer Bileşiklerdeki OH-Gruplarının Hızlı Gazometrik Tayininde, İnorganik, Kompleks ve Organik Tuzların Kristalin Hidratlarındaki Su İçeriğinin Tespit Edilmesinde, Tuz ve Şeker Hidratlarının Dehidrasyonunda,
Sod. Tetraborat	Lehim ve Kaynak İşlemlerinde, Metal Yüzeylerinin Temizlenmesi, Seramikler, Sırlama, Yüksek Mukavemetli Camlar Vb.
Bor Triklorür	Bor Hidrürlerin Sentezinde, Bor Nitrür ve Diğer Bor Bileşiklerinin Üretiminde, Ekstra-Saf Elemental Borun Üretiminde, Bor Fiberlerinin Üretiminde, Katyon Polimerizasyonunda Katalizör Olarak, Alüminyum, Magnezyum, Çinko ve Bakır Ergitilmesi Esnasında İstenmeyen Nitrür, Karbür ve Oksitlerin Uzaklaştırılmasında, Daha Düşük Bor İçeriğine Sahip Bor Klorürlerin Ürettilmesinde, Elektronik ve Mikroelektronik Endüstrisinde Hammadde Olarak
Susuz Boraks	Gübre, Cam, Cam Elyafı, Metalurjik Cüruf Yapıcı, Emaye, Sır, Yangın Geciktirici
Trimetil Borat	Kaplama Solüsyonları, Fluoborat Tuzlar, Sodyum Bor Hidrürler

Bazı çevrelerde hafızanın kuvvetlendirilmesinde, algılamanın artırılmasında ve el-göz koordinasyonunun sağlanmasında rol oynadığı ifade edilmektedir. Eklem iltihaplarının tedavisinde de benzer şekilde etkili olduğu konusunda araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bor minerallerinin kara ve deniz ulaşımında kullanılan araçlarda da (otomobil, kamyon, lokomotif, gemi) yapı elemanlarına ilave olarak diğer yakıtlarla karşılaştırıldığında yüksek yoğunlukta enerjiye sahip olması nedeniyle, yakıt olarak ta kullanımı konusunda yapılan araştırmalar olumlu sonuçlara gitmektedir. Yandıklarında enerji salam elementler içinde Bor 92.77 megajul/Litre yanma enerjisiyle alüminyumdan sonra gelmektedir. Bu nedenle Bor elementini bir enerji kaynağı olarak kullanılabilirliği üzerinde 1950'li yıllardan beri yapılan çalışmalar da yoğunlaşmıştır.

ELEMENT	ENERJİ (Mjul/Lt.)	ELEMENT	ENERJİ (Mjul/Lt.)
Hydrojen	8.03	Karbon	54.01

Lityum	15.69	Magnezyum	29.52
C8H18	33.22	Alüminyum	357.42
Berilyum	86.15	Silis	51.55
Bor	92.77	Fosfor	43.01

Uçak ve havacılık endüstrisinde bor kullanımı giderek artan bir seyir izlemektedir. Bu sanayiye yönelik, ağırlıklı olarak ABD, Avrupa, Rusya ve Japonya’da yapılmakta olan araştırma uygulamaları dikkat çekicidir. Aerodinamikteki gelişmeler, yüksek hız kanat uygulamaları, yüksek ısıya dayanımlı gövde, düşük ağırlık, yüksek kapasite ve benzeri uygulamalar üzerinde yürütülen tasarım ve geliştirme çalışmaları havacılık ve uzay sanayiinde kompozit malzeme kullanımını oldukça yaygınlaştırmıştır. Bu araştırmalar daha çok aksamalarda kullanılan yapı elemanları ve yakıtlara yöneliktir. Ancak büyük bir gizlilik içinde yapılan araştırma ve uygulamaları ile ilgili bilgilere maalesef ulaşamamaktadır.

Havacılık sanayiinde üretilen araçlarda kullanılan malzemenin büyük bölümü borlu kompozit malzemelerdir. Radarlarda görünmezliği sağlamak amacıyla geliştirilen Tomahawk füzeleri, F-15, F-14, B-1, U-2, SR-71 Blackbird, F-117 Stealth Fighter, F-22, B-52 savaş uçakları, Blackhawk serisi helikopterler ve Fransız Mirage uçakları ile Airbus ve Boeing yolcu uçaklarında yapı elemanları ağırlıklı olarak bor katkılı kompozitlerden yapılmaktadır.

Öte yandan özellikle uzay sanayiinde bor kullanımının önemli boyutlarda olduğu açığa çıkan Rusya’nın geliştirdiği Rus uzay mekiğine “Bor (Boron Space Shuttle)” adının verilmesi dikkat çekicidir. (<http://www.moscovaircraft.com/shows3.htm>)

1952 yılında Amerikan hava ve deniz kuvvetleri, bilinen hidrokarbonlardan en az %50 daha fazla enerji veren bor hidrojen bileşiklerini(Boranlar) roketlerde ve atmosfer üstü uçaklarda yakıt olarak kullanmak üzere, yüz milyonlarca dolar hacimli araştırma kurumları ve şirketlerce yönetilen projeler başlatmıştır. HEF=High Energy Fuel projesi, ZIP Fuels Projesi, HERMES, X-Files vb. gibi isimlerle anılan proje çalışmalarının bazıları sonuçlanmıştır.

Bugün ABD ordusu tarafından kullanılan ileri teknoloji ürünü savunma ve saldırı silahları ile savaş uçaklarının tamamı Zip ya da Hermes olarak adlandırılan projenin ürünüdürler. Örneğin; U-2, SR-71 Blackbird, F-117 Stealth Fighter, F-22, B-52 savaş uçaklarının tamamı Zip projesi kapsamında üretilen XB-70’in geliştirilmiş tasarımlarıdır. Geliştirilen yakıtlar, yaklaşık aynı tarihlerde üretilen XB-70 Valkyrie "Boron Bomber" bombardıman uçağı ve SR-71 Blackbird süpersonik stratejik bombardıman uçaklarında ‘Pentaboran’ ve ‘Etilboran’ olarak isimlendirilen bor katkılı yakıt kullanılarak uçakların hem hızları hem de uçuş mesafeleri artırılmıştır. Daha sonra geliştirilen F-117 “Stealth Fighter” Meteor (MRAAM) uçakları ve General Dynamics firması tarafından üretilen BGM-109 Tomahawk, UGM-109 Tomahawk füzelerinde de bor katkılı yakıtlar kullanılmaktadır.

Bor üzerinde yürütülen araştırmalar sadece ABD ile sınırlı değildir. Örneğin Avrupa Uzay Ajansı’da aynı zamanda bor ve borlu yakıtlar üzerine çalışma yapan bir başka kurumdur. Anılan Ajans, geliştirdiği üç tip borlu yakıtı Avrupa Patent Ofisi’ne tescil ettirerek patentini almıştır. Bugün Ariane roketlerinde kullanılan yakıtlar da borlu yakıtlardır.

ABD Fosil yakıtların yakın bir gelecekte tükeneceği gerçeğinden hareketle gelecekte ulusal enerji ihtiyacının temini ve bunun garanti altına alınmasını teminen 1970 li yıllarda Enerji Bakanlığı kontrolünde alternatif enerji kaynakları ve teknolojileri programını başlatmıştır. Daha sonraki yıllarda alternatif enerji ve kaynakları ve teknolojileri programına ve projelerine düşük ya da sıfır emisyonlu yaklaşımlar hakim olmaya başlamıştır. Üzerinde durulan en önemli enerji kaynağı ise Hidrojen enerjisidir.

Yakıt olarak kullanılabilir olan Hidrojen üretimi ya elektroliz yöntemi ile suyun ayrıştırılması ya da petrol kalıntıları, kömür, benzin, vb gibi hidrokarbonlardan yapılmaktadır. Fakat, hidrojenin depolanması, taşınması ve kullanım pratiğinde hem fiziki olarak hem de maliyet yönüyle güçlüklerle karşılaşmıştır. Buna rağmen mevcut fosil yakıtlara bir alternatif olması nedeniyle, deyinilen bu güçlüklerin aşılması için yapılan araştırmaların olumlu sonuçları alınmaya başlamıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar sonucu yakıt pilleri (fuel cell) Hidrojenin araçlarda enerji kaynağı olarak kullanımının önünü açmıştır. Yakıt pilleri sisteminde hidrojen enerjisi doğru akımlı elektrik enerjisine dönüştürmektedir. Özellikle son yıllarda, Yakıt Pilleri üzerinde yapılan çalışmalar Hidrojen taşıyıcısı olarak Bor mineralini ön plana çıkarmış, hem hidrojen üretimi hem de yukarıda değinilen güçlüklerin yenilmesiyle ticari olarak kullanım alanı bulmuştur.

1998 yılında "yeni, temiz ve bol" enerji kaynakları üretmek için New Jersey'de kurulan Millenium Cell, çevre dostu hammaddeler kullanarak hidrojen ve elektrik enerjisi üreten teknolojiler geliştirmektedir. Geliştirilen teknolojilerde enerji elde etmek için kullanılan hammaddeler; saf su ve Sodyum Borhidrit'tir, Bu teknolojinin dayandığı "Hydrogen on Demand™" (İstenildiği kadar Hidrojen) sistemi sayesinde sadece ulaştırma araçlarında değil, piller için de uygulanabilir bir teknoloji olmasından dolayı mobil enerji kaynağı olarak ta çok geniş bir sahada uygulama alanı bulmuştur.

Bu gelişmeler sonunda Millenium Cell, 2000 yılı içinde Daimler-Chrysler, Rohm&Hass, Avantium, Ballard ve U.S. Borax ile Stratejik ortaklık anlaşmaları imzalamıştır. Daimler Chrysler de yeni geliştirilen bu teknolojinin otomotiv sanayiinde kullanımına yönelik olarak Nissan, Honda, Wolkswagen, Mitsubishi Motors, Toyota, General Motors ve Ford otomotiv firmaları ile işbirliğine gitmiştir. Daimler Chrysler, Millenium Cell' ile yaptığı ortaklığın ilk ürününü 12 Aralık 2001 de Detroit Otomobil Fuarında sergilediği "Town& Country Natrium" adını verdiği, bir minivan aracı tanıtmıştır.

Yine Millennium Cell Firması tarafından 15 Nisan 2002 tarihinde yapılan açıklamaya göre; Millennium Cell ve Seaworthy Systems arasında Denizcilik Sektöründe gemilere ve liman hizmetleri için bu teknoloji ile, ABD'de birçok limanın, Çevre Koruma Ajansı'nın belirlemiş olduğu hava, su kalite standartlarının dışına çıktığı ve ciddi miktarlarda cezalarla hatta kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı sırada, tek emisyonu su buharı olan enerji üretmek amacıyla bir anlaşma imzalanmıştır. Seaworthy Systems'in Başkan Yardımcısı Matthev Winkler, şirketlerinin "Hydrogen on Demand™" sisteminin hidrojen kaynaklı yakıt hücrelerini ve içten yanmalı motorları da bünyesine alan denizcilik uygulamalarında kullanımı konusunda sağlayacağı faydaları değerlendirme imkanına kavuştuklarını ifade etmektedir.

Başta ABD olmak üzere Fransa Japonya gibi ülkelerde bir taraftan Yakıt Pilleri üzerinde çalışmalar ticari projelere dönüşürken, diğer taraftan da bor elementinin enerji potansiyelinden yararlanmak için içten yanmalı bor motorlarda saf oksijenle motor içerisinde yakarak doğrudan yakıt olarak kullanımı üzerindeki araştırmalara devam edilmektedir. Bu konuda endüstriyel anlamda somut bir sunuca henüz ulaşamamıştır.

Japonya son yıllarda borhidrit yakıtlar üzerinde önemli çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar bir taraftan üniversiteler tarafından yürütülürken diğer taraftan özel şirket ve gruplarda bu çalışmalara yönelmiştir. Bu çalışmalarda Petrol, methanol, metal hidrit, likit hidrojen, sıkıştırılmış hidrojen ve Borhidrit yakıtın ağırlık, güç ve kontrol, güvenlik, emisyon ve maliyet parametreleri dikkate alındığında Borhidritin tartışmasız bir üstünlüğü olduğu ifade edilmektedir. Çevreci enerji kaynağı araştırmalarına neredeyse bir ömür adayan Kogain Üniversitesi, Çevre ve Kimya Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Prof. Seijiro Suda;taşınabilir yakıt hücresi için borhidrit'e dayalı bir yakıtın dışında bir başka yakıtı dikkate almayacağını söylemektedir.

İSTANBUL (A.A)-11.08.2002-Isıya dayanıklı camdan buzdolabına, seramikten otomobile, dijital saatten bilgisayara kadar hemen her alanda kullanılan ``bor`` madeninde Türkiye rezervinin, dünya tüketimini 250-500 yıl karşılayacak düzeyde olduğu bildirildi.TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi (MAM) Malzeme ve Kimya Teknolojileri Araştırma Enstitüsü Müdür Yardımcısı Doç. Dr. Ersan Kalafatoğlu, A.A muhabirine yaptığı açıklamada, yeryüzünde bilinen 109 elementten biri olan borun, doğada ancak boratlar olarak adlandırılan bileşikler şeklinde bulunduğunu söyledi. ``Dünya daki bor yataklarının yaklaşık yüzde 66'sı Türkiye`de. Bu rezerv, dünya tüketimini 250-500 yıl karşılayacak düzeydedir`` diyen Doç. Dr. Kalafatoğlu, Türkiye`deki bor yataklarının 1865 yılında yabancılar tarafından işlenmeye başlandığını, 1950`lerden itibaren de Etibank`ın bu işi yürüttüğünü ifade etti.Doç. Dr. Kalafatoğlu, Türkiye`nin dünyanın en önemli borat üreticisi olduğunu vurgulayarak, ``Bor cevherleri belirli bölgelerde bulunduğu ve borat üretiminin çok önemli bir kısmı Türkiye ve ABD tarafından gerçekleştirildiğinden, Türkiye`nin bu pazardaki yerini kaybetmemesi ve güçlendirmesi gerekmektedir`` diye konuştu.Türkiye`nin cevher zenginliğini en iyi şekilde değerlendirebilmesi için madencilikten üretim ve pazarlamaya kadar çağdaş ve ileri teknikleri kullanması gerektiğini kaydeden Doç. Dr. Kalafatoğlu, ``Türkiye, dünya pazarındaki belirleyici rolünü sağlamlaştırmalıdır`` dedi. Doç. Dr. Kalafatoğlu, borun bitkiler için çok önemli bir mikrogıda olduğunu belirterek, çiçeklenme, polen üretimi, tohum ve meyve gelişimi ile bitki kanallarında şekerlerin hareketi için önemli olduğunu anlattı.İnsanların da su, sebze ve meyvelerle günde 1-3 miligram bor aldıklarını dile getiren Doç. Dr. Kalafatoğlu, borun kullanım alanlarına ilişkin şunları söyledi:``Evlerin altyapısında kullanılan camyünü ve selüloz izolasyonlarda, ağaç, plastik, tuğla, boru ve tel üretiminde küf ile böcek önlemede ve yanmayı geciktirici olarak kullanılmaktadır. Evlerin içinde çeşitli seramik malzemede, ısıya dayanıklı camlarda, buzdolaplarında, çeşitli temizlik ve kozmetik malzemelerinde, kumaş ve üretim teknolojilerinde, çeşitli spor eşyalarında, dijital saat ve bilgisayarlarda da borlu bileşikler az, çok bulunmaktadır. Borsuz yeşil bitki olmadığı gibi endüstriyel tesis de bulunmamaktadır. Miknatıslar, aşındırıcılar, antifriz, motor ve fren yağları, transistörler, yarı iletkenler, kağıt, nükleer enerji, teknolojik camlar, kanser tedavisindeki tıbbi malzemelerde de bor bulunuyor.``

Bor'un yanıcı fakat tutuşma sıcaklığının yüksek olması, yanma sonucunda kolaylıkla aktarılabilir katı ürün vermesi ve çevreyi kirletecek emisyon açığa çıkarmaması ulaşım araçlarında bir avantaj olarak kabul edilmektedir. Hatta kıtalararası seyahat edebilecek "Bor Aracı" tanımı da yapılmaya başlanmıştır. (www.bath.ac.uk/boron.htm)

ABD'nin Ortadoğu Araştırmalar Enstitüsü ve CIA' dan ABD hükümeti adına Uluslararası Bilgi Koordinatörü Fhyllis A. Lyday başkanlığında bir heyet tarafından hazırlanan 'Bor Raporu'nda Türkiye'nin geleceğinin Bor rezervlerinde yattığı ifade edildi (www.usgs.gov). Yüzlerce bilimadamınının "21. yüzyılın petrolü" diye tanımladığı ve uzay teknolojisinden, bilişim sektörüne, nükleer teknolojiden savaş sanayiine kadar pek çok alanın vazgeçilmez

hammaddesi durumuna gelen Bor madeni ülkemizin ve çocuklarımızın geleceği. Üzerinde oturduğumuz bu zenginliğin stratejik ve ekonomik öneminin farkına varmamız, bugünüümüzü ve yarınımızı daha iyi değerlendirmemizi sağlayacak. (...)20. yüzyıl boyunca dünya da yaşanan hertürlü siyasi, iktisadi ve askeri gelişmenin baş aktörü durumunda olan petrol yerini Bor madenine bırakıyor. Petrol üzerinde oynanan oyunları hatırlamamız, ülkemizin sürüklendiği ekonomik ve siyasi krizi de kavramamıza yardımcı olacaktır. (...)Türkiye en az 2. 5 Milyar Tonluk Bor rezerviyle zengin bir ülke. Öğütülmüş olarak tonu 350-400 US\$ olan Bor mineralinin değeri, işlenerek süper iletken hale dönüştüğünde katlanarak artıyor. Bilim adamları, tahmin edilenden çok daha yüksek derecelerde bile, neredeyse hiç dirençle karşılaşmadan elektrik taşıyabilen metal bir bileşim olan Borun özellikle süper hızlı bilgisayarların üretiminde kullanılabilceğini söylüyor. Deterjan sanayiinden uzay teknolojisine kadar yüzlerce değişik alanda kullanılan Bor minerali, petrol ve doğalgaz kadar büyük stratejik öneme sahip. (Türkiye Gazetesi-18. 04. 2001)

25 Şubat 2001 tarihinde açıklanan bu son bilimsel çalışmalardan ilki, Japonya'daki Aoyama/Gakuin Üniversitesi'nde, diğeri de ABD'deki Iowa Eyalet Üniversitesi'nde yapıldı. Bu bilimsel çalışmalara göre, (-)233 ve (-)234 derecedeki MAGNEZYUM-BOR bileşiminin süper iletkenlik özelliğine sahip olduğu ortaya çıktı. Bundan önce basit metal bileşimler için bilinen en yüksek derecenin (-)250 olması da, daha uygun koşulları dikte eden bu buluşun önemini artırıyor. (...)Bu bilimsel çalışmaları Nature dergisine değerlendiren Princeton Üniversitesi'nden Robert Cava, "bu tür metal bileşimlerin süper iletkenlik derecesinin, tahmin edilenden çok daha yüksek olduğunu" gösterdiği için, Japonların bu bilimsel bulgularının çok şaşırtıcı olduğunu ifade etti. Cava, "Süper iletken camiası bu haberle sarsıldı" dedi. Araştırmacıların yaklaşık 15 yıldır bu tür metal bileşimleri göz ardı ettiğini söyleyen Robert Cava, bir gün bu bileşimden oluşan yarı iletken maddelerin, oksijen barındıran maddelerden yapılan kablolarla göre daha fazla akım taşıyabilecek duruma gelebileceğini söyledi. (...)Çok daha hızlı bilgisayarların yapımında, oksijen içeren maddelerle çalışmanın zor olduğu yerlerde, magnezyum-Bor bileşiminin kullanılmaya başlanabileceği haberi üzerine, Northwestern Üniversitesi'nden Profesör John Rowell; bilim adamlarının düşük sıcaklıklı maddeler üzerinde daha çok durduğunu hatırlatarak, bunların yerine magnezyum-Bor bileşiminin kullanılmasının daha avantajlı olacağını söyledi. Rowell'a, göre magnezyum-Bor yüksek ısıdaki iletkenliği sayesinde bilgisayar bileşenlerinin dört kat daha hızlı çalışmasını sağlayabilir. Bilim adamları, süper iletken kabloların direnç karşısında önemli bir kayba uğramadan daha fazla elektrik taşıyacağını da umuyor. (www.microteam.net/bor-madenleri.htm)

Hidrojen Profesörü veziroğlu Türkiye'ye Geldi-İSTANBUL (A.A-14 Temmuz 2002)- Hidrojen enerjisi fikrinin dünya daki öncüleri arasında yer alan Miami Üniversitesi Temiz Enerji Araştırma Enstitüsü Direktörü ve Dünya Hidrojen Enerjisi Konseyi Başkanı Prof. Dr. Nejat veziroğlu İstanbul'a geldi. Miami Üniversitesi'nde görevli bir grup profesörle birlikte 1974 yılında fosil yakıtların tükenmesi ve fosil yakıtların dünyaya verdiği zararları önlemek için hidrojen enerjisi kullanılması fikrini ortaya attıklarını belirten Prof. Dr. veziroğlu ``O zaman pek inanılmadı. Bize (Hidrojen romantikleri) dediler`` şeklinde konuştu. 1974 yılından bugüne hidrojen enerjisi sisteminin temellerinin atıldığını ve birçok otobüs, otomobil şirketinin hidrojen üzerinde çalışmaya başladığını anlatan Prof. Dr. Nejat veziroğlu şöyle konuştu: ``En son petrol şirketleri de 1998'de hidrojen konvoyuna katıldılar. Bütün otomobil, otobüs şirketleri hidrojenle işleyen otomobil ve otobüs yaptılar. Bazıları gelecek sene California'da piyasaya çıkacak. Airbus uçak şirketi hidrojenle işleyecek uçak üzerinde çalışıyor ve 2015'de uçmaya başlayacak. Hidrojenle işleyen elektrik santralleri yapıldı, piyasaya sürüldü.`` Yaklaşık 40 yıldır hidrojen enerjisi üzerinde çalıştıklarını belirten Prof. Dr.

veziroğlu ilk araştırmalarını Mars gezegenine gönderilecek ve hidrojenle çalışacak reaktörle ilgili yaptıkları anlatarak, ``Daha sonra ABD Milli Araştırma Dairesi için en iyi yakıtı araştırmaya başladık. Büyük şehirlerde hava ve evre kirliliğinin önüne geçmek istiyorlardı. Bütün yakıtları denedik alkol, etilalkol, metil alkol, amonyak ve hidrojen. Gördük ki hidrojen, en temiz ve en randımanlı yakıt. Petrol, doğalgaz, amonyak ve alkollerden çok daha temiz ve daha randımanlı bir yakıt`` dedi.Bütün dünyanın bugün, 21. asrın hidrojen enerjisi asrı olacağını kabul ettiğini kaydeden Prof. Dr. veziroğlu ``Yaptığımız araştırmalara göre, özel bir teşvik, özendirici tedbirler olmasa bile 2075`e kadar petrolden hidrojen enerjisine geçmiş olacağız. (...)`` diye konuştu.

Hidrojen enerjisi dizüstü bilgisayardan sonra cep telefonlarına uygulandı-üretici firmaların yeni geliştirdiği gazla çalışan yakıt pilleri sayesinde, cep telefonlarını ayda bir şarj etmenin yeterli olacağı söyleniyor. Araştırmacıların geliştirdiği yakıt pilleri aslında, kemere takılabilecek kadar küçük bir elektrokimyasal enerji kaynağı. Metan gazı pilin içinde özel bir bölümde saklanırken, bir kimyasal reaksiyon sayesinde ısı, oksijen ve elektrik enerjisi açığa çıkartılıyor. Bu enerji de doğrudan cep telefonuna g verdiği gibi, telefona takılı bir başka bataryayı da şarj edebiliyor. Tüm bu işlemleri gerçekleştirebilen 50 mm. Genişliğinde, 101 mm. uzunluğunda ve 12 mm. inceliğinde bir cihaz geliştirilebilmiş. Bu neredeyse ortalama bir cep telefonunun şarjı ile aynı boyutlara denk geliyor.(...) Uzmanlara göre yakıt pillerinin seri üretimine 2-4 yıl içerisinde geçilecek. 2010 yılında ise 200 milyon cep telefonu, avuii cihaz ve dizüstü bilgisayarların yakıt pilleri tarafından çalıştırılacağı tahmin ediliyor..(Hidrener-HİDROJENTURK, Temmuz 2002)

Son birkaç yıldır Birleşik Devletler ve Avrupa`daki birçok yeni girişimci firma, portatif araçlarda kullanılabilecek yakıt hücrelerini geliştirmeye çalışıyorlar.(...) Ancak, geliştirilmeye çalışılan yakıt hücrelerinin portatif parça üreticilerinin taleplerini karşılayacak düzeye ulaşabilmesi için temel karakteristiklerinde hala ciddi iyileştirmeye ihtiyaçı vardır. (...) Kogakuin niversitesi, evre ve Kimya Mühendisliği Bölümü ğretim yesi Prof. Sejiro Suda ``Neden metanol kullanılıyor?(Kullanımının) faydalarından daha çok sorunları var.`` diyor. Kendisinin Kimyasal Enerji Laboratuvarı`nda, bir hidrojen ve bor bileşiği olan borhidrit`e dayalı yakıt kullanan yakıt hücrelerinin geliştirme çalışmaları yapılıyor. (...) Borhidrit kullanılarak, bir yakıt hücresi; metanol sisteminde elde edilen 1,24V`dan kayda değer biçimde daha fazla, 1,64V mertebesinde voltaj üretebilmektedir. (...) şu anda deneme aşamasında olan ve metanol sistemi ile çalışan bir yakıt hücresinin sağladığı fiili voltajın en fazla 0,3 ila 0,4V olduğu gözönüne alındığında, bu yeni tip yakıt hücresinin voltajı inanılmaz, muhteşem seviyelerde yüksektir. Prof. Suda`nın araştırma grubu halihazırda borhidrit`e dayalı yakıt uygulanmak suretiyle teçhiz edilen bir yakıt hücresinin prototipini yapmayı başarmış ve beher hcrenden fiili olarak 1,6V elde edilebileceği ispatlanmış durumdadır. (...)Borhidrite dayalı yakıtın yüksek voltaj üretimi ve ``karşıya geçiş olgusu`` sorunun olmaması gibi özellikleri karşısında şaşıran birçok malzeme yapıcıları hemen hemen hergün Prof. Suda`yı ziyaret etmektedirler. (...) Borhidrite dayalı bir yakıt hücresinde, elektro-kimyasal reaksiyon için Hidrojenin negatif bir iyonu (H-) (``protide`` diye adlandırılmaktadır) kullanılmaktadır. Bir ``protide`` elektro-kimyasal olarak herbir proton için iki elektron içermekte ve bir kimyasal reaksiyonda, normal/sıradan hidrojen reaksiyonlarına göre iki kat daha fazla elektron açığa çıkarmaktadır. (...) Halihazırda, 2002 Mart ayına kadar taşınabilir araçlarda kullanılmak üzere borhidrite dayalı yakıt hücresinin bir prototipini yapmak için araştırma-geliştirme çalışmaları yapmaktadırlar. Bu tür bir yakıt hücresi bir diz üstü bilgisayar için 60 saat, ``standby`` konumunda olan bir cep telefonu için bir ay boyunca ihtiyaç duyulacak enerjiyi sağlayacaktır. (...) Fakat, ortada (zmlenmesi gereken) bir konu var. Borhidrite dayalı yakıtlar için bir üretim altyapısı mevcut olmadığı için bu yakıt şu anda pahalıdır. Bu yakıtın kilogramı 6000

ile 7000 yen arasında değişmekte iken metanolün kilogramı sadece 400 ila 900 yene temin edilebilmektedir. Borhidrite dayalı yakıt hücrelerini ticarileştirmek için borhidrit üretim maliyetinin düşürülmesi gerekmektedir. (...) Bu nedenle, kullanılmış borhidrit solüsyonlarının geri dönüşümünü sağlamak amaçlı araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmaktadırlar. Profesörün hesabına göre, eğer yakıtın birkaç yüz ila bin defa tekrar kullanımı sağlanabilirse borhidritin bir kilogramının maliyeti 600 ila 700 yen civarına indirilebilir.(Nikkei Electronics'in 22 Ekim 2001 tarihli makalesinden alıntı)

(.....) Temiz enerji dediğimiz, hidrojen enerji sistemleri için, hidrojeni elde etmenin birçok metotları vardır. (.....) En basiti ve en ucuz yolu ise BOR madeninden elde etmektir. Demek ki bor madeni hidrojeni elde etmek için en uygun elemandır. Bu kadar değerli madenin en çok hangi ülkede bulunduğunu biliyor musunuz? Sıkı durun, tüm dünya rezervlerinin %70'i ülkemizdedir. Bu ülkemiz insanının içine yuvarlanmış olduğu uçurumdan kurtulmak yukarılardan uzatılmış bir kurtuluş halkasıdır. Şimdi aklımızı başımıza alıp bu madenleri elimizden kapmak isteyen dostlarımızın (!!!) ayak oyunlarına gelip, böylesine kıymetli maden rezervlerimiz elimizde varken, uydurma senaryolar ile petrol için maceraya girip, bor madenlerimizi koruyamayacak durumlara düşmeyelim. Elimizdeki elması bir cam parçası ile değiştirmeyelim. Bu avantaj ne demektir biliyor musunuz? Yakında piyasaya sürülecek olan hidrojen yakıtlı arabalardan bor türevleri ile çalışan bir tanesine sahip olduğunuzda, İstanbul'dan Ankara'ya gitmek istediğinizde arabanıza 1 kg'lık bor solüsyonu koymanız olabilecektir. Bu yakın bir ihtimal mi yoksa uzak mı diye sorarsanız cevabı gayet basittir. Ayakları kasları kuvvetli adamları başa, kafaları kuvvetli adamları ayaklar altına almaya devam ederseniz imkansız, aksini yaparsanız 2010 yılına kadar bütün bunlar gerçek olabilir. Ülke de, ulus ta bu ekonomik kaostan kurtulur. Mühim olan kaostan beslenenlerin yani ülkemizi ve ulusumuzu karanlığa mahkum etmek isteyenlerin oyununu bozmaktır. (.....) Bizler yakın gelecekte petrolün yakıt olarak kullanılmaktan çıkarılıp sadece türevlerinden istifade etmek için kullanılacağını düşünmekteyiz. (.....) Hidrojen teknolojisinin batı ülkelerinde bu derece ilerlemesine rağmen, ülkemizde bu konuda hiçbir çalışma yapılmamasının sebepleri nelerdir dersanız, dikkatimizi çeken birkaç tanesini hemen sayabiliriz: 1-Batı ülkelerindeki dostlarımız (!!!) ve ülkemizdeki uzantıları Türkiye'nin kendilerinin haricinde bağımsız bir teknolojiye sahip olmasından hoşlanmazlar. 2-Bizim insanımızda uzun süreli kültür erozyonuna tabi tutulduğu için batının hoşlanmadığı bir işe girişip batılı dostlarımızı (!!!) üzmemek istemez. Bu konularda bireyler, bizi yönetenler, bizi bizden daha iyi düşünürler der ve devletine tek taraflı ahmakçasına sadakat örneği sergiler. Devlet yönetimini ele geçiren siyasetçilerimiz de aynı düşünce tembelliğinden hareket ile, batı bizim için daima iyilik düşünür diyerek, düne kadar " Kurtuluş Savaşı " verdiği batını kucağına oturur. Borç alarak yaşamayı bir yaşam tarzı olarak benimsediğimiz için, aşırı sıkıntıya girip teknoloji üretmek yerine hazırını borçlanarak almayı daha uygun görürüz. (.....) Ana hatları ancak kısaca arz ettiğimiz sebeplerden dolayı Türkiye bugün maalesef hidrojen enerji sistemleri bakımından orta çağ karanlıklarında kalmıştır. (.....) Pek tabiidir ki bu konudaki açığın kapatılmasını sanayi çarşısındaki tornacı Mehmet Usta'dan veya doğramacı Hüseyin Efendi'den bekleyemeyiz. Tüm sorumluluk, Ankara'yı mesken tutup devleti sözde daha çağdaş yapacağız deyip, Türk bilim adamlarını ve mühendislerini yok sayan, Türk teknolojisine güvenmeyen, güç ve kuvvet elinde iken devletin talanına sessiz kalanlara aittir.(.....) (ELİMSAN-Haberler, Muzaffer AVCI-Temmuz 2002)

Millenium Cell olarak, çeşitli bor kimyasallarının kullanımı ve uygulamalarını kapsayan iki ABD, üç adet de ABD dışı patente sahibiz. (...) Ekim 2000 ayında Avantium Technologies ve U.S Borax ile geliştirdiğimiz hidrojen üretim sistemi üzerine daha ileri aşamalara yönelik çalışmalar yapmak üzere niyet mektupları imzaladık. Ayrıca Daimler Chrysler Firması ile de

tüm haklarına sahip olduğumuz sodyum borhidrit üretim sistemlerini araçlarda kullanmak amacıyla bir program anlaşmamız vardır. (...) Sodyum borhidrit borakstan elde edilir. Dünya da büyük boraks rezervleri mevcut olup ABD en büyük paya sahiptir. Şu anda sodyum borhidrit kimyasal olarak iki ana firma tarafından üretilmektedir. (...) Bugün halihazırda ana otomobil üreticileri yakıt pillerini araçlarda uygulamaya sokmuşlardır. Daimler Chrysler, Ford, General Motors, Toyota ve Honda 2004-2005 yıllarında yakıt pilleriyle çalışan araçlarını üreteceklerini açıklamışlardır. (...) Yakıt pillerinin araçlarda kullanılmasında iki problem sözkonusudur: Maliyet ve Emniyet. Emniyet sorunu " Hydrogen On DemandTM " sistemiyle giderilmiştir. Maliyet sorunu ise yakıt pilleri ticari boyutta üretildiklerinde (Millenium Cell/ About As/ milleniumcell.com 14.08.2002)

Hidrojen yakıt sistemlerinin bir geliştiricisi olan Millenium Cell bugün şirketin vizyonu olan sodyum borhidrit bazlı hidrojen yakıt sistemleri konusunda bilgiler açıklamıştır. Millenium Cell ile yapılan ortak çalışma sonucu geliştirilen uygulamalarla, U.S Borax, "Hydrogen On DemandTM " teknolojisinin boraksa olan talebi büyük ölçüde artıracığını açıklamıştır. U.S Borax bor rezervleri konusunda yaptığı çalışma sonucu bor talebine yönelik beklenmeyen artışın mevcut rezervlerle kolaylıkla karşılanabileceğini yapılan bir çalışmayla ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre dünya da 600 milyon metrik ton bor rezervi bulunmaktadır. Yılda yaklaşık " Hydrogen On DemandTM " teknolojisiyle 50 milyon yeni araç üretilip satıldığında, yılda yaklaşık 20 milyon metrik ton boraksa ihtiyaç olacaktır. Çünkü yakıt geri dönüşümlü olacağından bu araçları yol üstünde tutmak için çok az ek boraks tüketimi gerekecektir. U.S Borax teknoloji şefi Dr. Paul Zerella: " Millenium Cell ile ortaklığımız heyecan vericidir. Bu ortaklık boraksa olan talebi dramatik olarak artıracak, böylece fosil yakıtların neden olduğu kirlilik azalacaktır. " demektedir. Öte yandan Millenium Cell Başkan Yardımcısı Curt Cornell: " Bu çalışmaların sonuçlarının kendilerine büyük cesaret verdiğini, ABD hükümet yetkililerin ve otomobil üreticilerinin hidrojen yakıt teknolojisinin çevre kirliliğini azaltacak ve yabancı akaryakıtta olan bağımlılığımızı azaltacak en uygun çözüm yolu olduğunu, üreteceğimiz teknolojinin ihtiyacı olan borun mevcut olan rezervlerle karşılanabileceğini belirtmiştir. (Business wire-January 22 2002 EATONTOWN,N.J)

Yeni Kişisel Taşınabilir Güç Jeneratörleri Güvenli Hidrojen Yakıtını Kullanıyor-Manhattan Scientific Inc., kaplanmış/izole edilmiş ampullerden beslenen, 1 watt enerji üretebilen, bir yakıt hücresi serisi olan MicroFuel CellTM ailesinden, tescilli markası Power HolsterTM taşınabilir yeni bir güç yükleyicisini (şarj makinesini) ürettiğini bugün açıkladı. Power HolsterTM (Güç Kını); güvenli, düşük maliyetli, kullanıcılarına daha önceden görülmemiş uzun zamanlar için cep telefonu ile konuşma imkanı tanıyan ve diğer taşınabilir elektronik eşyaların enerji bağımlı kullanım sürelerini de uzatan "taşınabilir duvar prizi"ni temsil etmektedir. Ampullerin içerisindeki yakıt bir boraks benzeri malzeme olup "sodyum borhidrit" diye adlandırılmaktadır. Su ile karıştırıldığında, düşük basınçlarda az ve güvenli miktarlarda hidrojen gazı açığa çıkarmaktadır. Ampuller, bir kere kullanıldıktan sonra atılabilir (disposable) veya geri dönüşümlü olabilmekte ve hemen hemen her ortamda çalışmasına imkan tanıyan ve patent almayı hak eden bir özelliğe de sahiptir. Taşınabilir elektronik malzemelerin hemen hemen hepsine monte edilmesine imkan tanıyacak kadar ufaktır. Enerji ve su üreten yakıt hücresine ilave olarak ampulün içerisinde atık olarak "Boraxo" (Boraks) diye bilinen çamaşır deterjanlarındaki bir su yumuşatıcısı kalmaktadır. Sodyum borhidritli ampuller vasıtasıyla Power HolsterTM güç yükleyicisini çalıştıran Şirket, kendisinin MicroFuel CellTM teknolojisinin metanol ile olduğu gibi hidrojen ile de güvenli bir şekilde kullanılabilir ilave esnekliğe sahip olduğunu gösterdiğine inanmaktadır. Kullanıcılara tanıtımı yapılan yeni kuşak cep telefonları, mevcut lityum iyon pillerinin kapasitelerinden çok

daha fazla, uzun zamanlı kullanımları için gerekli enerjiyi sağlayacak güç kaynaklarını gerekli kılmaktadır. (Los Alamos, N.M., 18 Ekim, 2001 / Prnewswire)

Stratejik Madenler İçin TÜBİTAK Kolları Sıvadı.-Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, (TÜBİTAK), geleceğin en stratejik yeraltı kaynakları arasında gösterilen bor ve toryum konusunda kolları sıvadı. Kurum, bünyesindeki araştırmalardan elde ettiği yılların birikimine dayanarak, bor konusunda bir ön raporu Başbakanlığa sundu. TÜBİTAK Başkanı Prof. Dr. Namık Kemal Pak, yaptığı açıklamada, bor madeninin stratejik bir doğal kaynak olduğunu, Türkiye'nin dünyanın en zengin bor yataklarına sahip bulunduğunu belirtti. Bu konuda ekonomik yarar ve diğer boyutlarıyla birlikte ayrıntılı düşünmek gerektiğini vurgulayan Prof. Dr. Pak, Acil Eylem Planı'nda Bor Enstitüsü kurulmasının da bulunması nedeniyle konuya ilişkin bir ön rapor hazırladıklarını ifade etti. "Türkiye için Stratejik Bir Doğal Kaynak: Bor" adını taşıyan ön raporun Başbakan Yardımcısı Ertuğrul Yalçınbayır'a sunulduğunu kaydeden Prof. Dr. Pak, "Bu rapordaki konular, enstitü kurulmasıyla ilgili kararı verecek hükümetimize epeyce yardımcı olabilecek ayrıntı içeriyor, yol gösteriyor. Ayrıca, ön raporu, Şubat ayı başında toplanması planlanan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun gündemine de, uygun görüldüğü takdirde, getirmeyi planlıyoruz" dedi. Prof. Dr. Pak, ayrıca bu kaynaktan maksimum yararın sağlanması için Türkiye'nin bir master planı hazırlanması gerektiğini, TÜBİTAK'ın bilgi birikimleriyle bu konuda önemli bir katkı sağlayabileceğini belirtti.

Bor, Çok Amaçlı Kullanılıyor-Prof. Dr. Pak, özellikle bor bileşiklerinin savunma, makine imalat, enerji, otomotiv, ulaşım, tasarım ve mikroelektronik gibi alanlarda kullanıldığını vurguladı. Prof. Dr. Pak, borun stratejik önemine değinirken, şunları söyledi: "Borun günümüzde bu kadar öne çıkarılmasının nedeni de hidrojen depolama ve taşıma malzemesi olarak kullanılması; bu da çok heyecan yaratıyor. Hidrojen önemli ve alternatif bir enerji kaynağı. Sodyum bor hidrür de hidrojen depolama ve taşıma malzemesi olarak kullanılabilir şu andaki en önemli teknolojik malzeme olarak görünüyor. Hidrojen enerjisi, geleceğin enerjisiyse bunun depolama ve taşıma malzemesi olarak kullanılan bu maddenin gerçek anlamda stratejik malzeme olduğu bellidir. Borun diğer ileri teknolojik amaçlarla kullanımını yanında en stratejik önemi, geleceğin alternatif enerjisi olan hidrojenin depolama ve taşıma malzemesi olarak kullanılmasıdır." (Dünya 23 Ocak 2003)

Bor Madeni İle Çalışan Araba Üretildi - Dünya rezerv yekûnunun yaklaşık yüzde 70'inin Türkiye'de olduğu bor madeniyle çalışan araba üretildiği ortaya çıktı. Bu alanda patenti alınmış yaklaşık 600 tane proje bulunuyor. Amerikan Millenium Cell (MC) ve stratejik ortağı Daimler-Chrysler (DC), seri üretime bile geçti. Ancak uluslararası tröstler, bu gelişmeleri ülkemizdeki 'bor' zenginliğine egemen olmak için Türkiye'den kaçırıyor. Aksiyon dergisinde yayımlanan habere göre, konuyla ilgili gelişmelerden biri Scientific American dergisinin Mayıs 2002 sayısında yayımlandı. 'Düşünülebilecek en temiz yakıt' başlığıyla verilen haberde, kimyager Steven Amendola'nın Ford Explorer model otomobili bor bileşiklerinden elde edilen yakıtla çalıştırdığı anlatılıyordu. ABD'li kimyager Amendola'ya göre, sodyum bor hidritle çalışan otomobilin hem menzili iki katına çıkıyor, hem patlama ihtimali olmadığı için tam güvenli oluyor, hem çevre kirliliği olmuyor, hem de yakıt kullanıldıktan sonra tekrar değerlendirilebiliyor. Benzinle çalışan otomobillerde yakıtı depolama sorunu olduğu için menzili düşüyor. Borla çalışanlardaysa bu sorun ortadan kalkıyor. Araç, sodyum bor hidrit maddesi ile suyun oluşturduğu hidrojenin yakıt pillerine ulaşması ve açığa çıkan enerjinin mekanik enerjiye dönüşmesiyle yürüyor. Bor konusu özellikle son yıllarda Türkiye gündeminden hiç inmedi. Bilgisayardan silaha, nükleer teknolojiye kadar birçok alanda kullanılan bor, ister istemez birçok çevrenin ilgi odağı. Tartışmalar, bazı kişi ve

güçlerin özelleştirme furcasını da arkalarına alarak, bu cazip ve stratejik madeni "iç etmek" istediğinden, uluslararası tröstlerin Türkiye'yi bor konusunda baskı altına aldığına, boru devleti yeterli kârlılık ve verimlilikte kullanmadığına kadar uzanıyor. (...) Rezervlerini yıllar önce kullanmaya başlayan Amerika'nın, kendi topraklarından çıkarabileceği miktar gittikçe azalıyor. Bor zengini Türkiye ise bu potansiyelini ancak ham bor ürünü satarak değerlendirebiliyor. Mamul bor ürünleri üretebilmek için gerekli teknoloji Türkiye'de yok. Çünkü Batılı ülkeler bor teknolojisini bize vermeyi hep reddediyor. Ham cevher olarak adeta sudan ve kumdan ucuza sattığımız bor, bize pahalı ithal ürünler olarak geri dönüyor.(ZAMAN 20.05.2002)

Hidrojen arabaları halen var ve geliştirilmeye devam ediliyor... 9 Eylül Üniversitesi'nden prof.dr. Cahit Helvacı Habertürk tv canlı yayınında bor madeni hammaddesine ihtiyaç duyan hidrojen arabaları ve dünyanın bu yeni enerji kaynağı hakkında çarpıcı açıklamalar yaptı: "Türkiye'deki bor rezervleri aslında yüzde 70'in de üzerindedir. Şüphesiz, uçak yakıtlarında bor'un bileşikleri kullanılıyor. Kullanılan aslında hidrojendir. Uzun yıllardır çalışmalar yapılıyor. Şu anda ABD'de ve Rusya'da çalışan otomobiller var. Hammadde olarak değil de, işlenmiş olarak kullanılması daha önemlidir. Ben inanıyorum ki, bu konuda bilgi birikimini biraraya getirmek suretiyle bu işi çözmek mümkündür. Borun korkunç stratejik yönleri var. Çok daha geniş bir perspektiften olaya bakmak mümkündür. Çok önemli bir yeraltı kaynağı. Halkın bu anlamda bilinçlenmesi ve haberdar edilmesi de çok önemli.."(Habertürk 31.01.2003)

Türkiye'de bir milletvekilinin 'Resepsiyon memuru ol' teklifiyle karşılaşan Prof. Ali Erdemir, ABD'de otomotiv devlerini peşinden koşuran buluşuyla yüzyılın en önemli bilim adamlarından biri olarak ilan edildi-ABD'nin "yüzyılın 100 bilimadamı"ndan biri kabul ettiği, halen ABD Enerji Bakanlığı'na bağlı en önemli araştırma-geliştirme merkezlerinden biri olan "Argonne Research" de çalışan Prof. Erdemir'in en önemli çalışması otomotiv dünyasında dönüm noktası olarak kabul edilen, "karbon kaplama" adında bir alayışla, sürtünme katsayısını binde bire kadar indirmesi oldu. Motor ve motor aksamaları bu alayışla kaplandığında, motorun ömrü iki kat artıyor, yakıt tüketimi yüzde 20 azalıyor. Karbon kaplama yapılan motor, kükürsüz benzin kullanımına da olanak sağladığı için otomobilin çevreye olan zararı en aza inmiş oluyor. Erdemir, karbon kaplama buluşuyla bilim dünyasının en önemli sekiz ödülünü peşi peşine aldı. (...)Dr. Ali Erdemir, bu buluşuyla ikinci defa R&D 100 ve Discover ödüllerine layık görüldü.Dr. Ali Erdemir, daha önce de borik asidin motor ve makinalarda sürtünme ve aşınmayı önleyici özelliğini bularak, bu bilimin Nobel'i sayılan R&D 100 ödülünü aldı.(CHICAGO (A.A) 14.05.2002)

Türkiye'nin çok zengin hidrojen kaynaklarına sahip olduğunu belirten Prof. Nejat Veziroğlu, "Bu zenginliğin farkında değiliz. Türkiye hidrojen cenneti, enerjisini kullanırsa dünyanın merkezi olabilir " dedi-Hidrojen enerji sistemleri konusunda dünyanın en büyük otoritelerinden birisi, Birleşmiş Milletler (BM) danışmanı, ABD'de hidrojen konulu önemli araştırmaların başında bulunan Türk Profesör Nejat Veziroğlu, Türk yatırımcılara çağrıda bulundu: Hidrojen enerjisi konusunda Türkiye çok şanslı. Karadeniz'de bol miktarda hidrojen sulfid var. Hidrojen cenneti Türkiye'nin potansiyeline yatırım yapın!. George Bush'un Temsilciler Meclisi'nde yaptığı 'Birliğe Sesleniş' konuşmasında değindiği 'Hidrojen Arabaları' projesi, dikkatleri Türkiye'ye çevirdi. Petrol kaynaklarının tükenmesi üzerine, bütün dünyada, özellikle gelişmiş ülkelerde 'alternatif enerji' kaynakları için projeler gündemde. Mercedes, Ford, Chrysler firmaları, bor kaynaklı hidrojen ile çalışan iki kat daha hızlı, çevreci ve güvenli araç üretimi projelerini yürütüyor.Petrole alternatif araştırmaları yüzünden, Veziroğlu'nu önce 'baş düşman' ilan eden petrol ve otomotiv şirketleri, sonradan

geleceğin yakıtında söz sahibi olmak için yatırımlara başladı. DaimlerChrysler ve Shell İzlanda projesi için veziroğlu'nu danışman aldı. veziroğlu, "Honda ve Toyota hidrojenle çalışan araçları kiraya vermeye başladı. Mercedes otobüs üretti. Tokyo'da bugün iki hidrojen santrali var. Üç çeyrek asır sonunda tamamen hidrojene geçilecek. Bunun farkındalar" diye konuştu. 'Türkiye çok şanslı' Türkiye'nin hidrojen enerji sistemlerinin üretimi bakımından çok şanslı olduğunu anlatan Prof. veziroğlu, "Karadeniz'in 60 metre derindeki sulara bol miktarda hidrojen sulfit, yani hidrojen enerjisinin üretilebileceği kaynak bulunuyor. Bu nedenle Türkiye bir hidrojen cenneti ve potansiyelinin farkına varmalı" şeklinde konuştu.(16 Şubat 2003 Milliyet Gazetesi)

Bush'un hidrojen arabasının yakıtı BOR-ABD Başkanı Bush'un 1,2 milyar dolarlık "Hidrojen arabaları" projesinin belkemiğini Türkiye'nin bor madenleri oluşturuyor. (...) Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) Mühendislik Fakültesi Maden Mühendisliği Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ali Akar, Bush'un Amerikan Kongresi Temsilciler Meclisi'nde yaptığı, yıllık "Birliğin Durumu" konuşmasındaki "Hidrojen Arabaları" projesinin Türkiye için "hayati" önem taşıdığını söyledi. Borun hidrojeni depolama özelliği bulunduğunu kaydeden Prof. Akar, "Bor son derece önemli ve stratejik bir madendir. Eğer ABD'nin bu projesi gerçekleşirse Türkiye 21. yüzyıla damgasını vurur, petrol zengini ülkeler gibi bor zengini bir ülke olarak üzerinde oturduğu hazinenin nimetlerini görür. Prof. Akar, ABD'li bilim adamlarının 30 yıldır bor hammaddesine dayalı hidrojen otomobilleri projesi üzerinde çalıştığının bilindiğini ve son yıllarda dünyaya belli bir kilometreye kadar gidebilen hidrojen otomobilleri üretmeyi başardıklarını açıkladıklarına dikkati çekti. (...) ABD Başkanı George Bush, ABD Temsilciler Meclisi'nde yaptığı yıllık "Birliğin Durumu" konuşmasında, olası Irak operasyonuna geniş yer verirken, "hidrojen arabaları" projesiyle ilgili, "ABD'nin, enerji konusunda bağımsız bir ülke haline getirilmesi temel amacımdır. Bu nedenle hidrojenle çalışan arabalar üretilmesi için, 1,2 milyar dolar ayrılmasını öneriyorum. Kongreden 1,5 yıl önce sunulan enerji ile ilgili planı onaylamasını istiyorum" ifadelerini kullanmıştı.(YENİ ŞAFAK GAZETESİ / 1 ŞUBAT 2003)

Prof. Dr. Ali Akar:"Bush'un Projesi'nin Araştırma Fonu'ndan Türkiye'ye de Kaynak Aktarılmalı, Hidrojen Arabaları İçin Gereken Bor Madenine Sahip Türkiye, Bu Konuda Evrensel Hakkını Savunmalı" –İZMİR -Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) Mühendislik Fakültesi Maden Mühendisliği Bölümü Başkanı Prof. Dr. Ali Akar, ABD Devlet Başkanı George Bush'un "hidrojen arabaları" projesi için oluşturduğu Araştırma Fonu'ndan Türkiye'ye de kaynak aktarılmasını istedi. Prof. Dr. Akar, Bush'un "Birliğe Sesleniş" konuşmasında açıkladığı "hidrojen arabaları" projesi için gereken yakıt olan bor madeninin yüzde 70'ine sahip Türkiye'nin, bu zenginliğini değerlendirmesi gerektiğini bildirdi. Akar, bor madeninin, Türkiye'nin sahip olduğu en önemli yeraltı zenginliği olduğunu belirterek, "Bush'un, ABD'de araştırma için öngördüğü fondan, Türkiye'nin bor araştırmalarına en az yüzde 50-60 kaynak aktarımı, sahip olduğumuz bor rezervi nedeniyle evrensel hak olarak savunulmalı ve talep edilmelidir" dedi. Dünya bor madeni rezervinin en büyüğüne Türkiye'nin sahip olduğuna dikkat çeken Akar, "Bünyelerinde değişik oranlarda boroksit içeren bor minerallerinin en önemlileri tinkal, kolemanit ve üleksit'tir. Başlıca tinkal yatakları Eskişehir-Kırka'da, kolemanit yatakları Kütahya-Emet, Balıkesir-Bigadiç ve Bursa-Kemalpaşa'da, üleksit yatakları ise Balıkesir-Bigadiç civarındadır" diye konuştu. Bor madenlerinin özelleştirilmemesi gerektiğini de kaydeden Prof. Dr. Akar, aksi halde ortaya çıkacak rekabet ortamında, dünyadaki piyasa fiyatlarının düşebileceğini öne sürdü. Akar, borun ham, mamül, uç ürünler ve teknolojisini araştıran bir "İleri Bor Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Entitüsü"nü Eti Holding A.Ş. bünyesinde kurulmasını da isteyerek, "Borun diğer ileri teknolojik amaçlarla kullanımı yanında, geleceğin alternatif enerjisi olan hidrojenin depolama

ve taşıma malzemesi olarak jet, füze, otomobil gibi alanlarda kullanımı ülkemizde de araştırılmalı" dedi. Borun otomobil yakıtı olarak kullanımı üzerindeki çalışmaların yanında, 250 çeşide ulaşan uç ürünleriyle sanayinin pek çok alanında kullanıldığına dikkat çeken Akar, "Cam, porselen ve seramik eşya sanayiinde, fren balataları, itfaiyecilerin giysileri gibi ürünler başta olmak üzere çok sayıda mamulde bor kullanılıyor" diye konuştu. A.A.,28 ŞUBAT 2003)

(...)Ford Explorer-"Hydrogen on Demand=İsteme bağlı Hidrojen"sistemi adıyla patentli, bir dizi pompa, boru ve katalizör hücrelerinden oluşan, Amendola ekibinin buluşu Ford Explorer motor kapağının altında yer alıyor. Sodyum borhidrit adı verilen yakıtın katalizörle tepkimesi sonucunda hidrojen gazı ortaya çıkıyor ve bu gaz havadaki oksijenle karıştığında çoğu yakıt hücresini devinime geçiriyor. (...) Yetkililer bu yakıtın birçok açıdan petrolden çok daha güvenli olduğuna dikkat çekiyorlar. Ağırılığının %7'si hidrojenden oluşan yakıt, alev alma ve patlama gibi özellikler taşıyor. Bir başka olumlu özelliği ise, yakıtın hammaddesini oluşturan bor adlı ametal eleman açısından dünyanın oldukça zengin olması ve rezervlerin onlarca yıllık gereksinimi karşılayabileceği. (...) Sodyum borhidritin enerji yoğunluğu, bir başka deyişle herbir litre hidrojenin içerdiği kullanılabilir enerji miktarı, sağladığı yüksek verimlilikle, yakıt hücrelerini içten yanmalı benzin motorlarının yerini alabilecek bir seçenek durumuna getiriyor. Bunların en son geliştirilen ilk örnekleri yakıt hücresiyle çalışan bir aracın, yeniden yakıt almadan, yaklaşık 500 km yol almasına olanak tanıyor. Geçen Aralık ayında DaimlerChrysler, yakıt hücreli bir motor ve pil destekli bir motordan yararlanılarak oluşturulan, Natrium adlı bir mini yük aracının tanıtımını yaptı. Natrium aracılığıyla Millennium teknolojisi ilk kez bir prototip araçta deniyor. Şimdilerde ülkeyi dolaşmakta olan araç saatte 60 millik bir hıza ancak 16 saniyede ulaşabiliyor. Ancak, DaimlerChrysler zamanla çok daha başarılı bir sonuca ulaşabileceğine inanıyor.

Kâğıt ağartıcı-Sodyum borhidritin kimyasal çekiciliği yarım yüzyılı aşkın bir süredir biliniyor. Sözkonusu madde, 50'li yıllarda yeni yakıtların bulunmasına dek, gerek A.B.D gerekse Sovyetler Birliği'nde roket ve jet yakıtı olarak geliştirilen boranlar arasında yerliyordu. Sözkonusu bileşim günümüzde daha çok kâğıt yapımında ağartıcı olarak kullanılıyor. 1990'ların başında enerji danışmanı olarak çalışan Amendola sodyum borhidritin Amerikalıların meraklı oldukları salon arabaları için elverişli bir yakıt olabileceğini kavradı. Çocukluğundan beri onarım işlerine ilgi duyan, üniversite yıllarında yakıt ve patlayıcılarla haşır neşir olan Amendola kimya doktorasını tamamlamadan kömür üretiminde çevreyi kirletmeyecek daha temiz iki sürecin patentine imzasını atmıştı. Laboratuvarındaki fazladan bir miktar sodyum borhidritle, Amendola bir pil geliştirmeyi başardı. Bu pil ilk denemede çalışmakla kalmayıp, 11 gün boyunca işlemini sürdürdü. Öyle olunca, yatırımcıların kanına girmek işten değildi.(...9(SODYUM BOR HİDRİT: EN TEMİZ YAKIT, Scientific American, Mayıs 2002)

"Scientific Amerikan"da çıkan yazıyı okumuştum ve sana yazmak niyetinde idim, artık farz oldu. 1979 Mayıs ayında, yani yirmi uç yıl önce Azerbaycan Bilim Akademileri Başkanı Hasan Abdullayev tarafından Azerbaycan'a davet edilmişim.(...)Yüksekçe duvarlarla çevrili bir avluya girdik. Ortada yaklaşık 3 metre çapında parabolik bir ayna, odak noktasında tek parça silisyum kristali olduğunu söyledikleri yaklaşık otuz santimetre çapında karmaşık yapıda bir cisim. Aynayı, güneş ışınları kristal üzerinde toplanacak şekilde cevirdiler. Biranda kristal göz kamaştıracak kadar aydınlandı. "Bakın" dediler, "bu kaptta saf su var, bu ince boru ile kristale pompalanıyor, kristalde sıcaklık 3000 santigrada yakan, su hidrojen ve oksijene ayrışıyor, yüksek hızla donen gazlar merkezkaç kuvveti ile birbirinden ayrılıyor. Ortadan hidrojeni alarak gördüğünüz gazometreye dolduruyor, kenarda kalan oksijeni atmosfere salıyoruz. Hidrojeni BOR ile birleştirip bor hidrür elde ediyoruz. Bunu otomobil yakıtı olarak

kullanmak amacındayız." Çok heyecanlanmışım. Ankara'ya gelir gelmez (ODTÜ) Kimya Bölümündeki arkadaşlardan bu konuda yararlı bilgiler aldım. Ertesi gün akşam üzeri bir subayın benimle görüşmek istediğini söylediler,(...) Benden Baku'de gördüklerim hakkında ayrıntılı bilgi istedi, anlattım. Hafta geçmemişti, Almanya Büyükelçisi beni "bir bardak şampanya içmeye" sefarete çağırıyor, gittim. Biraz sohbetten sonra, Baku'de gördüklerimi anlatmamı rica etti. Haberin ne çabuk yayıldığına hayret ettim, anlaşılan konu Çok önemliydi. Daha önce (...) Abdullayev'i ODTÜ'YE davet ettim, kabul etti, geleceği Aeroflot uçağını bildirdi. Esenboga'ya araba gönderdim, uçaktan çıkmadı. (...)Bir daha da kendisinden haber alamadık. Aylar sonra, (...) Abdullayev'in Türkiye'ye hareketinden bir gün önce, damadına, bir otomobilin çarparak öldürdüğünü, kazanın tertip olması ihtimalinin bulunduğunu, bunun KGB'nin sıkça uyguladığı bir yöntem olduğunu, kendisinin bütün görevlerinden istifa etmeye zorlandığını ve inzivaya çekildiğini öğrendim. Bir süre sonra da vefat ettiği haberi geldi. Baku'den döndükten iki ay sonra, Temmuz ayında kendi arzularla rektörlükten ayrılıp önce Stuttgart Teknik Üniversitesi'ndeki yakın dostum Prof. Hani'nin Enstitüsüne gittim. Geldiğimin henüz haftası dolmamıştı, dostum bana "sen Baku'de bor hidrür ile otomobil yakıtı yapılmasına yönelik çalışmalar görmüşsün, bu yeni birsek değil dedi.(...)(PROF. DR. NURİ SARYAL'IN BİR GAZETECİYE GÖNDERDİĞİ E-MAIL'den)

"ABD'nin enerji konusunda bağımsız bir ülke haline getirilmesi temel amacımdır." George W. Bush Türkiye, Irak, Fas ya da Brezilya Başbakanı böyle bir cümle kursaydı, bu denli dünya basınında kendine yer bulabilir miydi? Hiç zannetmiyorum, olsa olsa iyi niyetli bir mesaj olarak algılanırdı. Gelin görün ki sözün sahibi ABD Başkanı olunca mesele farklılaşıyor. Bir ülkenin ulusal enerji politikasına yönelik olmaktan çıkıp uluslararası egemenlik savaşının hedefi haline geliveriyor. Özellikle de savaşa saniye sayarken "ulusa sesleniş" konuşmasında söylenmişse! Aslında, ABD Başkanı'nın ülkesini enerjide bağımsız kılma hedefi ve bu hedefe ulaşabilmek için "hidrojenle çalışan arabalar üretilmesi için 1.2 milyar dolar ayrılmasını öneriyorum" şeklindeki yeni enerji kaynaklarına yönelik talebi: Irak başlangıçlı savaşın kapsama alanını ortaya koymaktadır. Yani? Petrolün yanı sıra bor gibi alternatif enerji kaynaklarının da savaşla birlikte el değiştireceğini; ABD'nin bu alanda tek egemen olma kararlılığını göstermektedir. Bu noktada Türkiye'nin savaştaki konumu da değişmekte, kendi ulusal kaynaklarının da enerji savaşının nedenleri arasında yer aldığı bir ülke haline dönüşmektedir! (...)(SAVAŞÇILARIN GÖZDESİ: BOR,Türkel MİNİBAŞ,3 Şubat 2003 Cumhuriyet)

Dünya'nın sürüklendiği kirliliğin nedeni ne? ABD yetkililerine göre; teröristlerle işbirliği içindeki Saddam'ın, elindeki kitle imha silahlarıyla Dünya'ya yeni bir zarar vermeden durdurulması. Terörizmin, emperyalizmin bir aracı olduğundan kuşkusuz kaldı mı? Önce terörizmi yaratıyorsun, sonra da bunu, dünyayı tehdit ediyor diye, terörizmi beslediği iddia edilen ülkelere saldırı nedeni sayıyorsun. O zaman savaşın gerçek nedeni ne?

“Lebensraum”

Acı anılar çağrıştıran bu Almanca kelime “yaşam alanı” anlamına geliyor.

Hitler'e göre Lebensraum; Alman ulusunun gereksinimlerinin karşılanması ve güvenliği için gerekli olan yerlerdi. “Zaten doğa da, yeryüzünün en iyi topraklarının, onları ele geçirecek enerjiye ve onları etkili biçimde işleyecek zekaya sahip halklara ait olmasını istemişti.” Hitler bu düşünceyle insanlığı 2.Dünya Savaşı belasına sürüklemişti.

ABD için “yaşam alanı” ne anlama gelir? Bunun ne anlam geldiğini anlamak için ABD Enerji Ajansı’nın internet sayfasındaki (www.eia.doe.gov/emeu) bilgilerine göz atmak yeterli. 1960 yılında ABD günlük petrol üretiminin yüzde 33.5’ini gerçekleştirirken, yüzde 31’ini de tüketiyordu. 2000 yılında ise petrol üretimindeki payı yüzde 8.5’e gerilerken, tüketimindeki payı yüzde 25.9 olmuş. Günümüzde ABD tek başına, Dünya’da tüketilen petrolün dörtte birini tüketirken, üretimin ancak on beşte birini gerçekleştirmektedir. Bu durumda bile, mevcut üretim düzeyinin aynen rezervlerinin ömrü 2010 yılı dolayında tükenmektedir. Yani ABD yakında petROLSÜZ sürdüremez..

O zaman, petrol bölgeleri ABD’nin yaşam alanlarıdır.

Petrol kaynaklarının kullanım sürelerinin sınırlı olması gerçeği, alternatif enerji kaynaklarını da “yaşam alanları” arasına katmaktadır. Petrolden sonraki alternatif enerji kaynaklarının başında ise “Bor madeni” gelmektedir. (...) ABD zaten ekonomik olarak kendisine bağımlı hale gelmiş Türkiye’yi komşusuna saldırırken üs olarak kullanmak suretiyle, bölgesinde olduğu gibi dünyada da yalnızlaştırarak petrolden sonraki yaşam alanına da güvence altına almış olmaktadır. (...) Savaştan sonra Türkiye’nin gündemine oturacak bor madenlerinin özelleştirilmesi olacağından kimsenin kuşkusuz olmasın. Üstelik bu tartışmalar Türkiye ekonomisinin kurtarılması adına yapılacak, bor madenleri özelleştirilerek çokuluslu şirketler aracılığı ile ABD’nin yaşam alanına katıldıktan sonra Türkiye de kurtarılmış olacaktır. (LEBENSRAUM, Zekeriya TEMİZEL, 21 Şubat 2003 Cumhuriyet)

4-BOR ÜRETİMİ, TÜKETİMİ VE TİCARETİ

TABLO-10’da görüleceği gibi, dünya bor rezervlerinin % 63’üne sahip olan ülkemiz, ham bazda yıllardır en büyük üretici iken, TABLO-11’de % 100 B₂O₃ bazında, dünya bor üretiminde ABD’den sonra ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Ham cevher üretiminde Türkiye dünya üretiminin yarısından fazlasını gerçekleştirmektedir. Ham cevher üretim büyüklüğü rakam olarak fazla anlamlı değildir. Asıl olan yıllık 1.2 milyon ton dolayındaki % 100 B₂O₃ eşdeğeri pazarın ne kadarını alabildiğimiz ya da koruyabildiğimizdir. Çünkü ham cevher üretiminin artması demek, pazardan reel olarak pay aldığımız anlamında düşünülebilse de, çoğu kez gerçeği yansıtmaz.

TABLO-10. DÜNYA BOR ÜRETİMİ, 10³ TON

ÜLKELER	1996	1997	1998	1999	2000	2001*
Türkiye	1.200	1.250	1.550	1.410	1.400	1.400
A.B.D.	1.150	1.190	1.170	1.220	1.070	1.300
Rusya	220	13	1000	1.000	1.000	1.000
Arjantin	245	270	270	350	360	360
Sili	90	150	160	200	340	340
Çin	180	140	140	110	105	110
Bolivya	7	5	12	10	35	35
Kazakistan	80	7	30	1	30	30
Peru	30	40	40	30	30	9
Iran	1	1	1	1	4	4
DÜNYA TOPLAMI	3.200	3.070	4.370	4.370	4.370	4.600

Kaynak: Mineral Commodity Summaries, 1996-2002, *Tahmini

TABLO-11. DÜNYA BOR ÜRETİMİ (1998, % 100 B2O3)

FİRMA ADI	ÜLKE	MİKTAR, Bin Ton	PAY %
US Borax	ABD	560	37
Eti Bor	Türkiye	475	31
Kamu Kuruluşları	Çin	140	9
Jsc Bor	Rusya	73	5
Nacc	ABD	60	4
Quilborax	Şili	60	4
Diğer		57	4
Borax Argentina	Arjantin	27	2
Sucersal Argentina	Arjantin	30	2
Sqm Salar	Şili	16	1
Incabor	Peru	13	1
TOPLAM		1 511	100

Kaynak: Roskill, Economics of Boron, 1999

TABLO-12'te verilen 'Dünya Bor Ticareti' verilerine baktığımızda, yüksek teknolojik ürünler üreten Batı Avrupa ile birlikte Kuzey Amerika'nın en büyük tüketici olarak dünya borlarının $\frac{3}{4}$ 'ünü kullandıkları görülmektedir. Batı Avrupa bor üretiminin tamamına yakını ise Türkiye kaynaklıdır. Bu nedenle, pazarlama faaliyetlerinde şimdiye kadar Avrupa'ya ağırlık verilmiştir. Kuzey Amerika ve Asya-Pasifik bölgelerindeki bor üretiminin büyük bir kısmı kendi ülkelerinde bulunan borlu sanayilerde mamul ürün üretmek üzere kullanılmakta ve ihraç etmektedirler.

TABLO-12. DÜNYA BOR TİCARETİ, % 100 B2O3

BÖLGE	ÜRETİM	İHRACAT	İTHALAT	TÜKETİM	%
	Bin Ton				
Kuzey Amerika	619	218	20	421	28
Latin Amerika	198	21	0	177	12
Batı Avrupa	475	11	228	692	46
Doğu Avrupa	78	10	10	78	5
Asya/Pasifik	140	48	49	141	9
Afrika/Ortadoğu	1	0	1	2	0
TOPLAM	1 511	308	308	1 511	100

Kaynak: Roskill, Economics of Boron, 9th Edition, 1999(Türkiye Batı Avrupa içinde gösterilmiştir)

TABLO-13'te görüleceği gibi, dünya bor ticaretinde ülkemiz ağırlıkla, ham bor (konsantre) olarak yer almaktadır Dünya ham bor pazarındaki tıncal ve kolemanitin neredeyse tek kaynağı Türkiye'dir. Eti Holding'in rakibi olan US Borax pazara ham bor sürmemektedir. Bu yapı doğal olarak U.S.Borax'ın satış gelirlerine olumlu olarak yansımaktadır.

TABLO-13. DÜNYA BOR SATIŞI, DEĞERİ VE ETİ HOLDİNG'İN PAYI(1997)

ÜRÜN ADI	SATIŞ MİKTARI			SATIŞ DEĞERİ		
	Bin Ton B2O3			Milyon US \$		
	Dünya	E. Holding	%	Dünya	E. Holding	%
Tıncal Kon.	61	61	100,0	26	26	100,0
Üleksit Kon.	141	69	49,0	49	24	49,0
Kolemanit Kon.	185	175	95,0	92	82	89,0

Boraks Penta	503	120	24, 0	325	78	24, 0
Boraks Deka	74	14	19, 0	69	9	13, 0
Boraks Susuz	57	0	0, 5	65	0	0
Borik Asit	268	28	1, 0	257	17	7, 0
TOPLAM	1 289	467	36, 0	883	236	27, 0

Kaynak: Roskill, 1999; Eti Holding A.Ş.

Bor rezerv ve üretimindeki bu bariz avantajımıza rağmen, dünya bor ticaretinden aldığımız pay oldukça düşündürücüdür. Dünya ham bor ve rafine ürün toplam satış miktarında payımız %36 olmasına karşın, ham bor ağırlıklı satış yaptığımızdan, toplam satış değeri üzerinden payımız %27'ye düşmektedir.

Bugün Eti Holding, dünya bor pazarında rekabet içinde bulunduğu ABD'de yerleşik US Borax firması ile birlikte stratejik bir konumda bulunmaktadır. 1,5 milyon ton/yıl civarında olan dünya bor (B₂O₃ olarak) üretiminden Eti Holding ve US Borax birbirlerine nispeten yakın paylar alırken, yaklaşık 1,2 milyar US\$/yıl olan parasal büyüklükten US Borax'ın aldığı %65'lik pay, Eti Holding'in %21 olan payından 3 kat daha fazladır. Bunun sebebi, Eti Holding'in 350 000 ton/yıl rafine bor ürünü satışına karşılık, US Borax'ın 1,3 milyon ton/yıl rafine ürün satışı gerçekleştirmesidir.

Ülkemizde üretilen kalsiyumlu boratlardan kolemanitin en sınırlı tüketim alanı olan "Hisarcık Kolemaniti"dir. 3 000 ppm civarındaki arsenik (As) içeriği nedeni ile sadece borik asit üretiminde kullanılır. Çok az bölümü de gübre sanayiinde tüketilmektedir.

5-DÜNYA BOR PAZARININ YAPISI

5.1-Bor Mineralleri ve Ürünlerinin Birbirleriyle İkame Özellikleri

Bor grubu, birbirini ikame edebilen ürünlerden oluşmaktadır. Bir başka ifadeyle, bir bor ürünü, herhangi bir kullanım alanında, çoğu zaman aynı zamanda başka bir bor ürününün ticari rakibidir. Çünkü, bor ürünlerinin kullanım alanlarında esas olan içerdikleri bor oksit (B₂O₃) miktarıdır. Örneğin bor sahaları Etibank'a devredilmeden önceki dönemde bu sahalarda faaliyet gösteren özel şirketler, İtalya'ya tinkal yerine yıllarca üleksit satmışlardır.

Toz deterjan sanayiinde aktif oksijen taşıyıcısı olarak kullanılan sodyum perborat dışında rafine ürünlerin, bazı özel kullanım alanlarında içerdiği kalsiyum veya sodyum tercih nedeni olabilmekteyse de, genellikle yapılarındaki safsızlık cins ve miktarları gözönüne alınarak birbirlerini ikame özellikleri mevcuttur. Böylece, içerdikleri safsızlıklar ve fiyatları gözönüne alınarak rafine ürünler arasında da seçim yapma olanağı vardır. Yine, ısıya dayanıklı camlarda; bor oksit kaynağı olarak borik asit, susuz boraks, boraks pentahidrat ve boraks dekahidrat, sodyum perborat üretiminde ise hem tinkal konsantresi, hem de boraks pentahidrat kullanılabilir. Tinkal, eğer proses sonunda oluşan Na₂SO₄'ü değerlendirmek mümkünse, borik asit üretiminde tüketilen kolemanitin yerine rahatça kullanılmasında, fiyat farkı dışında bir engel yoktur.

Cam yünleri temel olarak bor oksit (B₂O₃) içeren ürünlerdir. Ancak borosilikat camlar, tekstil ve izolasyon camyünü ürünlerini özel bor ürünü olarak nitelemek yerine, hammadde olarak değişik bor ürünlerinin kullanıldığı cam sanayi ürünleri olarak nitelemek de mümkündür. Çünkü bu ürünler ortalama %10 civarında bor katkısı olan, esasen cam sanayi ürünleridir. Örneğin, en yaygın kullanılan ve yüksek ısı ve elektrik direncine sahip olan E-camı %10 bor içermektedir. Elektrik ve telekomünikasyon alanında kullanılan D-camı ise %24 bor içeriği ile

en çok bor içeren camyünü tipidir. Bu tür camlarda bor oksit kaynağı olarak kolemanit, tinkal, üleksit, probertit, susuz boraks, boraks dekahidrat, boraks pentahidrat ve borik asitten herhangi biri veya birkaçı kullanılabilir.

İzole camyününde uzay araştırmaları, nükleer enerji ve elektronik endüstrilerinde elzem olan spesifik optik ve elektriksel özelliklere sahip özel camlar ile fiberoptik malzemelerin üretiminde de bor oksit daha çok tercih edilen önemli bir girdidir. Fakat, bazı koşullarla kolemanit veya sodyum boratlar da bu amaçlara yönelik kullanılabilirler. Üleksit ise bir sodyum-kalsiyum borat olarak camyünü üretiminde Espey, Kestelek, Bigadiç kolemanitlerinin yerine ikame edilebilir. Benzer şekilde Bigadiç kolemaniti diğer birçok ürünün ikame maddesi olabilmektedir. Bu durum, Bigadiç kolemaniti veya daha ucuza mal olan tinkal konsantresi lehine, dolayısıyla diğer ürünler aleyhine bir rekabet üstünlüğü sağlamaktadır. Kolemanitin bu olanağına sahip tek ülke şimdilik sadece Türkiye'dir.

Ham borda; Bigadiç kolemanitleri, Türkiye'deki tüm diğer kolemanitlerin yerine, Kestelek kolemaniti Bigadiç dışındaki kolemanitlerin yerine, Espey sadece Hisarcık'ın yerine ikame edilebilirken, Hisarcık kolemaniti ise yüksek As içeriğinin yarattığı çevre sorunu nedeniyle hiçbirinin yerine ikame edilememektedir. Bu nedenle, hem üretici hem de pazarlamacı konumunda olan Eti Holding A.Ş., ham ve rafine bor ürünlerini, ürünleri birbirine kırdırmadan kullanım alanlarına uygun pazarlara kanalize edip, ikame unsurunu da dikkate alan bir fiyat politikası uygulamak zorundadır.

Bir diğer örnek de; kullanılan proses gereği ortamda alkali bileşiğinin istenmemesi durumunda (NH₄'lu bileşikler-amonyum pentaborat vb.) çok katlı polietilen karışımı kağıt torba yapımında dayanıklılığın temininde kullanılma yoluna gidilirken, ortamın bazik olmamasının istenmesi durumunda yaygın olarak H₂B₂O₃ kullanılabilir. Diğer yandan, alkali borata ihtiyaç duyulmakla beraber sodyumun istenmediği proses ortamında hızla eriyebilme (sodyumlu bordan iki kere fazla) özelliği aranan proseslerde potasyum tetraborat tercih edilir. K₂B₁₀O₁₆. 8H₂O formundaki potasyum pentaborat ise, yaygın olarak metalurji sanayiinde kullanılmaktadır.

5.2-Bor Pazarı

Şu anda bor ürünleriyle ilgili olarak dünyada bir rezerv sorunu da bulunmamaktadır. Bu nedenle, dünya bor pazarı, sınırlı üretici olması ve ürün grubunun birbirlerini ikame edebilme özelliklerinin ürün çeşitlendirmesi gerektirmesi sebebiyle, diğer maden ve metal pazarlarından çok ayrı bir yapıya sahiptir. Bu pazarı, diğer maden veya metal borsalarında olduğu gibi, piyasa şartlarında oluşan fiyatlara göre alım-satım işlemlerinin gerçekleştirildiği bir pazar olarak görmemek gerekir. Bu piyasadaki fiyatlar, ürün ve pazar koşulları dikkate alınarak belirlenen denge fiyatlarıdır. Dolayısıyla, sahip olduğumuz yüksek miktar ve kalitedeki rezervden sağlanacak faydanın en üst seviyeye çıkarılabilmesinin koşullarını oluşturmak, diğer bir deyimle katma değerleri daha yüksek ürünlere yönelmek, büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, çevreci baskıların da artması nedeniyle, dünya bor tüketiminde cevherden rafine bor ürünlerine hızlı bir geçiş vardır. Dünya bor pazarında bor cevheri satışlarında gözlenen büyük düşüşe karşılık, rafine ürün talebindeki artış bunun en belirgin göstergesidir. Bu durum ise cevher üreticilerinin rafine ürün pazarına daha büyük oranda girmelerini ve rafine ürün kapasitelerini büyük yatırımlar yapmak suretiyle artırmaları gereğini gündeme getirmektedir.

Tüm bu unsurlar, bor sahasında çok büyük yatırımlar, sürekli teknoloji yenileme ve dünya çapında bir pazarlamayı içeren komple bir işletmeciliği zorunlu kılmaktadır. Fakat, dünya bor pazarının yapısı nedeniyle bor ürünleri üretim teknolojileri, diğer birçok üründe olduğu gibi kolay ulaşılan teknolojiler değildir. Daha önce değinildiği gibi Eti Holding, bilinçli engellemeler nedeni ile dışarıdan temini mümkün olmayan teknolojileri büyük masraflar yaparak, sınamaya-yanılma yoluyla geliştirmek zorunda kalmış ve bu alanda önemli bir mesafe katetmiştir. Türkiye'nin rafine ürün üretimi alanındaki ilk yatırımları, Batı Avrupa'nın teknoloji transferindeki ketum tutumu nedeniyle o zamanki Doğu Bloku ülkelerinin nispeten daha geri teknolojilerinin alınması ile gerçekleştirilebilmiştir.

Bu arada özellikle 1980 yılından sonraki Eti Holding yönetimlerinin tüm olumsuz personel politikalarına ve sahip olduğu nitelikli personeli yadsıyan uygulamalarına rağmen, yurtsever teknik elemanların yaptığı özverili çalışmalar ve üniversiteler ile yapılan işbirliği neticesinde, üretim sorunlarına çözümler getirildiği gibi özgün teknolojilerin geliştirilmesi dahi mümkün olabilmiş ve kayda değer bir bilgi birikimi ve deneyim kazanılmıştır. Bu sayede bugün, çoğu uygulamalarda Batı Avrupa'dan teknoloji transferi, sadece karakteristikleri Eti Holding tarafından belirlenen ekipmanın temini ile sınırlı kalmaktadır.

Bugün, US Borax ve Eti Holding ikilisi toplam dünya bor arzının %85'ine yakınına karşılık gelmektedir. Dünya bor pazarında parasal olarak % 65 ile en büyük paya sahip olan US Borax firması; dünyada birçok merkezde yürüttüğü üretim, depolama, dağıtım ve pazarlama faaliyetlerini, Eti Holding benzeri fakat karşılaştırılmayacak derecede daha büyük bir organizasyon yapısı ile tek elden kontrol eden, 80'den fazla ülkede örgütlenmiş bir kuruluştur. Rakip konumundaki bu firma 1800'lü yıllardan buyana sürekli geliştirdiği üretim teknolojisi ve yeni ürünlerin yanısıra bor kullanım alanlarının genişletilmesine yönelik çalışmaları ve köklü yapısı ile de bu alanda öncü konumundadır. US Borax, bugün için, bor üretim ve tüketiminin bulunduğu bütün ülkelere bazen ürün geliştirip pazar da yaratarak, muhtelif kanallarla girmiş bulunmaktadır. Dünya bor tüketiminin yaklaşık %75'ini gerçekleştiren ABD ve Batı Avrupa pazarında ise kurduğu etkin bir pazarlama ağı sayesinde, toplam bor pazarının yaklaşık %50'sini kontrolü altında tutmaktadır. Bu şirket daha sonra sık sık değinilecek olan Borax Consolidated Ltd.'den başkası değildir.

US Borax'ın bor üretim kaynakları; Kuzey Amerika, Kaliforniya'da Boron (Bor) kasabasının yakınında bulunan, Kırka'dan sonra bilinen en büyük sodyum borat yatağına sahip olan Kramer yatağı ile Arjantin'deki Tincalayu yatağıdır. Kramer yatağında 1927'de başlamış olan yeraltı madenciliği bugün durma noktasına gelmiştir. Kramer yatağındaki rezerv hakkında değişik kaynaklarda farklı değerler verilmektedir. Rio Tinto Borax raporlarına göre, 32,5-35 milyon ton B₂O₃ bazında rezerv mevcuttur. Muhtelif kaynaklarda US Borax'ın rezervlerinin %15-%25 tenörlü olduğu ifade edilmektedir. Rio Tinto'nun Arjantin Tincalayu'da bulunan rezervi ise 100 bin ton civarında kalmıştır. Bu değerler, yakın gelecekte ülkemizin dünyada tek bor üreticisi olmaya aday olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan Türkiye'nin kolemanit ve tinkal pazarındaki payı %100'dür. Çünkü Arjantin tarafından yapılan çok küçük miktardaki kolemanit satışı dışında hiçbir üreticinin kolemanit ve tinkal (konsantre) satışı yoktur.

1978 yılından itibaren Türkiye'deki bor madenlerinin işletilmesi ve pazarlanması Eti Holding A.Ş. tarafından yürütülmektedir. Eti Holding A.Ş. yıllık 200-250 Milyon US\$ satış geliri elde etmekte olup, bu gelirin en az % 50'si kar olarak gerçekleşmektedir. Eti Holding'in ürün portföyündeki ham bor ürünleri için ortalama brüt kar marjı %150 civarında oluşurken, bazı bor ürünleri için brüt kar marjının %500 seviyelerini de aştığı ifade edilmektedir. Borax

Pentahidrat, Boraks Dekahidrat, Borik Asit gibi rafine Bor grubu ürünleri için ticari kar marjları ise ortalama % 30-150 aralığında oluşmaktadır. Bunun nedenlerinden birisi, üretim, depolama, dağıtım ve pazarlama faaliyetlerinin Eti Holding tarafından tek elden yürütülmesiyle sağlanan avantaj, bir diğeri ise 1980'li yıllardan itibaren pazarlama ağını geliştirmek için yaptığı çalışmalarıdır. Oluşturulan pazarlama ağı maalesef daha kuruluş aşamasında Rio Tinto'nun kontrolüne geçmiştir.

Burada biraz Rio Tinto'dan bahsetmek yerinde olacaktır. Rio Tinto, 1873 yılında Türkiye'den Çin'e afyon ticaretinden kazanılan para ile Jardine Matheson firması tarafından kurulmuştur. İsmi ilk madencilik faaliyetine başladığı İspanya'daki tarihi bakır madeninden almaktadır. burasının işletilmesi ile başlamıştır. Şirkette en büyük hisse Rothschild ailesine aittir. Rio Tinto, dünyanın en büyük maden firması olup, tek başına dünya maden üretiminde % 12.5'lik pay ile birinci sıradadır. İkinci sırada % 11'lik pay ile yine İngiltere merkezli Anglo American Corp., üçüncü sırada % 8'lik pay ile yine İngiltere merkezli Billiton/BHP gelmektedir. Billiton/BHP firması Royal Deutch Shell'e ait olup, Shell ise Rothschild ailesinin kontrolündedir. Anglo American Corp.(AAC), Oppenheimer ailesinin kontrolünde olup, Rothschild ailesinin De Beers kanalıyla payı bulunmaktadır. AAC'nin % 37'si De Beers'e, De Beers'in % 34'ü AAC'ye aittir. İngiliz Kraliyet ailesinin pay sahibi olduğu bu üç firma ve diğer firmalarla birlikte İngiltere dünya madenlerinin yaklaşık % 50'sini tek başına kontrol etmektedir. Bu durum altın, gümüş, elmas gibi kıymetli madenlerde % 100'e yaklaşmaktadır Hem Kanada ve Avustralya'da yerleşik maden firmalarının tamamı hem de Türkiye'de altın, gümüş, trona, bakır, çinko, nikel, platonyum v.s. maden aramaları yapan ve yatırım için, Madencilik yasasında teşvik sistemi ve kontrolsüz üretime imkan sağlayan düzenlemelerin yapılmasını bekleyen firmaların tamamı sonuçta İngiltere'de yerleşik firmaların kontrolündedir.

İngiltere kraliyet ailesinin payının varlığı, bu ailelerin arkasında Birleşik Krallığın (İngiltere) olduğunu düşündürmektedir. İngiltere Dışişleri Bakanlığının ve Büyükelçiliklerinin bu firmaların işini takip etmesi bu düşüncüyü kuvvetlendirmektedir. Rio Tinto'ya karşı Avustralya'da ciddi bir muhalefet vardır ve bunlara göre; Rio Tinto, İngiliz egemenliğinin "Amiral Gemisi"dir. US Borax, Rio Tinto'nun Londra kolu Rio Tinto Plc.nin alt kuruluşu olan Kennecott Holdinge bağlıdır. Sermayesinin %100'ü Rio Tinto'ya aittir. Rio Tinto'nun İngiltere'deki merkezinde, Türk borularının özelleştirilmesi ile ilgili olarak, ayrı bir birim oluşturduğu ifade edilmektedir. Yukarıdaki tahminlerden başka yol ve yöntemler geliştirmeleri de beklenmelidir.

Etibank'ın/Eti Holding'in pazar ağını oluşturulması, daha doğrusu Rio Tinto'ya entegre edilmesi, Özal döneminde olmuştur. Bu çerçevede, Lüksemburg'da Etimine SA, Finlandiya'da Eti Products OY ve ABD'de Etimine USA Inc. pazarlama şirketleri kurulmuştur. Ayrıca, İspanya, Japonya, Tayvan, Singapur ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 2 satış ofisi, 4 satış ajanlığı oluşturulmuştur. US Borax firmasının pazarlama ve satış ağı ise 4 bölgesel ofis, 20 satış ofisi ve birçok distribütör, 52 ülkede satış ajanları şeklindedir.

Etimine firması Türk borularını pazarlamak üzere Ocak 1984'de şu hisse dağılımı ile kurulmuştur; SA des Minerais, Lüksemburg (%35.7), Brenntag A.G. Almanya (%32.9), KarlGross Belçika/Almanya (%30.0), Ultracrest Ltd İngiltere (%1.4) SA des Minerais firması US Borax'ın kontrolündedir. Aralık 1987 tarihine kadar Etibank bu firmaya, (Etimine) ortak olamaz, çünkü hükümetten gerekli izni alamaz. 1987 yılında izin alındığında, Etibank'tan başka yeni bir ortak daha vardır: Bormine. 1982 yılında Türk borularını pazarlamak üzere kurulan Bormine firmasının hissedarları arasında CRI kanalıyla

SA des Minerais (dolayısıyla US Borax) firması da vardır. Etimine, Haziran 1989 tarihine kadar SA des Minerais'in binasında faaliyet gösterdi. Muhasebecisi ve personelinin çoğu bu firmanın (yani rakibin) elemanlarıydı (bkz "Borasit", Werner Buhler). 1989 yılının sonunda SA des Minerais, Etimine'deki hisselerini Etibank'a sattı. Bormine, hala Etimine'nin ortakları arasındadır. Etimine USA, 2000 yılında kurulmuş olup, aktif olarak çalışmamaktadır. Etimine USA'nın bölgede yetkilendirilmesi 2001 yılının sonlarındadır.

Eti Products, 1981 yılında Finlandiya'da Outokumpu ile beraber %50'ser hisselerle kurulmuş olup, halihazırda Eti Holding ve Etimine bu firmanın hisselerinin tamamına sahip durumdadır.

Türk borularının en büyük pazarlayıcısı American Borate Company (ABC) firmasıdır. Owens Corning'e ait olan bu firma yılda 200.000 ton ham bor almakta ve ABD ve Uzakdoğu'da pazarlamaktadır. Alımlar Owens Corning üzerinden yapılmaktadır. İlk parti alımını 1983 yılında yapmıştır. 1986 yılında da kendisine ait bor madenini kapatmıştır. Eti Holding'in Uzakdoğu'da pazarlama ağını oluşturmasının önündeki en büyük engellerden biridir. Diğer ise Borochemie firmasıdır.

Sumitomo, Japon firması olmasına rağmen Japonya'ya satış yapmamaktadır. Sumitomo ve Kyuritsu ortaklığı olarak Japonya'da 1984 yılında kurulan Eti Japon Co. firması 1 ton satış yapmadan 1995 yılında satış ajanlığı yetkisi iptal edilmiştir. Etibank'ın hissesi bulunmamaktadır. Sumitomo ile Rio Tinto'nun ortak birçok firması bulunmaktadır. 1995 yılı aynı zamanda, eski bor üreticilerinden Yakal ailesine ait Borochemie firmasına Uzakdoğu için satış ajanlığının verildiği yıldır.

Eti Holding'in birkaç küçük müşterisi dışında, diğer müşterileri tamamen Rio Tinto'nun kontrolindedir. Bunlardan Owens Corning/ABC ve PPG, Eti Holding'in pazarlama firması gibi çalışmakta, Kanada'da yerleşik Kobitex, ABD'de üç firmaya satışta aracılık etmektedir. Bunun için Etimine USA'nın yetki alanı halen belirlenememiştir. İspanya'da yerleşik Mario Plato Blat isimli bir firma Eti Holding'den 60.000 ton/yıldan fazla bor almaktadır. Eti Holding'in pazarlama firması Etimine'nin alt ajanı gibi çalışan bu firma ne Eti Holding ne de Etimine tarafından denetlenebilmektedir. Bu firma kendi yetki alanı dışındaki alanlarda da Eti Holding'in diğer ürünleri ile rekabet etmektedir. US Borax/Rio Tinto tarafından Hindistan'da kurulan Borax Morarji firması halen Eti Holding'in bu bölgedeki en büyük müşterisidir.

Görüldüğü gibi, pazar US Borax/Rio Tinto'ya terkedilmiştir. Pazarı bu yolla kaybeden Etibank, kendi tesislerinde Rio Tinto'nun taşeronu konumuna düşürülmüş, aldığı 230 milyon dolarlık pay ise Rio Tinto'nun Türkiye'ye verdiği rödevans ücreti (kira) şekline dönüşmüştür. Türkiye, Rio Tinto'nun oluşturduğu tekelin pasif üyesi konumunda, bu firmanın belirlediği fiyat ve miktar kontenjanlarını uygulamaktadır.

(...) "Dünya bor fiyatları, serbest piyasa yerine Eti Holding A.Ş. ile rakibi US Borax firmalarının birlikte belirledikleri fiyatlar olup piyasa denge fiyatlarıdır." Gene Eti Holdinge göre, "Dünya bor pazarında fiyatların oluştuğu bir borsa mevcut olmayıp, piyasadaki geçerli fiyatlar; Eti Holding ve tek rakibi durumundaki Rio Tinto grubunun bir yan kuruluşu olan US Borax tarafından belirlenmektedir". Eti Holding'in verdiği bu bilgiler ayrıca www.B2O3.com internet sitesindeki makaleyi de doğruluyor: Daha önce yönetici olarak çalıştığı US Borax'la anlaşmazlığa düşünce ayrılan Peter Cave'e göre Eti Holding, US Borax, Solvay ve Larderello "bor ürünleri konusunda fikir alış verişi yaptıkları İtalya'daki yıllık toplantı"larda fiyatları belirleyip pazarı paylaşıyor... (www.Boraxtr.com)

“... Eti Holding’in ham bor müşterilerinin büyük çoğunluğu aracı firmalardır. Bunlar Eti Grubundan aldıkları ham bor cevherini öğütürerek nihai tüketiciye pazarlamakta ve aldıkları ürüne yaklaşık %35-50 öğütme maliyeti ekleyerek nihai tüketiciye satmaktadırlar. Eti Holding’in bu aracı kuruluşları aradan çıkararak doğrudan nihai tüketiciye ürün satması şu anda mümkün görülmemektedir. Eti Grubunca ortalama 250-300 \$/ton fiyatla satılan kolemaniti alan öğütücüler bunu öğütürerek üstüne %35-50 fiyat farkı koyarak 375-450\$/ton civarında satarak para kazanıyorlar hem de üretimle ilgili hiçbir zahmete girmeden, emek harcamadan. Düşünün ki yılda ortalama 500 bin ton ham bor satan Eti grubu kaba bir yaklaşımla araçılara; (500 bin ton X 150US\$/ton=75 milyon US \$) 75 milyon US \$ kazandırmaktadır. Küçük üreticiler rakibin yani US Borax’ın kontrolü altında olup Eti grubunun pazarından pay kapma peşinde koşmaktadırlar.”(Dr. Ziya GÖZLER, Bülten-9914, Jeoloji Mühendisleri Odası)

(...)Hepsi birkaç dolar altına fiyat verip, yüksek fiyatlı bir pazara girebilirler. Fakat bu hiçbir zaman olmaz. Çünkü aralarında gizli bir fiyat anlaşması vardır. Bu zımnî bir anlaşma değildir. Bu anlaşma böylesine rahat bir fiyat farklılaşmasının sürekliliğini ve dengenin korunmasını sağlayacak olan, birlikte fiyat belirleme politikasının aktif olarak kullanılmasıdır.(...)Bor ürünlerinin, dünyanın en büyük iki üreticisi olan Rio Tinto ve Eti Holding’e sağladığı karlılığı tespit etmek oldukça zordur. Çünkü bu karlar, yıllık faaliyet raporlarında çok derinlere özellikle gömülü bırakılır ve diğer bir çok faaliyette olduğunun aksine, ayrıntı bazında gösterilmez. Rio Tinto ‘nun durumunda, bu biraz daha su götürür şekilde yapılmaktadır ama yine de onlar da en başta kendilerinin bor pazarının ne kadar karlı olduğunu kabul etmek durumunda kalacaklarından mı yoksa acaba rekabet kurumu yetkililerinin, bu anormal veya supernormal kazançlarla dikkatini çekmek istememekten mi pek ayrıntı vermemektedir. Rio Tinto yıllık raporlarında, boraks rakamları, diğer endüstriyel mineraller arasına sokulup, bu operasyonların bazılarında yapılan zararlar işin içine katılarak, bordan gelen yüksek karlar kamufle edilmektedir.(...)Bor pazarında sorulması gereken birkaç ilginç soru daha var. Bugün Türkiye, bor madenleri konusunda en büyük rezervlere sahip olarak ve inanılmaz bir şekilde döviz ihtiyacı içindeyken, teknik olarak da son derece yeterli bir durumdayken, nasıl oluyor da, Türkiye ‘nin borik asit üretime geçmesi yıllar almıştır ? Niçin ? Merkezi Brüksel deki Avrupa Bor Birliği’nin (EBA) 3 tane üyesi bulunur. Bunlar ismen BORAX, ETIMINE (Etibank Kuruluşu) ve LARDARELLO. Acaba niçin, MCT,CPH, Amalco AG, QUİBORAX ve Inkabor gibi şirketler temsil edilmemektedir. Bu merkez örneğin bor ürünlerinin tasnif edilmesi üzerinde çalışan teknik konuların tartışıldığı bir forum mudur? Eğer öyle ise örneğin bir perborat üreticileri de bu tartışmaya katılmaktan memnun olacaklardır. Yoksa burası, arzın kontrolünün konuşulduğu fiyat belirleyicilerin bir arada samimi tartışmaları yaptıkları bir samimi tartışma ortamı mıdır? Kesinlikle Adam Smith’i, bu toplantılara Fuar Ticaret Kurumunu (OFT) ve Avrupa Rekabet kurumu(ECCD) dahil etseler bile, yine de kendilerine inandıramazlardı.(www.boraxtr.com, Peter Cave, eski bir US Borax’ın bürokratu) Daha önce de değinildiği gibi sektördeki en büyük rakip olan US Borax’ın ürün portföyü tamamen rafine bor ürünleri ve bor kimyasa’larından oluşmakta olup, hiç ham bor satışı yapmamaktadır. Planlanan yatırımlarla Eti Holding’in 1. 200 000 ton rafine bor üretim kapasitesine ulaşması durumunda; halen 250 Milyon US\$/yıl civarında olan satış hasılatının 2 katına çıkacağı söylenmektedir.

Bor madenlerinin özelleştirilmesi durumunda ülkemizin bu değerli kaynağının işletme, üretim ve pazarlama hakkının şu veya bu şekilde farklı firma isimleri ve kimlikler ardında en büyük aday olan RT tarafından kullanılacağı ve kontrol edileceği kaçınılmaz bir sondur. Bu durumda şirket dünya pazarını tamamen eline geçirip, tek şirket konumuna gelecektir.

Çok düşük bir ihtimal dahi olsa, ülkemizde ortaya çıkabilecek birçok küçük veya orta ölçekli, sermaye, teknoloji ve tecrübe birikiminden yoksun firmaların bu hakkı kullanması ve kontrol etmesi durumunda ise bu firmaların geçmişte olduğu gibi dünya pazarında birbirleriyle rekabete girme çabaları neticesinde; bor ürünlerinin ikame özelliği yüzünden satış fiyatlarında önemli düşüşler görülecek ve ülkemizin bor ihracat gelirleri de aynı ölçüde gerileyecektir. Bu durum; Eti Holding tarafından benimsenen "ham bor yerine rafine bor üretim ve satışı" ile "dünya ölçeğinde dağıtım ve pazarlama" politikaları kapsamında giriştiği, uç ürünlerin üretimi ve uluslararası dağıtım ağının güçlendirilmesine yönelik yatırım ve organizasyonları da sektöre uğratarak, ülkemizin bor madenlerinden sağlayabileceği büyük katma değer potansiyelini yok edecektir.

Özetle, bor tüketimi 1975 yılından 2000'li yıllara yaklaşık 1.2 milyon ton B₂O₃ seviyesine ulaşmıştır. Fazladan sattığımız her ton, bir anlamda güçlü rakip US Borax'ın pastadaki payından bir miktar kapma ve dolayısıyla, US Borax'ın pazar payının azalması demektir. Monopol konumundaki rakip karşısında, küçük hisselerle bölünmüş bir bor şirketi ile bunu gerçekleştirebilmek olanaksızdır. Bu durum da gözönüne alındığında ülkemizin en değerli yeraltı kaynağı durumundaki bor tuzlarının ülke ekonomisine katkısının azami seviyelere yükseltilerek, istikrarlı bir yapı içerisinde, ülkeye döviz girdisinin kalıcı ve uzun vadeli devamlılığının garanti altına alınması için, bor madenlerinin üretimi ve pazarlamasının tek merkezden devlet eliyle yapılmasına devam edilmesi, hem yasal hem de Türkiye'nin çıkarları için bir zorunluluktur.

6-ÜLKEMİZDE BOR

6.1-Cumhuriyet Öncesi Sömürgeci Uygulamalar

Osmanlı, madenlerini ağırlıklı olarak ordusuna silah ve cephane, hazinesine de sikke(para) temini amacıyla işlettiğinden; kömür, bakır, demir, kurşun, altın ve gümüş dışında kalan madenler ekonomik bir değer olarak görülmemiş, cevherleri mamul maddeye dönüştürme düşüncesi gündeme bile gelmemiştir.

Kuşkusuz bunda sanayileşmeden uzak duran bir toplumun batılı sömürgeciler tarafından yönlendirilmesi de etkili olmuştur. Avrupa'daki bilimsel-teknik devrime seyirci kalan Osmanlı İmparatorluğu, kendi ekonomisi üzerindeki denetimini zamanla kaybederek, 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sömürgeleşme sürecine girmiştir. Osmanlı Devletinin tüm doğal zenginliklerinin Avrupalı sanayicilerin hammaddesi olmasının öyküsü böyle başlamıştır.

Gayrimüslim uyruklara Osmanlı içinde belirgin avantajlar sağlayan Tanzimat Fermanı, Anadolu'daki zengin endüstri hammaddelerinin yurtdışına çıkışının yasal hale gelmesi açısından bir milattır. Bu süreci Islahat Fermanı, 1700'lü yılların ikinci yarısında Fransızlara tanınan, Baltalimanı Antlaşması ile İngiltere'yi de kapsar hale getirilen gümrüksüz ticaret daha da hızlandırmış ve derinleştirmiş, Avrupa ülkelerinin Osmanlı'ya bakışı "hammadde kaynağı" şekline dönüşmüş ve bu bakış açısı hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze değin süregelmiştir.

Nitekim; Islahat Fermanı'nın ilan edildiği tarihlerde Londra'da çıkan Times, 12 Şubat 1856 tarihli nüshasında Osmanlı Devleti ile ilgili olarak şöyle yazıyordu; "(...)Yabancıların toprak satın almalarının önündeki tüm engellerin kaldırılması (ve) sağlam bir mali sistemin ve yollara ve limanlara yatırılan sermayenin güvenliği için güvencelerin oluşturulması, kısa

zamanda büyük sonuçlar doğuran diplomatik çabaların sonucu olmaktadır. Önümüzde zengin ve işlenmemiş bir ülke var ve Batı'nın sermayesi bu ülkeye girebilir ve ona sahip olabilir! Bu nedenle, çabalarımızla zamanın lehimize işlemesinden hoşnut olabiliriz." Baltalimanı anlaşmasını müteakip, kapitülasyonlar nedeniyle bunlara herhangi bir gümrük duvarı konulmamış olmasının sonucu olarak, yabancı devletlerin malları Osmanlı Devletine büyük ölçüde girmeye, bu süreçle birlikte ülkeden hammadde ihracı artmaya başlamıştır. Zaten çok cılız seviyede olan yerel sanayinin her alanda büyük bir gerileme içine girmesiyle, iç pazar yabancı sermayenin denetimine girmiştir.

1858 yılında İzmir-İstanbul tren istasyonunun temel atma töreninde dönemin İngiltere İstanbul Büyükelçisi Lord Stratford de Redcliffe'nin şu sözleri ibret vericidir: "Bu demiryolunun sanayi ürünlerimizin Türkiye'ye girişini kolaylaştıracak faydalı bir sermaye yatırımı olacağını umuyoruz. Hepimizin bildiği gibi Türkiye'nin yeniden canlandırılmasında Avrupa'nın her zamankinden daha çok çıkarı vardır. Batı uygarlığı levent kapılarına geldi dayandı. Şimdiye kadar geçmeyi pek başaramadığımız bu kapılar ardına kadar açılmazsa, kendi çıkarlarımızın doğrultusunda zor kullanarak bu kapıları açacak ve isteklerimizi kabul ettirecek güce, hatta daha fazlasına sahip olduğumuzu herkesin bilmesini isterim. Türkiye'nin damarlarına yeni ve taze kan aşılacak olan bu demiryolu gibi üretken girişimleri desteklemek, hükümetimizin en başta gelen görevleri arasındadır."

1854 yılında Kırım savaşını izleyen 20 yıl içinde 15 kez dış borç alacak olan Osmanlı İmparatorluğu, borçlanma sürecinde borçların geri ödenmesi için yeniden borçlanmaya gidilmesi şeklinde bir kısır döngüye girilmiş, Galata bankerlerinden dahi iç borç almaya başlamıştır. Ödemeleri aksayan Fransız, İngiliz, İtalyan ve Avusturyalı dış alacaklılar bu gelişmeler karşısında Galata bankerlerini aradan çıkararak, devletin gümrükler başta olmak üzere en önemli gelir kaynaklarını kendi alacaklarına karşılık çıkarttıkları 20 Aralık 1881 tarihli Muharrem Kararnamesi ile toplayacak, Osmanlı'nın ve daha sonra genç Türkiye Cumhuriyeti'nin elini kolunu bağlayacak olan Düyunu Umumiye İdaresi'ni kurmuşlardır.

Sömürgeci Avrupa devletlerine tanınan bu ayrıcalıklar, kapitülasyonlar ve süregelen hale gelen borçlanma politikaları (istikrazlar), devleti sömürgeciliğin acımasız pençelerine kaptırmış; giderek bozulan ekonomi, siyasi, sosyal yaşam "hastayı" ağırlaştırmıştır. Artık, Osmanlı sarayında, padişahın atadığı sadrazamlar, devletin yaptığı borç-kredi-sömürgecilik anlaşmalarının yoğunluğuna ve kimden alındığına göre değişmekte, sarayda adeta Fransız, Rus, Alman, İngiliz emperyalistlerinin Osmanlı kılığındaki görevlileri gibi dolaşmakta, "Tanrının yeryüzündeki temsilcisine vekalet eden" sultanların aileleri ve bürokratları alınan borçlara karşı devlet bütçesini ipotek ederek geçmişimiz işbirlikçiler tarafından "şanlı" bir şekilde yaşılmaktadır!

Bu dönemde üretim ve ticaretten gelen kazancın çoğu yabancılara ve yabancı uyuğa geçmiş olan Osmanlı tüccarlara gidiyordu. Ayanın ve de yerli sermayenin güçlenişini merkezi otoriteye karşı bir tehdit olarak gören Osmanlı Devleti, bu gelişmeye gözyummuştur. Yine bu dönemde Osmanlı devletine gelen yabancı sermaye madencilik, mali, bayındırlık ve ticari girişimler üzerinde yoğunlaşıyor özellikle tarım ve sanayiye yönelmiyordu. Bu durum 19. ve 20. yüzyılın değişmeyen bir tablosu olarak kaldı. Bu tablo hiç kuşkusuz kendisini yüzyıllardır bir parçası olarak gördüğümüz batının, Avrupa'nın ve ona ait sermayenin hala bize bir sömürge süjesi olarak bakışının somut bir göstergesiydi.

1914'de I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Osmanlı yarı-sömürge devleti, yutulmak üzere Avrupa emperyalist devletlerinin masasına yatırılmış, 1918 Mondros Mütarekesi ile,

emperyalistlerin bu açgözlülüğüne Osmanlı sultanı kayıtsız şartsız teslim olarak yanıt vermiştir. İki yıl sonra da Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını tescillendiren Sevr Anlaşması imzalanmıştır.

6.2-Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Bor

Anadolu'muzda bor cevherlerinin varlığı ile ilgili bilgiler Romalılara kadar uzanmakta ise de ilk bor madenciliğine 1865 yılında, bugünkü Balıkesir, Kütahya ve Eskişehir illerindeki arazilerin bir bölümünü kapsayan Karesi Vilayeti Fırt Nahiyesi'nin (bugünkü Susurluk İlçesi'nin) Sultan Çayırı mevkiinde bulunan bor madenlerinin, 1861 yılında çıkartılan Maadin Nizamnamesi'ne göre, "Compagnie Industrielle Des Masures" adlı bir Fransız firmasına 20 yıl süreyle verilmesiyle başlanmıştır. Fransızlar, Sultan Çayırı'nda çıkarttıkları, bor minerali olan bu beyaz taşı "alçıtaşı" adı altında yıllarca deve katarlarıyla getirdikleri Bandırma Limanı yoluyla, Paris civarında kurdukları bir boraks rafine tesisine sevk etmişlerdir. Yabancı mineraloglar Bandırma'ya izafeten, bu beyaz taşı Pandemit olarak adlandırmışlardır. Fransızların bu hilesi ancak 17 yıl sonra ortaya çıkarılmış olmasına ve faaliyeti durdurulmasına rağmen, şirket bor ile doldurduğu çuvalların üst tarafına arpa koyarak hileli bir şekilde bir süre daha cevher sevkine devam etmiş, 1880 yılında 200 000 dönüm arazi için bir arama imtiyazı da almıştır.

Ancak daha sonraki gelişmelerden Fransız Desmazures'in Susurluk Sultançayırı mevkiindeki pandemit (bor) madenini talan ettiği anlaşılması üzerine Bursa'ya bağlı bir sancak olan Karesi Valisi Mehmet Reşat Paşa, 1882 yılında Babıâli'ye yolladığı mektupta önce "(...). Fransız şirketin arama yapmadığı, bu nedenle elindeki ruhsatın hükümsüz olduğunu (...) belirterek "Tanrıya şükürler olsun ki, Osmanlı ülkesinin birçok yerleri her çeşit değerli madenlerle doludur. Ancak aylardan beri maden aramak isteyen yerli yedi şirketin dilekçelerine karşılık alınamamıştır. Türk vatandaşlarının bu konuda yabancılara tercih edilmeleri ise sonsuz derecede istenen ve aranan bir husustur."(Belgelerle Türk Tarihi, Birinci Nüsha)

Nitekim, Asmaaltı Girit tüccarlarından Yusuf Asım'ın, saraya gönderdiği mektupta; "(...) civarında bulunan borasit (bor) madeni imtiyazının Fransız tebaasından (...) ile İngiliz tebaasından (...) yüzde % 9 aynı rüsumla verildiğini haber almam üzerine, % 15 rüsum ve kuvvetli banka teminatıyla bahsigeçen maden imtiyazının bendenize verilmesini dilekçe ile istemiştim. Mevzuat hükümlerine göre imtiyazın bendenize ihalesi (...) komisyonunca münasip görülmüş, fakat (...) yerine getirilmemiştir." denmektedir. Görüldüğü gibi hazinenin nakit ihtiyacına katkı açısından Yusuf Asım'ın teklifi çok daha uygun olduğu halde, saltanatın yabancı çıkarlara teslimiyeti uygulamalarda ağır basmıştır. Fransız şirketi ise, nizami sürede aramalara başladığını iddia ederek, 99 yıl süreli yeni bir imtiyaz hakkı elde etme çabasına girmiştir.

Etibank Eski Genel Müdürü Sayın Tahsin YALABIK bu gelişmeleri şu şekilde ifade etmektedir: "Ülkemizdeki bor kaynaklarına gözdiken başka ülkelerin de daha çok "Dünyu Umumiye İdaresi" vasıtasıyla yaptıkları imtiyaz baskıları yüzünden, Abdülhamit, maden ihraç ve naklini 23 Temmuz 1883 tarihinde yasaklamıştır. Bu yasaklamayı en ziyade uygulayan köylüler oluyor. Yasaklanınca yabancı kendisi gelip çıkaramıyor, Mihran Şirinyan adında bir vatandaş buluyor. Bu defa o çıkarma için uğraşiyor. Köylüler mani oluyor, dövüyorlar hatta. Vilayet jandarma gönderiyor. Onları da dövüyorlar. Yani boraks üzerinde bir mücadele o zamandan başlamış. (...) Fakat bu yasaklama çok kısa sürmüş, çeşitli gerekçe ve baskılarla bu yasaklama hiçbir zaman fiilen uygulanamamıştır. (...)1887'ye doğru Maden Dairesi, Ziraat ve

Ticaret Bakanlığından alınmış, Maliye Bakanlığının emrine verilmiş. O zaman, gene aynı Maliye Nazırı Agop Paşa imiş. ve Maden Dairesi başkanı da Bedros Kuyumcuyan. Maden Dairesi Fen Heyeti başkanı M6sy6 Welss imiş. Bunlar padişahı "Hazinede para kalmadı orduya verilecek maaş paramız kalmadı" gerek9esiyle devlet hakkına avans olarak 60 bin lira karşılığında imtiyazı İngilizlere vermeye ikna etmişler. O ilk devrelerde yani 1880 den sonra sekiz bin, dokuz bin, on bin, hatta 19 bin ton'a kadar varan 6retim yapılmış. Yani Avrupa piyasasının o zamanki ihtiyaçı bizim kaynaklarımızdan temin ediliyormuş."(Etibank Eski Genel M6d6r6 Tahirin YALABIK ile R6portaj "BORAKS 6ZERİNE OYNANAN OYUNLAR".11 Mayıs 1970 MİLLİYET)

1887 yılında, Desmazures ve daha sonra yabancılar tarafından alınan imtiyazların tamamını alacak ve artık 80 yıl 6lkemizde 96reklenecek, daha sonra "Borax Consolidated Limited" şirketine d6n6řt6r6lecek olan İngiliz-İtalyan "Cove-Hanson" ortak şirketi bor kaynaklarımızı birer birer elege9irmiştir. 1889 yılında Societe Lyonnaise de Borate de Chaux adlı bir Fransız şirketi de Sultan9ayırı yakınında Aziziye'yi de kapsayan civar sahaların imtiyazını almıştır.

Fiilen uygulanmasa da, faaliyetlerine yasal stat6 kazandırmak i9in bu yasaklama d6neminde 6zellikle dış temsilcilerle yapılan yazışmalar dikkat 9ekicidir. Ticaret, Ziraat, Orman ve Madenler Nezareti'nin Sadaret makamına 13 Eyl6l 1884 tarihinde yazdığı yazı T6rk vatandaşlarının hukuklarının nasıl 9iğnendiğini g6stermesi a9ısından olduk9a 6nemlidir; "(...) Karesi (Balıkesir) vilayeti dahilinde, Fırt (Susurluk) nahiyesinde Sultan9ayırı denilen yerde Cove ve Hanson şirketi ile D6maz6r ve ortakları gruplarının mutasarrıf oldukları arazide evvelce araştırma yaparak meydana 9ıkardıkları iki kıta borasit madeni imtiyazının bu şirketlere verilemeyeceğinin kendilerine duyurulması ile maden ihra9 ve naklinin de tamamen yasaklanması 23 Temmuz 1883 tarihinde Sadaret emirleriyle Nezaretimize bildirilmişti. (...). Ancak bu kararın alındığı ve ilgilere tebliğ edildiği g6nden beri adı ge9en şirketler gerek Babıali'ye gerekse Nezaretimize sık sık m6racaat ederek, evvelce a9tıkları kuyuların zamanla bozulmaması i9in 9ıkarmaya mecbur oldukları borasit cevherlerinin meydana kalıp g6nden g6ne zayi ve telef olduğundan bahisle, bunların nispi r6sumu peşinen, depozito yolu ile 6denmek şartıyla nakline izin verilmesini istemektedirler (...) Sizce de bilindiği gibi borasit madenlerinin aşıkar olan servet ve ehemmiyeti, ihracatının reva9 ve kıymeti hasebiyle bunların terkedilmiş bir halde, kullanılmaz bir durumda bırakılmaması halin icabı olarak elzem ve bu y6zden devlete ve millete ait olacak b6y6k faydaların gecikmelerden kurtarılması ise en m6him işlerdendir. şu iki maksadın olumlu bir sonuca ulaştırılması i9in, bu madenleri arayıp bulanlarla hesap g6r6lerek ger9ekten alacakları varsa tamamen 6denmesiyle;

1. Madenlerin devlet9e emanet yoluyla işletilmelerine teşebb6s edilmesi veya,
2. şirketlerin alacakları 6dendikten sonra, bundan b6yle maden cevherinin herbir tonu i9in Nezaretimize maktu bir bedel 6demeleri şartıyla sermaye sahibi bir şirkete verilerek işletilmesi veya,
3. Evvelce kararlaştırılan ve Devlet şurası ile Nafia Komisyonunca da kabul ve tasvip edilen imtiyaz şartlarının talipleri bulunan Hanson Cove şirketi ile D6maz6r ve ortakları gruplarına ihalesi; veya,
4. Kuyulardan 9ıkarılıp a9ıkta durmakta olduğu bildirilen maden cevherlerinin Avrupa'ya nakline izin verilmesi gerekmektedir. Uzun m6ddetten beri devam etmekte olan şu işin iyi bir şekilde bitirilmesini gerektiren sebeplerin en m6himi bu madenlerin terkedilmiş ve kullanılmaz bir halde bırakılmasından dolayı devlet hazinesinin r6sum bedelinden senede onbeş, yirmibin lira zarar etmekte olması ve madencilikle uğraşan halktan yedi-sekizy6z kişinin de işsiz kalmakta bulunmasıdır(...)"

Yazıyı alan Sadaret makamı yıldırım hızıyla 14 Eylül 1884 tarihli bir yazıyla Ticaret, Ziraat, Orman ve Madenler Nezaretine aşağıdaki talimatı verir;“(...) yazınızı okudum. Yüksek Nezaretinizin bu dört hal şeklinden hangisine öncelik verilmesi görüşünde olduğunun da gerekçesiyle birlikte, belirtilmesi usul icabındandır. İtalya elçisi sık sık müracaatla ret veya kabul cevabının sürüncemede kalmasından şikayette bulunduğu için, bu konuda yüksek görüşlerinizin süratle bildirilmesine himmet buyurulması hususunda (...)”

Ülke vatandaşların taleplerini aylarca yanıtlamaya dahi gerek duymayan emperyalistlerin işbirlikçileri, yabancı oyun ve tezgahlarının kurgulanmasında çok hızlıdır. Sadareten gelen talimat hemen 17 Eylül 1884 tarihinde cevaplanarak Sadarete gönderilir: “...Bahsi geçen maden imtiyazının, arayıp bulanlara verilmesi mevzuat hükümlerine ve devlet menfaatlerine her bakımdan uygun görünmektedir. Yürürlükte olan nizamname hükümlerine ilgili heyet tarafından başka mana verilmedikçe, evvelki görüşümüzün değişmesini gerektirecek diğer bir sebep yoktur. Çıkarılan maden cevherinin kendi haline kalması ve maden kuyuları ile ocaklarının atıl bir durumda bırakılması ise gerek devlet hazinesinin, gerek o bölge halkının zarar görmesine sebep olacağına dair Orman ve Madenler Genel İdaresinden verilen takrir ekli olarak sunulmuştur. (...) Bu takrirden ileri sürülen hususlar bizce münasip görüldüğünden, zatı-alilerinin görüşüne de uygun düştüğü takdirde, evvelki maruzatımıza göre bu madenlerden alınan nispi rüsum layık olduğu bir hadde çıkarılmakla beraber, her sene bir miktar maktu vergi tahsil edilmek veya bir defaya mahsus olmak üzere Nezaretimize izin verilmesi.”

Üç yıl sonraki 9 Şubat 1887 tarihli bir yazıdan (Sadaret tezkeresi) anlaşıldığı kadarıyla Sultançayırı bor madenlerinin ihalesi, M. Cove ve Hanson ve ortaklarına nispi rüsumundan ödenilmek üzere yüzde altı faiz ve iki amortisman ile altmış bin liralık bir avans verilme şartıyla ve elli sene müddetle verildiği ve padişahın onayıyla işlemin kesinleşeceği anlaşılmaktadır.

Ancak padişah kendinden istenen onayı vermekte gecikir ve devreye İngiliz elçisi Alfred Sandison girer. İngiliz elçisinin Sadarete Yazdıkları oldukça ilginçtir: “(...) Osmanlı Devleti'nin menfaatlerine hizmet etmek ümidiyle, bundan birkaç ay evvel Osmanlı Bankasına müracaat edip M. Hanson-Cove ve ortaklarının borasit madenlerinden dolayı hazine hissesi olan nispi rüsumu mahsup edilmek üzere, altmış bin liranın hazineye birden ödenmesi hususunun Osmanlı Bankası tarafından teminat altına alınmasına, hayli zorluklardan sonra, muvaffak olmuşum. (...) Halbuki bahsi geçen altmış bin liranın Hazineye ödenmesine razı olan sermaye sahipleri böyle bir paranın verimsiz bir halde kalmasını uygun bulmayacaklardır. (...) Umulur ki Yüce Hakan, zatında mevcut adalet, duyguları icabı olarak, rica olunan imtiyaz fermanının çıkarılmasına lütfen ve inayeten emir ve ferman buyuracaklardır. (...)”

İngiliz elçisi imtiyaz ve rüsumun her ne kadar Osmanlı Devleti'nin menfaatine olduğunu belirtmekteyse de, Osmanlı hazinesine verilmiş bir rüsum yoktur. M. Hanson-Cove ve ortaklarının bor madeni imtiyazını almaları halinde ödeyecekleri rüsumu Osmanlı borçlarından mahsup edilmek üzere Osmanlı Bankasının teminat altına alması taahhüdünden ibarettir. İngilizlerin böyle bir taahhüdü “paranın verimsiz bir halde” kalması şeklinde açıklamaya çalışması ancak tipik bir sömürgeci batı kurnazlığı şeklinde açıklanabilir. Ardından 1904 tarihli bir fermanla imtiyazlar, Reşit Paşa ve İngiliz uyruklu William Vitaller'e 60 yıl müddetli olarak verilmiştir.

Görüldüğü gibi, 1860'lı yıllardan başlayarak maden arama ve işletme için bazı kurallar getirilmişse de, Tanzimat'tan sonra Avrupalıların kapitülasyonlardan ve Osmanlı Devleti'nin özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısındaki ekonomik sıkıntılarında ve sürekli borçlanma zorunda kalmasından yararlanıp, ellerine geçirdikleri maden kaynaklarımızı ülkelerine aktarmışlardır. Her dış borç alımında başta Osmanlı Bankası olmak üzere yabancı bankalardan hatta Galata bankerlerinden memur maaşlarını ödemek üzere alınan avanslarda bile elçiliklerin, banka müdürlerinin veya aracılardan ısrarıyla pek çok kişiye maden imtiyazı verilmiştir.

6.3-Cunhuriyet Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti Anadolu'muzu emperyalist tahakkümünden kurtaran Milli Mücadele Hareketi sonunda, 1923 yılında kurulduğunda, Osmanlı İmparatorluğu'ndan her açıdan bir enkaz devralmıştı. Ülke topraklarının önemli bir bölümünün kaybedilmesi sonucunu doğuran I. Dünya Savaşı ve yeni Türkiye Cumhuriyetine hayatîyet veren Kurtuluş Savaşı, Osmanlı İmparatorluğunun esasen bozuk olan iktisadi düzenini tam anlamıyla karışıklığa sokmuştur.

Kanla kazanılan siyasi bağımsızlığı pekiştirmenin yolu ekonomik bağımsızlıktan geçiyordu. Ekonomik bağımsızlık da sanayileşmeyle mümkündü. 1923 yılından 1938 yılına kadar olan dönemde, hem Lozan Antlaşması ile Osmanlı borçlarının bir bölümü devralınarak düzenli olarak ödenmiş, hem de devrimcilerin, başta yeraltı zenginliklerimiz olmak üzere tüm varlıklarımızı yabancıların ve Osmanlı Devleti'nin palazlandığı yerli işbirlikçilerin sömürülerinden kurtarma çalışmaları sürdürülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk'ün Osmanlı Devleti'nin son dönemine ait görüşleri, Cumhuriyet döneminde uygulanması düşünülen politikalar konusunda net mesajlar vermektedir:

“(...)Padişah ve Halife olan kişi, hayatini ve rahatını kurtarmaktan başka birşey düşünmüyor. Hükümet aynı durumda. Başsız kalmış olan ulus, karanlık ve belirsizlik içinde olup bitecekleri bekliyor. Komutan ve subaylar yorgun. Yurdun parçalanmakta olduğunu görmekle yürekleri kan ağlıyor. Kurtuluş yolu arayanlar, İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletleri gücendirmemeyi düşünüyor. Bu devletlerden yalnız biriyle başa çıkılamayacağı tüm kafalarda yer etmiş (...)”.

“(...) Büyük devletler, şimdiye kadar bize su veya bu sorunlarda gösterişli yardımlarda bulunuyor görünüyorlar, oysa, ekonomik tutsaklıkla bizi felce uğrattıyorlardı. Öteden beri, bize bazı şeyleri vermiş gibi, bizim bazı haklarımızı tanımış gibi bir durum alırlar. Gerçekte, ekonomide elimizi kolumuzu bağlarlardı. Bu tutsaklığa katlanan devlet ileri gelenleri hoşnuttu. Çünkü görünüşte azametli bir istiklal sağlamışlardı. Fakat gerçekte ulusu manen yoksulluk çukuruna atmışlardı. Bunlar ekonomik mahkumiyeti kavrayamamış bedbahtlardı (...)”.

“(...) Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri, Avrupa rekabetine karşı kendisini savunamayan ekonomimizi bir de iktisadi kapitülasyon zincirleriyle bağladı. İktisat alanında bizden çok kuvvetli olanlar yurdumuzda bir de imtiyazlı durumda bulunuyorlardı. Gelir vergisi vermiyorlardı, (...) Rakiplerimiz, bu suretle gelişmeye elverişli sanayimizi de mahvettiler. İktisadi ve mali gelişmemizin ve ilerlemememizin önüne geçtiler(...)”

“(...) Hakiki zafer, muharebe meydanlarında muvaffak olmak değil, asıl zafer muvaffakiyetlerin membalarını kuvvetlendirmek, milleti yükseltmektir. Memleketimiz baştan nihayete kadar hazinelerle doludur. Biz o hazineler üstünde aç kalmış insanlar gibiyiz.

Hepimiz bütün bu hazineleri meydana çıkarmak ve servet ve refahımızın kaynaklarını bulmak vazifesiyle mükellefiz (...)"

Cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte başlayan millileştirme hareketleri sonrası Osmanlı'dan beri tanınmış birçok yabancı imtiyazının ortadan kaldırılması sağlanmış olmakla birlikte Türk endüstriyel hammaddeleri Avrupa endüstrisinin çokuluslu sermayesinin iştahını her zaman kabartmıştır.

Kurtuluş Savaşı sırasında, Anadolu'yu paylaşıp istediklerini elde edemeyen düşman devletler, hiç değilse Lozan'da bir şeyler koparmanın gayreti içindeydiler: "...Kapitülasyonlar üzerinde İsmet ve Child ile bir buçuk saat süren görüşmeden yeni döndüm.(...) Hatta İsmet'e izleyebilecekleri olası yaklaşımlar konusunda önerilerde bulundum. Aksi halde, anlaşmaya kendi istediğimiz hükümleri koyup onlara sarılmak ve kabul edip edilmediğini beklemekten başka bir seçeneğimiz kalmayacağını söyledim. Ancak böyle bir durumda Child ile birlikte, Türkiye'nin ekonomik onarımı için ne bir dolar ne de bir şiling gelemeyeceğini hatırlattım. (...) Kendisini, ne kadarını yutabileceklerini arkadaşları ile birlikte kararlaştırmak üzere hazmı zor ilacımızla baş başa bırakarak ayrıldık. Az gelişmiş bir çocuğun zekası ile bir katırın katı inatçılığını birleştirmiş görünen bu anlaşılması imkansız insanlardan; giderek tek şansımız olarak görünen, onların son dakikada bir karar verebilmeleri olasılığı dışında fazlaca bir beklentim yok..."(15 Ocak 1923, Lord CURZON, İsmet Paşa-Curzon-Child Üçlü Görüşmesini Londra'ya Rapor Eden Mesajı)

Ancak, Türk heyeti başkanı İsmet İnönü, inatla kendilerine direnmektedir Bunun üzerine İnönü'ye çok kızan İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon, sinirli bir ifadeyle şunları söylüyordu: "En nihayet şu kanaate vardık ki, ne reddederseniz hepsini cebimize atıyoruz(...). Memleketiniz haraptır (...). İmar etmeyecek misiniz? Bunun için paraya ihtiyacınız olacaktır (...). Para kimsede yok (...). Ancak biz verebiliriz (...) Memnun olmazsak, kimden alacaksınız? Harap bir memleketi nasıl kurtaracaksınız? İhtiyaç sebebiyle, yarın para istemek için karşımıza gelip diz çöktüğünüz zaman, bugün reddettiklerinizi, cebimizden birer birer çıkarıp göstereceğiz. "

Gerçekten, sömürgeciler, Osmanlı döneminde kendilerine sağlanan imtiyazları muhafaza etmek için direnmişler, yeni kurulan devletin acil nakit ihtiyacı olması, madencilik işletmesi için gereken kalifiye eleman ve donanım bulunmaması nedeniyle, Cumhuriyetin ilk döneminde yapılan millileştirmelerden bazı alanlarda önemleri kavranmadığından kurtulmayı başarmışlardır. Hatta, ülkemizin bor yatakları, Milli Mücadeleden sonra da, uzun yıllar Avrupa'nın özellikle borik asit üretimi için en önemli hammadde kaynağı olmaya devam etmiştir.

Mustafa Kemal'in 1 Mart 1922 tarihinde yaptığı TBMM açılış konuşmasındaki: "İktisat politikamızın önemli amaçlarından birisi de genel yararları doğrudan doğruya ilgilendiren iktisadi kuruluş ve girişimleri mali ve teknik olanaklarımızın elverdiği ölçüde devletleştirmektir. El değmemiş maden hazinelerini az zamanda işleterek milletimizin çıkarına açık bulundurabilmek ancak bu usul sayesinde kabildir." yaklaşımına rağmen, Lozan Barış görüşmeleri sırasında Hükümetin izleyeceği ekonomi politikasını saptamak üzere gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi ile (17 Şubat-4 Mart 1923), Cumhuriyet döneminde izlenecek ekonomik politikalar saptanmıştır. Bu kongrede özel sektör öncülüğünde liberal bir politika benimsenmiştir. İzmir İktisat Kongresi'nin "Sanayi ve Sorunları" bölümünde sanayi bankalarının kurulmasından söz edilmektedir. Bu doğrultuda, 1924 yılında İs Bankası ve 1925 yılında maden işletme ve kredi sağlama amacıyla Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Kongrede, yabancı sermayenin Türk yasalarına uyma koşuluyla faaliyet gösterebileceği

benimsenmiştir. Kongrede madencilik ile ilgili olarak “Madenler milli üretime dönük bir biçimde işletilecek”, “Yabancı sermayeye karşı olunmamakla beraber, yabancı sermayenin memleketin hammaddelerini, ticaret ve sanayiini kendi tekeline almadan Hükümetle ortak girişim şeklinde işletmesi sağlanacaktır.” Kararları alınmıştır.

Madenciliğimizin ülkemizin geleceğindeki rolü ve önemini değerlendiren genç Cumhuriyetimizin kurucu kadroları, yeraltı zenginliklerimize gerekli altyapı yatırımları ile sahip çıkılabileceği gerçeğiyle 1924 yılında maden mühendisi yetiştirmek üzere Zonguldak'ta "Yüksek Maadin ve Sanayi Mektebi" adıyla bir okul açmışlardır.

İzmir İktisat Kongresi'nde kabul edilen kalkınma ve sanayileşme politikaları doğrultusunda yabancı sermaye, kömür, bakır ve krom maden işletmeciliği başta olmak üzere, bu sektöre ortaklıklar şeklinde girmiştir. Bu dönemde devlet, özel sektörün gelişmesini belli muafiyetlerle teşvik etmek amacıyla, 28 Mayıs 1927'de, 1055 sayılı Teşvik Yasası'nı çıkarmıştır. Bir yandan tarımsal makine, araç ve gereçleri ithalatında gümrük muafiyeti sağlanmış, öte yandan yerli üretim ve sanayii korumak amacı ile ithalat yüksek oranlı gümrük vergileri ile kısıtlanmıştır. Bu çerçevede, en son 1904 tarihinde Reşit Paşa ve İngiliz uyruklu William Vitaller'e verilen imtiyaz, 30 Nisan 1927 tarihinde 4962 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile bor cevheri yatakları 45 yıl süreyle John Oven Red'e ihale edilmiş, bu İngiliz uyruklu işadamından 7 Aralık 1927'de dokuz boraks yatağını devralan Lord Meven Mervil daha sonra bu yatakları 11 Mart 1938 tarihinde yeniden bir İngiliz yurttaşına, Desmond Abel Smith'e aktarmıştır.

Fakat, 1923 yılında başlayan bu model istenen başarıyı sağlayamamış ve 1932 yılında yeni bir değerlendirme ile devletçilik politikaları benimsenmiştir. Devletçiliğin bir hükümet politikasının ötesinde bir devlet politikası olarak kabul edilmesinin sonucunda 1924 Anayasası'nın 2.maddesi 3 Şubat 1937 gün ve 3115 sayılı Yasayla değiştirilerek devletçilik ilkesi konmuştur.

Beş yıllık ilk sanayi planının uygulandığı 1934-1938 yıllarında, birçok sınai işler başarılı, demiryolları inşa edilmiş, silolar yapılmış, mensucat sanayii, madencilik, kağıt ve cam eşya, şeker sanayii geliştirilmiştir. Bütün bu yatırımların finansmanı yabancı kaynaklara ve borçlanmalara başvurulmadan geniş ölçüde vergiler, iç borçlanmalar ve devlet bankaları kredileri ile sağlanmıştır.

1930'lu yıllara kadar, gerek Osmanlı Dönemi ve gerekse Cumhuriyet döneminde, ülkenin doğal kaynaklarının tespitine yönelik bilimsel çalışmalar yapıldığını söylemek mümkün değildir. Cumhuriyeti'nin kurucu kadrolarının bu konuya yaklaşımını Mustafa Kemal Atatürk'ün 1935 yılı TBMM açılış nutkunda görebiliriz; “Maden İşleri yeni bir açılma devresindedir. Maden mühendislerimizi ihtiyaca yeter sayı ve değerde yetiştirmeye önem vermek gerekir. Maden İşletmesi inkişaf (gelişme) halindedir. Madenlerimiz bizim başlıca döviz kaynağımız olduğu için de yüksek dikkatinizi celbe (çekmeğe) değer. ”

Madencilik potansiyelimizden azami derecede yararlanmak için maden aramalarına başlanması gerektiği bilinciyle, 14 Haziran 1935 tarih 2804 sayılı Yasayla maden Aramaları yapmak üzere MTA ve 2805 sayılı Yasayla ise madencilik, enerji üretimi ve dağıtım alanlarında faaliyet göstermek üzere ETİBANK Atatürk'ün direktifleriyle kurulmuştur.

Madenciliğimizde bir dönüm noktası olan bu iki kurumun kuruluş kanunları, madencilik sektörüne yeni bir anlayış getirmiştir. Devletin öncülüğünde sanayi ve enerji yatırımları ile doğal kaynakların aranması, üretimi ve ürün maddeye dönüştürülmesi çalışmalarına hemen

başlanmış, örneğin Bigadiç (1950), Mustafakemalpaşa (1952) ve Emet (1956) bor yatakları saptanarak özellikle 1970'lere kadar madencilikte çok büyük mesafeler katedilmiştir.

Atatürk'ün sağlığında çıkarılan son yasalardan biri de, 17 Haziran 1938 gün ve 3460 sayılı, sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan "İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun"du.

II. Dünya Savaşı sonrası batı kaynaklı emperyalizm sömürü yöntemlerinde, kurulan bazı organizasyonlar ve planlarla yeni bir dönemin açılışını ilan ederken, ülkemiz için de yeni bir dönem başlamıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 20 Ekim 1957 tarihinde Taksim'de; "Otuz yıl sonra Türkiye, küçük bir Amerika olacaktır." diyordu. Bu sürecin sonucunu, 27 Mayıs'ta Milli Birlik Komitesi üyesi Orhan Erkanlı; "Amerika cömert olduğu nispette hesaplı ve geleceğe ait planlı bir çalışma içinde olduğundan; malzeme, silah ve bilgiyle beraber, kendi askeri usüllerini de Türkiye'ye getirdi. Bütün ikmal kaynaklarımızı elinde topladı. Tek satıcı, tek verici durumuna geldi." şeklinde açıklayarak Türkiye'nin ABD'ye bağımlılığını çok çarpıcı bir biçimde vurgulamaktaydı.

1950 yılında Türkiye yeni bir borçlanma ve yabancı sermayeye imtiyazlar tanıma devresine girmiştir. Yeni-sömürgecilik rüzgarları 1950'den sonra giderek şiddetlenerek ülkemizi de etkisi altına almaya başlamış; IMF, Dünya Bankası, OECD gibi emperyalist finans kuruluşları, Philips, Ford, MAN, General Electric, ITT, Komatsu, Caterpillar, Mobil vb. gibi ulusötesi tekeller günlük yaşamımızın ayrılmaz birer parçası haline gelmiştir. İşte, işlevleri kendi ağızlarından açıkça dile getirilen bu finans kuruluşları, ulusötesi emperyalist tekellerin istemleri doğrultusunda yeni-sömürge ülkeleri yönlendirmeleriyle yapılan anlaşmalar sonucu elde edilen. borç ve krediler karşılığı bazı doğal kaynaklarımız ipotek edilmiştir. Ülkemiz bütün bunların sonuçlarını toplum olarak yaşayacaktır.

Başlangıcı İkinci Dünya savaşının sonuna rastlayan bu sürecin başında ABD'nin Türkiye'ye yönelik görüşünü içeren, diğer taraftan da savaş sonrası Dünya düzeninde ABD'nin konumunu ve işlevini ve hatta etkinliğini belirleyen 1946 tarihli "Thornburg Raporu" girilen dönemi anlatması açısından oldukça çarpıcıdır. Thornburg Raporu'na göre; "...Türkiye'nin ağır sanayi kurması gerekli değildir. Karabük demir Çelik fabrikası tasfiye edilmelidir. Yine Türkiye; uçak, makine, Motor projelerini iptal etmeli, bu tür yatırımlara Yönelmemelidir. Sanayi bırakılmalı, tarımla kalkınmaya Yönelinmelidir. Demiryolları yerine karayolları yapılmalıdır. ve Diğerleri tüm bunlar için gerekli sermaye abd tarafından verilecektir.(...) Esas itibarıyla ziraatçı olan ve ziraat için lüzumlu olan çelik Saban ve sair malzemeyi henüz yapamayan bir memleketin Lokomotif inşaa etme arzusu mevsimsizdir. Türk makamları bu Şekilde düşündükleri müddetçe dolarlarımızın ve bu gibi Makineleri imal edecek malzemelerimizin vatanımızda Kullanılması daha iyi olacaktır.(...) Uçak ve dizel motorlarıyla sair girift makineler imali için Ankarada bir fabrika tesis etmek tasavvuruda aynı sınıfa dahil Edilebilir. Lokomotif imaline ve bu sayfalarda zikrettiğimiz sair İmalata ait tasavvurları da aynı şekilde telakki etmemiz lazımdır. Bu gibi tasavvurları hazırlayan veya mütalaa eden kimselere Amerikalılar iyi mesai arkadaşı nazarıyla bakamayacakları gibi, Memleketin mali kaynaklarını böyle projelere tahsis eden bir Hükümetin de yabancı sermayedarlara itimat telkin ettiği iddia olunamaz...."

Demokrat Parti'nin daha ilk yıllarında çıkartılan 01. 08. 1951 tarih ve 5821 sayılı "Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik", 18. 01. 1954 tarih ve 6224 sayılı "Yabancı Sermayeyi Teşvik" ve 11. 03. 1954 tarih ve 6309 sayılı "Maden" yasalarıyla madencilik sektöründe, yabancı şirketlere de Cumhuriyet öncesi teslimiyet dönemini aratmayacak yasal bir altyapı oluşturulmuştur. 6224 sayılı Yasaya göre, yabancı sermaye artık-bir iki istisna dışında-yerli

sermayeye açık tüm alanlarda faaliyet gösterebilecek, yabancı sermayenin kâr transferleri önündeki engeller kaldırılacak, sermayenin nakit sermaye dışında kalan patent, lisans, yedek parça, makine ve teçhizat, teknik eleman gibi diğer bileşenleri biçiminde de gelebileceği kabul edilecektir. Bu yasalarla yeni-sömürgecilik politikasının gerekleri yerine getirilerek, emperyalizmin ülkeye girişi kolaylaştırılmış, engeller kaldırılmaya çalışılmış, ülkenin emperyalist tekellerin rahatlıkla at oynatabileceği bir alan haline getirilmesi amaçlanmıştır. Mali ve/veya politik gücü olan yerli ve yabancı her kişi veya kuruluş birçok sahanın maden ruhsatını eline geçirmiştir.

Bu yasaların hazırlanması çalışmalarına emperyalizmin uzmanlarının etkin bir biçimde katıldığı bilinmektedir. Yabancı Sermaye Yasası'nı ABD Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı C. B. Randall, aynı yıl çıkarılan Petrol Yasası'nı petrol şirketlerinin avukatı Max Ball bizzat hazırlamıştır.

Türkiye'de yeni-sömürgecilik ilişkilerinin ilk yansımalarından biri, yeni sistemin finans kuruluşları olan IMF ve Dünya Bankası'na katılmak olmuştur. Bu kuruluşların işlevlerini IMF Türkiye Masası Şefi Woodward, dönemin işletmeler Bakanı Kenan Bulutoğlu'na şöyle açıklıyordu: "Bizi herkes, her ülke kendi içişlerine karışmakla suçluyor ve öyle görüyor. Ancak konunun iki yönü var. Biri uluslararası bankalar, diğeri başka ülkeler ve hükümetler. Bankalar paraları için güvence arıyorlar ve önemli bir güvence olarak bizi görüyorlar. Hükümetler ise başka bir yol izliyorlar. Hiçbir hükümet kalkıp size belli bir politikayı doğrudan önermez. Ama, bu önerileri gelip bize söylüyorlar, "gidip şunları söyleyin" diyerek. Bize empoze edilen politikaları da biz size ve anlaşmaya oturduğumuz ülkelere empoze etmek, aktarmak zorundayız." (IMF Kıskaçında Türkiye, 1946-1980, Yalçın Doğan, s 18)

Demokrat Parti iktidarının daha ilk aylarında madencilik alanında önce 1938 yılından beri Desmond Abel Smith'in elinde bulunan Sultançayırı'ndaki ve yeni bor sahaları 27 Ekim 1950 tarihinde 3/12002 sayılı kararname ile "dünya tekeli" hüviyetindeki Borax Consolidated Ltd.'e devredilmiştir. Borax Consolidated Ltd. şirketi, Demokrat Parti zamanında çıkartılan yasalardan daha fazla yararlanmak için 25 Kasım 1955 tarihinde isim değiştirmiş, adının başına "Türk" kelimesini koyarak, sermayesinin % 94'ü merkezi İngiltere'de bulunan Borax Consolidated Ltd. şirketine, % 2'si Türk ortaklara, % 4'ü de İngiliz ortaklara ait olmak üzere, "Türk Boraks Madencilik A.Ş." adını almış, Sultançayırı bor maden imtiyazını da 6 Ocak 1956 tarihinde yeni oluşturulan şekli üzerine tescil ettirmiştir. Şirket, ülkemizdeki bor madeni sahalarında ciddi bir arama faaliyeti yapmamış veya bulduğu bazı rezerv miktarlarını düşük göstermiştir. Örneğin, şirket Kırka'nın Sarıcakaya bölgesinde yaptığı sondajlar sonucu tespit ettiği rezervi 10 milyon ton olarak beyan ederek, 45 yıllık imtiyaz talep etmiş; ancak şüpheler üzerine aynı bölgede MTA tarafından yapılan araştırmalarda rezervin 400 milyon ton olduğu ortaya çıkarılmıştır. 1967 yılında ise Kırka bor sahasının 1 milyar ton rezervli, çok zengin bir saha olduğu anlaşılmıştır. Yapılan ilave çalışmalar sonucunda Kırka bor tuzu yataklarının, dünyanın en büyük ve en zengin yatakları olduğu ortaya çıkmıştır.

Borax Consolidated Ltd. şirketi cevher sahaları bulan yerli girişimcilerin bazılarının ellerinden de bu sahaların ruhsatlarını işletmemek üzere satın almıştır. Fakat Türkiye'deki üretimi, dünyanın başka yerlerindeki yatakların kullanılma durumuna göre, çıkarlarına uygun fiyat ve satış politikaları ile yönlendirmeye devam eden şirket, bir yandan bor madeni sahalarını kapatmaya çalışırken, öte yandan üretimi 12000 tondan 3000 tona indirmiş ve 1950 yılından sonra da üretimi tamamen durdurmuştur. Nasıl olsa Türkiye'deki bor madeni yatakları güvence altındadır. Bu "rezerv" günün birinde bir şekilde yine kendileri tarafından kullanılacaktır.

Etibank bor tuzlarıyla 1950'li yılların ikinci yarısında ilgilenmeye başlamıştır. 1956 yılında MTA'nın Emet'teki maden arama çalışmaları sırasında bulunduğu kolemanit sahalarının devredilmesinden sonra 29.05.1958 tarih ve 163/3 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile Etibank ilk bor şantiyesini Emet'te kurup, 12.07.1958 tarihinde ilk bor cevheri üretimine geçmiş, o yıl 3900 ton üretim yaparak 44 US\$/ton fiyattan 1500 ton ihraç etmiştir. Böylece, İngiliz şirketinin bor cevheri üzerindeki ve ihracatındaki tekeli, 1959 yılında Etibank'ın dünya bor pazarına ikinci ihracatçı şirket olarak çıkmasıyla kırılmıştır.

Bor minerallerinin hammadde olarak ihracı yerine, yarı ürün ve ürün haline getirilerek değerlendirilmesinin ülke ekonomisine daha büyük yarar sağlayacağı düşüncesinden hareketle "Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı"nda boraks ve borik asit tesisleri yatırımı yapılması kararlaştırılmıştır. Bu karar gereği başlatılan Etibank'ın ilk "Bor Rafine Tesisleri" kurma girişimleri tüm aşamalarda oyalama taktikleriyle sürekli engellenmiş, Batı Avrupa'da bu konuda sözsahibi ülkeler Türkiye'ye bu alanda teknoloji transferine ve tesis kurma girişimine yanaşmamışlardır. Bunun üzerine, yapılan uzun süreli araştırmalar ve görüşmeler sonucu, ham bor cevheri karşılığı, ülkemizde rafine bor tesisi kurmak üzere bir Polonya şirketiyle anlaşma imzalanmıştır.

Etibank eski Genel Müdürlerinden Sn.Tahsin YALABIK bu gelişmeleri Şu şekilde anlatmaktadır; (...)"Fakat bizim dışarıyla yaptığımız temaslarda şu gerçek ortaya çıktı: İhracat yapmamız için rafineri kurmamız gerekiyordu. Öyle müşteriler var ki, bunların tüketim hacimleri düşük, rafineri kuramazlar. Binaenaleyh biz rafineri de kuracak olursak iki husus meydana çıkacak: Birisi Türkiye kendisi de rafineri kurduğuna göre, ham cevher kaynağı emin bir kaynaktır, bu ocaklar devamlı işleyecektir, günün birinde kapanmayacaktır. Dışarıda bunun da propagandası vardı. Türkler şimdi çıkarıyor ama, üç beş sene sonra bu ocakları bir daha nereden bulacaksınız. Rafineriyi kurdunuz, cevher bulmayacaksınız gibi hava yaratılıyor dışarıda. Ama Türkiye de bir rafineri kuracak olursak, bunun ham cevheri çıkarmak için ocakları devam edecek. Binaenaleyh bu emin bir kaynaktır havası dışarıda esmiş olacaktır. Fakat karşı tarafın ortak müdahaleleri oldu. Biliyorsunuz bu görüşmeler başladı mı uzun seneler sürüyor. Karşı tarafın da temayülü bunu sürüncemede bırakmak olunca, bu işler hakikaten uzadı. Nihayet 1961 yılında DPT rafineri kurulmasını derhal ön plana aldı ve plana girdi. Bu plana girme sıralarında, İngiliz Şirketi istenmediği halde bir rapor hazırladı. Bu raporda rafineri kurmanın sakat bir düşünce olduğunun, eğer bu rafineri yapılırsa bizim ham cevher almakta olan müşterilerimizle rakip duruma düşeceğimizi bildiren rapor hazırlayarak, Planlama hazırlık komisyonunu etkilemeye çalıştılar. Rafineri kurmak kararı aldık; 5 yıllık plana girdi. İhaleyi Polonya kazandı. Amerikan elçisi dışişleri bakanına gitti demir perdeye yaptırmayın dedi. İki sene oyaladılar. Garip tekliflerle karşımıza çıktılar. Sonunda rafineriyi yine Polonyalılar yaptı...Fakat endikasyonlar o kadar kuvvetli idi ki, rafineri kurulması İkinci Beş Yıllık Planda yer aldı ve bunu uygulamak görevi de Etibank'a verildi. Etibank hızla bu rafineriyi kurma çalışmalarına girdi. İhale yapıldı. Polonyalılar kazandı. Batı bloğundan hiçbir firma ihaleye girmemişti. İnanılır kaynaklardan öğrendiğimize göre, bu defa Amerikan şetlerinin o zaman ki Dışişleri Bakanımız Selim SARPER' müracaatıyla bu tesisin Demirperde gerisine ihale edilmemesini ricası üzerine bu tesis iki sene bekletildi. Batı bloğunda bu teklifi verecek ihtisas firması zaten yalnız İngilizlerdi. İngiliz firması ise ihaleye girmedi. Bu arada hakikatten Batı bloğundan teklifler geldi. "100 bin tonluk bir rafineriyi İtalya'da kuralım siz yüzde 25 ortak olun ve bu ortaklığa da cevher göndermek suretiyle ortak olacaksınız, nakit para vermeyeceksiniz" gibi tekliflerde bulunuldu. (...)"(Etibank Eski Genel Müdürü Tahsin YALABIK ile Röportaj"“BORAKS ÜZERİNE OYNANAN OYUNLAR”.11 Mayıs 1970 MİLLİYET)

Türk Boraks Madencilik A.Ş., bu girişimi, NATO'dan karar çıkartarak, üç yıl geciktirmiş olmasına rağmen, Bandırma'da alınan arsa üzerinde Polonya'nın Polimex firması desteği ile 01 Haziran 1964 günü 20000 ton/yıl kapasiteli boraks ile 6000 ton/yıl kapasiteli "Borik Asit Tesisleri"nin kuruluş faaliyeti başlatılıp, 1968 yılında üretime geçilmiştir.

Macar Profesör Erno Napy'nin SSCB'nin 1,5 Tonluk Sputnik roketinin bor ve hidrojen yakıtı kullandığını belirten rapora ve Alman bilimadamlarının bu amaca yönelik yaptıkları araştırma sonuçlarına dayanılarak, 1953 yılı başında ABD'de uzun menzilli füzeler, uçaklar ve uzaya gönderilmesi tasarlanan uyduları taşıyacak roketlerde kullanılması gereken yüksek enerji yakıtlı araştırma projelerine borlu yakıtlar da dahil edilmiştir.

SSCB'nin Sputnik I ve II. projeleri çerçevesinde yakıt üretiminde kullanılan borun Türkiye kaynaklı cevher olduğunun anlaşılması üzerine, gözler Türk borlarına çevrilmiş, SSCB'nin Avrupa üzerinden Türk Borlarını almasının önüne geçilmek üzere Türkiye'den ihraç edilen bor cevherlerini taşıyan gemiler ve yükleri Çanakkale Boğazı'nı geçip uluslararası sulara girer girmez ABD donanması tarafından müsadere edilmeye başlanmıştır. Nitekim, Hüsamettin Yakal'a ait "Yakal Madencilik" tarafından Yunanistan'a satıldığı belirtilen 4000 ton bor cevheri yüklü gemi Amerikan donanmasına bağlı gemilerce çevrilerek mala el konulmuştur.

Bu konuda Sayın Tahsin Yalabık şöyle demektedir: "1958-1961 yılları aralığındaki süreçte ABD ve NATO tarafından bor, stratejik maden olarak değerlendirilerek pazarlanması kontrol altına alınmış, "COCOM" olarak bilinen tedbirler kapsamında Sosyalist Blok'a bor ihracı yasaklanmıştır. "1958 den 61 senesine kadar sürdü bu yasaklama. Ondan sonra da demir perde gerilerine kısıtlanmak suretiyle ihracat yapılabildi. Fakat Amerikalılar bu yasaklama dolayısıyla senede 10 bin ton kadar alıp stoklarına gönderdiler. Amerikan stoklarında Türk bor mineralleri birikmeye başladı, yasaklanan devrede...Çünkü bizim özel teşebbüs yöneticileri, "madem ki demir perde gerisine sattırmıyorsunuz o halde siz alın" dediler. Onlar da 10 bin ton kadar aldılar." (...)." (Etibank Eski Genel Müdürü Tahsin YALABIK ile Röportaj "BORAKS ÜZERİNE OYNANAN OYUNLAR". 11 Mayıs 1970 MİLLİYET)

Ülkemiz bor sahasındaki bu gelişmelerin, bu servetimizin millileştirilmesi gereği tartışmalarını gündeme getirmesi sırasında Borax Consolidated Ltd. hazırladığı raporda sektörle ilgili aşağıdaki hususları vurgulamıştır. Şirkete göre 1963 yılı itibariyle;

Türkiye'de bor mineralleri tükenmiştir,
Türkiye'nin en çok 20 bin ton satış şansı vardır,
Türkiye'de ancak 3 firma 60 bin ton üretim yapabilir,
Türkiye Avrupa piyasasına yalnız borik asit üretimi için bor cevheri verebilir,
Avrupa piyasasının borik asit üretimi 45 bin ton cevhere karşılık gelen 30 bin ton bor cevheri ile sabittir.
Türkiye ancak zararına bor endüstrisi kurabilir. 3 bin tonluk rafineri ancak sübvansiyonla yaşar,
Türkiye'nin bor rezervlerine Borax Consolidated ortak edilirse bor endüstrisi kurulacaktır.
Avrupa endüstrisinde Türk cevheri kullananlar, fiyat rekabeti ile Amerikan cevherine dönerlerse Türkiye bu sahayı kaybeder,
Türkiye Amerikan rekabetini üstüne çekmemelidir,
Amerikan bor cevherleri sodyumludur, Türk bor cevherleri kalsiyumludur; bu da Türkiye'nin rekabet imkanını ortadan kaldırır.

Şirket bazı bilgileri gizleyerek yetkilileri yanıltmaya çalışmıştır. Çünkü raporda sodyumlu olarak değinilen tinkal'ın varlığı 1959 yılında Kırka bölgesinde tespit edilmiştir. O sırada Etibank'a ait sahalarda araştırma yapan MTA'da görevli bir mühendis tarafından tinkal'ın varlığı MTA yerine, şu anda Balıkesir Sanayi Odası Başkanı olan Rona Yırcalı'nın Mortaş Grubu ve US Borax'a ait Türk Boraks'a bildirilmiştir. Daha sonra, bölgede araştırma yapan, Türk Boraks'ın görevlendirdiği jeologlar da 1960 yılında Kırka'daki tinkalın varlığını doğrulamışlar, Kırka'daki keşifte 600 milyon tonluk, 50 metre kalınlığında dünyadaki en zengin tinkal rezervinin yeri tespit edilmiştir. Fakat bu bulgular, MTA dahil, uzun süre resmi olarak açıklanmamış, hazırlanan raporlara da girmemiştir. Hatta, Borax Consolidated Ltd.'nin Yönetim Kurulu Başkanı Rt. Hon. Lord. Clitheroe, Türk Boraks'ın faaliyetlerini de anlatan raporun yayınlandığı 25 Şubat 1966 tarihli Financial Times'daki yazısında da, tinkalden hala hiç söz etmemiştir.

1960 sonrasında, tinkali pazarlamak amacıyla kurulacak ortak şirket için Türk Boraks ile Mortaş arasında yapılan antlaşmaya göre, şirkette Mortaş büyük hissedar olacak, çıkarılacak maden ile Borax Consolidated Ltd.'nin (US Borax), Avrupa'daki boraks ve asit borik rafinelerinin ihtiyaçları karşılanacaktı. 1964 yılında, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde, 40 milyon dolar sermayeli şirket için müracaat edilmiş, fakat Kırka'daki buluş hakkında yayılan söylentiler üzerine, basın olayı "uluslararası bir bor şirketinin Kırka'daki önemli sodyum boraks yataklarını cebe indirme girişimi" olarak politik bir konu haline getirmesinin de etkisiyle, müracaat 1965 yılında reddedilmiştir.

Werner Buehler, "Borasit" adlı kitabında bu dönem ile ilgili ilginç bazı bilgiler vermektedir: "(..)Borax and Chemicals (American Potash and Chemicals Corp)'tan genellikle borik asit alan (Pilkington Brothers Ltd.), Borax and Chemicals'ın Türkiyeden kolemanit olarak bunu doğrudan fiberglass üretiminde kullanmayı denemek ister. Sonuçlar oldukça olumlu çıkınca kolemanit, Avrupa'da fiberglass üretiminin neredeyse tamamında bor kaynağı olarak borikasitin yerini alır. Borax and Chemicals'dan mal almaya devam eden P.B.L maliyet avantajı sağlayacağı için Türk madencileri ile doğrudan kontakt kurmaya karar verir. (...)Dr. Brown ile Dr. Crabtree (...) metal dışı endüstriyel malzemeler alanında faaliyette bulunacak bir şirketi, bir Türk müteşebbisi ile ortaklık halinde kurmak ve doğrudan kendi adına arama ruhsatı almak gibi konularda istişarelerde bulunmak üzere önce (...)Türkiye'de 15 yıldır çalışan ve MTA'da Türk maden kaynakları konusunda gerçek bir uzman olan Hollanda'lı Dr. Van der Kaaden ile irtibat kurarlar. Kaaden, 1961 yılında yazılan ancak yayınlanmayan bir rapor da dahil olmak üzere Türk borları hakkında son derece faydalı bilgileri kendilerine aktarır. Neticede iki jeoloji mühendisi, mevcut sorunları azaltmak için bir Türk şirketi ile ortaklık kurmanın uygun olacağını ve bunun daha sonra arama ruhsatları için yapılacak başvuruların olumlu değerlendirilmesini kolaylaştıracağını merkezlerine rapor ederler. Bu iki jeoloji mühendisi, Madencilik Yardım Komisyonu'nu ve Komisyon'un Teknik Müdürü olan Dr. Ferit Kromer'i de ziyaret etmişlerdir. Türkiye'nin son derece zengin maden kaynaklarının ekonomiye kazandırılması için Türk Hükümeti'nin yabancı yatırımcıları daha fazla özendirici şartlar oluşturması gerektiğini düşünen Dr. Ferit Kromer, ortaklık için uygun sadece iki Türk Firma bulunduğunu (1. Mortaş/Bortaş ile 2. Rasih ve İhsan Maden Ltd) kendilerine aktarır.(...)Dr. Kromer ayrıca; "Yabancı Yatırımı Teşvik Komitesinin onayının alınması halinde, mevcut Maden Kanununun oldukça olumlu olmasına rağmen yabancı yatırımcılar için yine de tam olarak tatmin edici değildir. Yeni bir Maden Kanunu için hazırlanan 3 adet taslak A.B.D Büyükelçiliği tarafından yetkililere teslim edilmiş fakat her defasında (her bir) taslak reddedilmiştir. Ancak Türk Hükümeti, Amerikalıların Türk Cumhuriyeti'nin ekonomik durumunu kullanmayı kendileri için kolaylaştırmaya çalıştıkları hissiyatındadır. Dördüncü bir taslağı yazma görevi ODTÜ'deki iki Türk profesörüne verildi ancak, muhalefetteki AP bu

sene iktidara gelmezse yeni Kanunun makul bir süre içerisinde kanunlaşması için çok az umut vardır.” demiştir. Önerilen yeni Maden Kanunu’ndaki (Şubat 1964 tarihli taslak) belli başlı değişiklikler; Daha yüksek teknik nitelikli ve daha iyi ücret alacak personele vurgu yapılmak suretiyle Minerallerin yönetiminin yeniden organizasyonu, Yabancı yatırımcıların net karlarını, mutlak olarak herhangi bir hükümet kısıtlamasına tabi olmaksızın ülke dışına çıkarmalarına izin verilmesi, Bir şirket tarafından tutulan ruhsatların sayısına sınır getirilmesi, Aktif bir şekilde arama ve istihraç yapmadığı halde ruhsatları elinde tutan firmalara ceza uygulanması, Ruhsat sahalarını gösterir haritaların yayınlanması.”(Werner Buehler, Borasit, 1999 sf. 110-114)

Türkiye’nin bor mineralleri piyasasına girmesini engellemeyi amaçlayan ve o yıllarda Türkiye genelinde aldığı 500 kadar bor tuzu arama ruhsatıyla bor tuzu olması muhtemel sahaları Türk madencilerinin arama faaliyetlerinden uzak tutmaya çalışan bu şirket artık Rio Tinto Zinc’in bir alt-kuruluşudur.

Sayın İsmet İNÖNÜ’nün yabancı şirketlerin bor imtiyazlarının Etibank’a devri sırasında yaptığı bir konuşma, borularımıza gözdiken tekellerin gerçek niyetlerini çarpıcı bir şekilde açıklamaktadır: “(...)Bugün memleketimizdeki boraks cevheri üzerinde yabancı bir oyun planlanmaktadır. Oyunun hedefi Türkiye’yi bu kaynağından mahrum bırakmaktır. Bunun oyuncuları kapı kapı dolaşmaktadırlar. Herkese ihtar ederiz ki, bu oyunu neticesiz bırakmaya, Türkiye’nin boraksı üzerinde hiçbir tekel kurdurulmamasına kesinlikle kararlıyız. Gerekirse, açacağımız kampanyanın tesir ve öneminden kimse şüphe etmemelidir. ” (İsmet İnönü /13. 01. 1968 CHP İstanbul İl Kongresi)”

Yine o dönemde Devlet Planlama Teşkilatı’nda çalışan, daha sonra uluslararası sermayenin sözcülüğüne soyunan, 1979 yılından günümüze kadar uygulanmakta olan ekonomi politikaların baş mimarı Turgut Özal’ın itiraflarında bor konusunda adigeçen tekelin emelleri açık bir şekilde dile getirilmiştir: “...Bir bor konusu Türkiye’nin en büyük rezervidir, yani, “dünyanın en büyük rezervlerine sahibiz” diye iddia ediyoruz, ama acaba bor satışları maden olarak değil, hammadde olarak değil, nihai mamul olarak satışlarının yüzde kaçına sahibiz? Yüzde 10’una yüzde 15’ine sahip miyiz? Ben zannetmiyorum; yani nihai mamul olarak, katma değeri ilave edilmiş olarak sahip değiliz. 1960’lı yılların sonuna doğru bu konu üzerine Planlama’da eğildiğimiz zaman karşımıza bir büyük monopol sistem çıktı. Üzerinde çok durduk, bugün gibi hatırlıyorum, hatta bir takım anlaşmaya yaklaşmıştık. Şöyle bir anlaşma;Hepinizin de bildiği gibi, “Amerikan Boraks” diye Kaliforniya’da bir grup, daha doğrusu Kaliforniya’daki rezervleri işleten grup, aşağı yukarı dünyanın o tarihlerde yüzde 80’ine sahip durumdaydı ve birtakım patentleri de var. Nihai mamulleri yapıyor. Pazarlaması gayet güçlü. O tarihlerdeki araştırmalarımızda, ya rakiplerine gidecektik, ya da onlarla bir ortaklık kuracaktık; yani ‘monopol olacaksak, beraber monopol olalım’ diye düşündük. Bu şekilde bir anlaşmaya varma imkanı güzüktü, bu söylediğim 1970 yılına doğrudur. 1970 yılı dahil, bu yabancılarla dünyayı ikiye bölmek, Avrupa’yı ve Amerika’nın doğusunu Türkiye’den beslemek; Japonya, Uzakdoğu ve Amerika’nın batısını Kaliforniya’dan beslemek-ekonomik oluyor tabii, mesafeler bakımından ekonomik oluyor-böyle bir anlaşmaya varmak üzereydik; ama maalesef o zaman Türkiye’deki devletleştirme havaları, illa ‘herşeyi biz yapacağız’ havaları bu gelişmeye mani olmuştur....Tabii ileriki yıllarda ülkemiz bunun sıkıntısını çok çekti, döviz yokluğunun ana sebeplerinden biri, bu politikaların 1970’li yılların başından itibaren uygulanamaması, özellikle 12 Mart’tan sonra uygulanmamasıdır.” (Turgut Özal/I.Madencilik Şurası, 1970-990 yılları anıları).

Borax Consolidated’in Kırka’da sahip olduğu sahalar alınışındaki usulsüzlükler nedeniyle bir iptal edilirken bor konusunda Cumhuriyet Senatosu’nda bir “Bor Araştırma Komisyonu”

kurulmuştur. Bu komisyona İngiliz şirketin gönderdiği dilekçede yer alan bazı ifadeler enteresandır: “Türk Borax A. Ş., Türk kanunlarına göre kurulmuş ve 6224 sayılı ‘Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu’ndan faydalanan bir kuruluştur. (...) ‘yerli sermaye ve teşebbüslere tanınan bütün haklar, muafiyetler ve kolaylıklardan, aynı sahalarda çalışan yabancı sermaye ve teşebbüsler de aynı şartlar dahilinde istifade etmesi iktiza eder’ dendiği halde, bütün iyiniyet ve samimiyetle memleket ekonomisine daha geniş ölçüde faydalı olmak ve daha fazla döviz geliri temin etmek gayretiyle senelerden beri yapılan türlü teşebbüslerimiz, muayyen bir zümrenin, daimi ve sistematik engellemeleriyle karşılaşmıştır. Bu fiillerin neticesi olarak, şirket zarar gördüğü kadar, Türk ekonomisi de ehemmiyetli miktarda döviz gelirlerinden mahrum bırakılmıştır..... Kah mensup oldukları müesseseyi güya rekabetten kurtarmak, kah yaptıkları verimsiz yatırımların olumsuz sonuçlarını örtbas etmek ve kah da bir takım siyasi görüşlerin başarısını temin için, şirketimize karşı mesnetsiz ithamlarda bulunmayı adet edinmiş olan bu zevatın, son günlerde, muhterem komisyonunuzca, malûmatlarına müracaat edilen kimseler arasında buldukları görülmüştür (...)”

Türk ekonomisinin önemli miktarda döviz gelirinden mahrum bırakıldığı iddiasının doğru olmadığı, Maliye Bakanlığı’nın 9 Kasım 1963 tarih ve 593545-23/441999 sayılı yazısına ekli Rapor’da açıkça anlatılmaktadır: “(...) Bugün bor cevherlerinin ortalama ihraç maliyeti FOB 14\$ civarında olmasına rağmen ihraç fiyatları çok yukarıdadır. 1950 yılında 60\$ olup, 1958’de 40\$’a, bugün (1963 yılı) 27\$’a düşmüş olmasına rağmen, yabancı teşebbüse ton başına 13\$ bırakılmaktadır. Yabancı şirket bunu 27\$’a ihraç etmek suretiyle buna tekabül eden dövizini önce getirirse bile bunun 13\$’lık kısmını yabancı sermayeye göre kar transferi yoluyla tekrar götürecektir. Tekel tesisi için fiyatları düşürdüğü takdirde diğer müstahsillerin de buna uyması mecburiyeti hasıl olur. Bu maksatlı düşürme, firma için kardan feragat sureti ile 17\$’a kadar kolayca yapılabilir. Bu mücadelede de başarılı olmak için bor ihraç fiyatının 17\$ /ton dan daha aşağı fiyatlara düşürülmesi de ihtimal dahilindedir. (...) Borax Consolidated Ltd. şirketinin yabancı sermaye yatırım talebinin, bor cevheri ihracat imkanlarımıza yeni bir güç kazandırmayacak ve ham cevher istihraç ve ihraç eden yerli firmaların imkanlarının daraltılması pahasına, Türk Boraks Madencilik A.Ş.’nin ihracat payının artmasını sağlamaktan başka bir fayda getirmeyecektir. Bu itibarla, yabancı sermayenin bor madeni işletmeciliği konusunda ödemeler dengesine olumlu bir etkisi beklenmemektedir. Bilakis, bor cevherinin ton maliyeti 14\$, satış fiyatları ise ton başına 27\$ olduğu dikkate alınırca, bugünkü durumda yerli teşebbüslerin ihracatında net döviz geliri olarak memlekete giren 27\$, Türk Boraks şirketinin ihraç payının artmasıyla 14\$’a inecektir. Gerçekte Türk Boraks şirketinin yaptığı ihracat üzerine, ton başına, önce 27\$ girecekse de, bilahare, yabancı sermaye kar transferleri yoluyla (27\$-14\$)=13\$ ödemeler dengesinden Londra’daki Borax Consolidated Limited (Rio Tinto) Şirketi’ne ödeneceğinden Türkiye’nin her ton bor madeni ihracatında fiilen 13\$’lık döviz kaybı olacaktır. Sonuç olarak, Londra merkezli Borax Consolidated Limited Şirketi’nin Türk Boraks Madencilik A.Ş.’nin sermayesini arttırmak suretiyle yapmış olduğu yabancı sermaye yatırım talebinin, memleket ekonomisi ve ödemeler dengesi bakımından mahzurludur.”

Görüldüğü gibi İngiliz şirketinin iddia ettiğinin aksine, Türkiye Cumhuriyeti’nin yabancı sermayeyi teşvik kanunlarıyla yabancı sermayeye sağladığı hakları sistematik bir şekilde kötüye kullanarak Türkiye ekonomisi aleyhine hertürlü yıkıcı faaliyette bulunmakta, bor ihraç fiyatlarının sürekli aşağıya çekilmesinde aktif bir şekilde rol almakta, buna rağmen Cumhuriyet Senatosu ‘Bor Mineralleri Araştırma Komisyonu’ndan aleyhine yapılacak beyanlara itibar edilmemesini, bu beyanların taraflı olduğu, politik mülahazalarla hareket edildiği, konunun bor değil yabancı sermaye düşmanlığı olduğunu iddia etmektedir. Cumhuriyet Senatosu ‘Bor Mineralleri Araştırma Komisyonu’ çalışmaları sonucu düzenlediği

raporda Kırka Bor havzası ile ilgili olarak; “ Komisyonumuz bu sahanın toptan Türk Milleti yararlarına tevcih olunmasında isabet mütalaa etmektedir. Ancak bu havzada, Maden Kanunu'nun müsaade ve tariflerine müstenit ve 6224 sayılı Yabancı Sermaye Kanunu'na göre Türkiye'ye gelen ve madencilik icra eden özel şahıs ve şirketlerin müktesep haklarına seslenen, birçok ruhsat poligonları mevcuttur. Komisyonumuz, özel hukuka merbut ve müstenit ve işletme değerleri yüksek kıymetlere baliğ olan bu sahaların, devlete ait bir hüviyete intikal ettirilmesini, milletin mütemadi ve müteselsil bir milli gelire kavuşturulmasını isabetli bir tatbikat olarak görmektedir.” İfadelerini kullanmıştır.

Bu gelişmeler üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla bu şirketin elinde bulunan imtiyazlar 1968 yılında Etibank'a devredilmiştir. Böylece bor sahaları ve maden işletmeciliği tamamen Etibank'a ve Türk uyruklu kişi ve/veya kuruluşların eline geçmiştir.

1970'li yıllar Etibank'ın sahip olduğu rezervlerinin katma değerlerini, böylece dünya pazarlarındaki gelir payını artırmak için bor madenciliğinde önemli yatırımlara karar verip uygulamaya koyduğu yıllardır. Bu çerçevede, 1968 yılında Bandırma'da yıllık 20 bin ton kapasiteli Boraks Dekahidrat fabrikası ile yıllık 6 bin ton kapasiteli Borik Asit fabrikasının inşaat ve montajı tamamlanarak Etibank tarafından üretime başlanmıştır; 1972 yılında I. Kırka Bor Türevleri Tesisleri'nin yatırım kararı alınmış, 1975 yılında yine Bandırma'da 20.000 ton/yıl kapasiteli Sodyum Perborat fabrikası üretime başlamış, kurulu Boraks ve Borik Asit tesisleri tevsi edilerek üretimleri artırılmış, 1975 yılında II. Borik Asit Tesisi projesi yürürlüğe sokulmuştur. Kırka'daki tesis 1984 yılında, Bandırma'daki II. Borik Asit Tesisi ise 1987 yılında tamamlanmıştır. Ancak yapılan engellemeler nedeniyle hiçbir ülkeden teknoloji transferi mümkün olmadığı gibi, literatür araştırmaları ile bilgi erişimi de sağlanamadığından, her iki tesiste de üretim faaliyetinde ciddi darboğazlar yaşanmış, yıllar süren iyileştirme çalışmalarından sonra kurulu kapasitelere ulaşılabilmektedir.

Artık sektöre rafine ürünler de girmiştir. Boraks Dekahidrat fabrikasından 1968 yılında yapılan 6700 ton üretimin 500 tonu, 1969 yılında 17800 tonu, 1970 yılında 11400 tonu ihraç edilmiştir. 1969 yılı borik asit ihracı 7000 ton, 1970 yılında ise 6700 ton olarak gerçekleştirilmiştir. Rio Tinto'nun Türk Bor rafineri tesisleri için ileri sürdüğü, "Türkiye ancak zararına bor endüstrisi kurabilir. 3 bin tonluk rafineri ancak sübvansiyonla yaşar, Türkiye Amerikan rekabetini üstüne çekmemelidir, Amerikan bor cevherleri sodyumludur, Türk bor cevherleri kalsiyumludur; bu da Türkiye'nin rekabet imkanını ortadan kaldırır" iddialarının da geçerli olmadığı çok kısa sürede ortaya çıkmıştır.

Bor Madenlerimize sahip çıkmak, bu kaynaklarımızın ülkemiz ekonomisine azami katkı sağlamanın tek yönteminin ancak devletleştirme olduğunu belirten kişiler ve sivil toplum kuruluşları, 1970'li yılların başlarında Atatürk ve Cumhuriyet düşmanları olarak suçlanmışlardır. Eylül 1972 ayında, Süleyman Demirel'in Bilecik konuşmasını verelim; "(...) 'Türkiye kalkınması nasıl yapılır, nasıl çabuk yapılabilir?' sorusuna cevap aramak başka iştir, Türkiye kalkınmasını böyle yapamaz deyip, bu düzenle yapamaz deyip, 'Türkiye ancak Mao ile borla' kalkınır demek başka iştir. Birincisi Cumhuriyet içerisinde daha iyiyi arayıştır, ikincisi Cumhuriyetin yıkılışının özlenişidir. Birincisinde zihinleri açma, ikincisinde zihinleri yıkama ve bu suretle rejim düşmanlığı yaratma maksadı gizlidir. Aslında burada ne kadar büyük inançsızlıkların içinde bulunduğu değil, ne kadar büyük yanlışların ve hataların beyin yıkamaya hizmet edebildiğini işaret etmek istiyorum. İddialar; 'Türkiye bor madeni yataklarını devletleştirirse buradan elde edeceği ihracat ile iktisadi meselesini halleder', şeklindedir. 'Senede yüzlerce milyon dolar döviz temin eder' şeklindedir. (...) Bu iddiada ne kadar geçerlilik vardır. Evvela dünya ne kadar bor kullanır? Dünya 2 milyon ton bor kullanıyor, bunun değeri bugünkü rayiçler üzerinden 70 milyon dolardır. Türkiye dünyanın kullandığı borun hepsini verse 70 milyon dolar alır. Bunun yarısını Birleşik Amerika, dörtte

birini Rusya zaten istihsal ediyor. Geriye kalan pazar imkanı dünya ihtiyacının dörtte birisidir. Türkiye'deki bor yataklarının % 95'i devletin elindedir. % 5'i şahıslar tarafından işletilmektedir. İhracata gelince, Türkiye'nin bor ihracatının % 75'ini özel teşebbüs, % 25'ini de devlet yapmaktadır. Bor hikayesinin içyüzü budur. Mao hikayesinin içyüzü de bundan farklı değildir. Aslında bu, 'Mao ve Boru arayış'tan ziyade Cumhuriyet ve Atatürk'ten kaçıştır. ”

1968'de kurulan ilk Boraks ve Borik Asit fabrikalarından buyana Etibank'ta bor işletmeciliği konusunda önemli bir bilgi birikimi oluşmuştur. 1984 yılında devreye alınan I. Bor Türevleri Tesisi'nde ortaya çıkan sorunların tümü ülke ve kurum içindeki mühendislik deneyimleri ve bilgi birikimi ile kısa zamanda çözümlenebilmiştir. Yine kurum elemanlarınca, Üniversite-Eti Holding A.Ş. işbirliği sonucunda, gerçekleştirilen proses ve mühendislik hizmetleriyle Kırka'da kurulan II. Boraks Pentahidrat Tesisi 1996 yılından buyana üretime devam etmektedir. Diğer taraftan, yatırım çalışmaları sürmekte olan Kırka'daki 160 000 ton/yıl kapasiteli III. Boraks Pentahidrat Tesisi'nin ve Emet'teki 100 000 ton/yıl kapasiteli II. Borik Asit Tesisi'nin 2003 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

6.4-(1978-2003) Dönemi

Enerji hammaddeleri ve özellikle petrol açısından dışa bağımlı olan Türkiye, 1974 dünya petrol bunalımından büyük ölçüde etkilenmiş ve döviz sıkıntısı yaşamaya başlamıştır. Döviz sıkıntısını aşabilmek üzere üzerinde durulan kaynaklarımızdan biri olan bor madenlerimizin fazla üretimi ve buna bağlı yanlış fiyat politikaları sonucu ucuz biçimde yurtdışına ihracatının önüne geçilmesi ve gelirimizin artırılması hedeflenmiştir. 1974 yılında, Ticaret ve Enerji Bakanlığı'nın 25-30 US\$/ton fiyatla satılan bor cevherlerimizin satış fiyatlarını ülkemiz aleyhine bir uygulama olduğu gerekçesi ile 90 US\$/ton seviyelerine kadar çıkarmasına rağmen, Etibank bor alanındaki tüm faaliyetlerin devlet eliyle yapılmasına kadar, bu yıllarda çoğu yabancı şirketlerin güdümünde olan dağınık, küçük ölçekli ve çoğu paravan yerli özel firmalarla rekabetin getirdiği düşük fiyatları yaşamaya devam etmiştir. Avrupa'daki bazı firmalar ülkemizden aldıkları boru sadece öğütürük firmalarına ülkemizden daha fazla katkı sağlamaya devam etmektedirler. 1978 öncesinde Türkiye'de öğütme tesisinin kurulmasını hazmedemeyenler, 1978 sonrası da özellikle IMF'nin düzen bürokratlarınca Türkiye'ye basit bir öğütme tesisini çok görecekle, uzun yıllar boyunca Türkiye topraklarından çıkan bor madenlerini sadece öğütürük pazarlayan İtalya, İspanya ve Avrupa'nın diğer ülkeleri Türkiye'den çok kazanacaklardır.

2172 sayılı yasa öncesi bor işletmeciliği yapan ailelerden biri olan Yakal'lara ait bor öğütme tesisine yapılan sabotajı, Avrupa merkezli bir trader firma olan Borax SA'nın sahibi olan Werner Böhler, Borasit kitabının 149.Sayfasında yer alan “Boron Mines İn The Early 1970'S, New Diversifications” başlığı altında şöyle anlatmaktadır: “(...)Bayan Yakal, Yunan asıllıydı ve okuma yazma bilmiyordu. Mükemmel İngilizce bilen Kuzey Kıbrıslı Tolgay Tamer'i satış müdürü olarak tutmuştu. Mr. Asseo'nun büyük güvenini kazanınca, bizden özellikle Bor İşletmeleri'nin desteklenmesini istedi. Kalite mükemmeldi ve bizde memnunlukla Yakal'ın özel satış acentası olmayı kabul ettik. Yıllık ihracat bu sırada 10.000 ton kolemanit (%43-45 B2O3) olup, çoğunlukla Borax SA tarafından alınıyordu. Yakal'ın yeni araç gereç alması, İşletmedeki üretimi arttırması için geliştirme yatırımı yapmaya başladık. Ayrıca küçük bir öğütme tesisi kurmasını önerdik. Önemli miktarda ürün alabilirdik. Bu, rakiplerin kıskançlığını harekete geçirmiş olabilir ve birgün öğütülecek malzemeye patlayıcı kapsülü karıştırılarak tüm tesis havaya uçuruldu. O zamandan beri Avrupa öğütme faaliyetimiz mevcut olduğundan artık Türkiye'de küçük te olsa bir tesise niyet etmedik.(The Story of The Turkish Boron Mines and Their Impact on Boron Industry-Werner BÜHLER-May 1996-Switzerland))

Nihayet, daha sonra kurulan III. Ecevit Hükümeti (05 Ocak 1978-12 Kasım 1979) programında elektrik enerjisi üretiminde ulusal kaynaklara öncelik verilmesi, yeraltı kaynaklarının bütün yurtta ulusal yararlar için en uygun biçimde değerlendirilmesi için öncelikle önemli linyit yatakları ile demir cevheri ve bor tuzlarının kamu kuruluşlarınca işletilmesi stratejisi benimsenmiştir:“(…)Yeraltı kaynakları bakımından Türkiye’nin geniş olanakları bulunmakla birlikte, bu olanaklar şimdiye kadar yeterince değerlendirilmemiştir. Yer yer özel kesim eliyle yapılan değerlendirmeler de çok yetersiz düzeyde kalmaktadır ve kaynak israfına yolaçmaktadır. Hükümetimiz, yeraltı kaynaklarının bütün yurtta ulusal yararlar için en uygun biçimde değerlendirilmesine büyük önem verecektir. Enerji ve sanayideki atılımlar doğrultusunda hammadde girdilerinin büyük ölçüde ülke doğal kaynaklarından verimli ve güvenilir bir şekilde sağlanabilmesi için öncelikle önemli linyit yatakları ile demir cevheri ve bor tuzları kamu kuruluşlarınca işletilecektir. Madenlerimizin ulusal sanayimizde değerlendirilmesi ve işlenmiş olarak ihracı için gerekli yatırımlar kısa sürede gerçekleştirilecektir. O yoldan döviz gelirimiz artacağı gibi, ülkemizde yeni çalışma alanları da açılmış olacaktır (...)Maden Yasası yeraltı kaynaklarımızı Anayasa’nın 130. maddesine uygun bir anlayışla ulusal yararlar doğrultusunda değerlendirme olanağı sağlayacak biçimde gerçekleştirilecektir.(…)

Dünya bor görünür rezervlerinin şu anda % 63’ünü elinde bulduran ülkemizin, bor üretimini artırması, nihai ürünlere yönelmesi ve dünya pazarında zamanla artan oranda sözsahibi olması politikasının olumlu sonuçları ve bor sahalarında faaliyet gösteren özel sektör kuruluşlarıyla yaşanan rekabetin ülkemize bedeli özellikle TMMOB’ye bağlı meslek odalarının öncülüğünde gerçekleştirilen çeşitli platformlarda gündeme getirilmiş; bütün bu arayışlar sonucunda, 1978 yılında Başbakan Bülent Ecevit’in başında olduğu hükümet tarafından hazırlanan 2172 sayılı “Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Yasa Tasarısı” Başbakan Bülent Ecevit, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Deniz Baykal, Kültür Bakanı Ahmet Taner Kışlalı’nın da aralarında bulunduğu hükümet üyelerinin imzalarıyla TBMM gündemine getirilmiştir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nda, aralarında dönemin TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy’un da bulunduğu on kişilik bir bilim kurulu tarafından hazırlanan yasa tasarısında amaç; “ülkenin enerji sorununun çözümlenmesi için linyit, demir-çelik sanayiinin gereksinimini karşılamak için demir ve ihracat gelirlerimizi arttırmak için de bor yataklarının devlet kuruluşları eliyle işletilmesini sağlamak üzere, bu konuda daha önce verilen izinlerin Bakanlar Kurulu kararlarıyla kaldırılmasına olanak sağlanması” biçiminde ortaya konulmuştur. TBMM’nin olağanüstü toplantıya çağırılması ve özel gündemle görüşülmesi sonucunda, 04.10.1978 tarih 2172 sayılı Yasa ile ‘bor madenlerinin devlet tarafından aranması ve işletilmesine, eski bor maden ruhsatlarının da devlete devredilmesine karar verilmiş, devlete ait bor ruhsat sahalarının hiçbir hakkını, gerçek ve tüzel kişilere devretme yetkisi verilmez’ kaydı getirilmiştir. Böylece ülkemiz için hayati önem taşıyan bor madenlerinin ruhsatları, bu yasayla gerçek sahibi olan ülke halkı adına, işletilmek üzere devletin tasarrufu altına alınmıştır. Tasarı TBMM’de 21 Eylül 1978 tarihinde görüşülmeye başlanmış, Millet Meclisi’nde yalnız iktidarın katıldığı oylamada 226 oyla kabul edilmiştir. Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş, Korkut Özal ve 12 Mart döneminin işkenceci generali Faik Türün oylamaya katılmayarak muhalefet etmişlerdir.

Bor madenlerimizin, özelleştirme tellallığı yapan işbirlikçi bezirganlarının iddialarının aksine, devletleştirilmesi uygulamasının ne kadar isabetli olduğunun kanıtı; 2172 sayılı kanun görüşülürken kanunun çıkmasını istemeyen partinin sözcüsü Esat Kıratlıoğlu’nun, yıllar sonra yaptığı açıklamayla yanlış yaptıklarını kamuoyu önünde itiraf etmiş olmasıdır.

Yasanın hem Millet Meclisi'nde, hem de Cumhuriyet Senatosu'nda görüşülmesi sırasında en önemli tartışmayı, bunun bir devletleştirme yasası olup olmadığı ile madenlerin mülkiyetinin kime ait olduğu konusu oluşturmuştur. Yasanın bir devletleştirme yasası olmadığını savunan Prof. Dr. Muammer Aksoy aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır. "(...) Bu sadece Atatürk milliyetçiliğinin kaçınılmaz sonucudur ve Atatürk, bütün 1 Kasım nutuklarında da hep milli maden ve madenlerin devletleştirilmesi üzerinde durmuştur. (...) Görüştüğümüz bu kanun, yalnız Türkiye'de borakların devletleştirilmesini sağlayabilse dahi belki tarihte hiçbir kanunun Türk devletine sağlayamadığı büyük yararları sağlanmış olacaktır. (...) Bu bir devletleştirme değil, iznin geri alınmasıdır." (1978, TBMM 169. birleşim tutanakları)

Yine bugün özelleştirme uygulamalarının gerekçesi olarak ileri sürülen, kamu işletmelerinin verimsiz çalıştığı iddiası, o dönemde tam tersi bir biçimde özel sektör için ileri sürülmüş, enerji sektörü ile sanayinin gereksinimlerinin bu yapı nedeniyle sorun yarattığı üzerinde durulmuş, yasanın Cumhuriyet Senatosu'nda görüşülmesi sırasında; "(...) ülkemizde mevcut 5-6 Milyar ton linyitin halen yüzde 70'i özel sektör elinde bulunmaktadır. Özel sektör, elinde mevcut bulunan bu büyük linyit yataklarını halkımızın ve ülkemizin gereksinmesini karşılayacak şekilde modern teknolojiye göre çalıştıramamaktadır ve hatta ellerindeki linyitin yüzde 40 kadarı toz olarak telef edilmekte ve bir kısmı da yanarak yokolmaktadır" denilerek ifade edilmiştir. (C. Senatosu, 03 Ocak 1978, 76. birleşim tutanakları)

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat (kontenjan üyesi) ise konuyu Alman düşünürü Goethe'nin

"Hür olmaksızın kendini hür sanandan bahtsız köle olamaz!"

sözleri ile özetlemiştir (C. Senatosu, 03 Ocak 1978, 76. birleşim tutanakları)

Görüşmeler sırasında pek çok konuşmacı yasanın mülkiyet hakkı ile ilişkisi olmadığı, toprağın altındaki madenlerin devletin mülkiyetinde olduğu görüşünü savunmuştur. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Deniz Baykal ise; "Ruhsat, kamulaştırma konusu olur mu? Rezerv, kamulaştırma konusu olur mu? Rezerv zaten devletin, şahsın değil. (...) Boraksı da devletçe işletmek istiyoruz, bu görüşte olanlar vardır, olmayanlar vardır. (...) Bunu açıkça söyledik, kimseyi de aldatmadık. Bu iddia ile yola çıktık" ifadelerini kullanmıştır. (C. Senatosu 03 Ocak 1978, 76. birleşim tutanakları)

Yasanın kabulünü engelleyici, ABD kaynaklı tehditkar yabancı girişimlere değinen Tabii Üye Suphi Gürsoytrak tepki göstermiştir. "Bu tasarıya, 30 Eylül günkü basından izlediğimize göre ABD'de karşı çıkmıştır. Amerikan hükümeti, Dışişleri Bakanlığımıza gönderdiği bir yazı ile Amerikan yatırımlarıyla Amerikan kökenli kuruluşların kamulaştırılmaları halinde ikili ilişkilerde önemli sorunların doğabileceğini, hükümetler arası sürtüşme riskinin artarak ikili ilişkilerde önemli sorunların doğmasına yol açacağını, böyle durumlarda ikili yardımları erteleyen mevcut kanunları uygulayacağını ve çokuluslu kalkınma bankalarının verebilecekleri krediler hakkında menfi oy talep edeceğini ve Amerikan sermayesi ve şirketlerin rahatça çalışmalarını sağlamak için en uygun ve gerekli önlemleri alacağını açıkça bildirmiş bulunmaktadır. (...) Türkiye'yi, diledikleri gibi idare edebilecekleri tabi bir ülke, sömürge bir ülke gibi gördükleri gerçeği bir kere daha açığa çıkmış bulunmaktadır" (C. Senatosu, 03 Ocak 1978, 76. birleşim tutanakları)

Ancak basının "Ecevit'in itirafı" başlığıyla yansıttığı bir habere göre Başbakanımız Sayın Bülent Ecevit, bor sahalarını kamulaştırdığına pişman olmuştur. Sayın Ecevit'in gerekçesi de ilginçtir. Basından aktaralım: "25 Haziran 1996'da DSP Genel Başkanı Ecevit, 1978 yılında

CHP hükümeti tarafından devletleştirilen madenler için, bir itirafta bulunuyor ve 'Hata yaptık' diyor. Ecevit bu itirafı Ankara Sanayi Odası'nın (ASO) Meclis Toplantısı'na katıldığı esnada yapıyor. Fakat Ecevit'i itirafa iten ise bir işadamı. Aynı zamanda ASO eski başkanı ve madenci olan Sözer Özel. 'Sözer Özel, Ecevit'in başbakanlığı döneminde ilk ve son devletleştirmenin gerçekleştirildiğini, uygulama ile özel sektördeki bazı madenlerin devlete geçtiğini hatırlattı. Özel, Ecevit'e soruyor: Başbakanlığınız döneminde madenleri devletleştirmiştiniz?. Şimdi bu derin yarayı kapatmak için eski sahiplerine verilmesi amacıyla kanun teklifi vermeyi düşünüyor musunuz?' Ecevit'in cevabı: 'Ben 1960'ların başından beri eski partimden farklı bir yol izlemeye başladım. O zaman CHP'nin devleti kuran bir parti olarak biraz ideolojik koşullanmaya dönmüş devletçiliği devam ediyordu.' Devamla Ecevit, madenlerin iadesi için bir kanun teklifi vereceklerini söylüyor.'"(Yeniüzyıl Gazetesi, 26 Haziran 1996)

Nitekim, bor sahalarının eski sahiplerinden Şayakçı, ülkemizin düştüğü derin ekonomik kriz ilişkilerinden de yararlanmak amacıyla uluslararası baskı gruplarına da gönderdiği bir yazıyla sayın Başbakana bu sözünü de hatırlatmaktadır. Sayın Ecevit'in hür dünyanın korunması amacıyla kurulmuş olan, uluslararası sermaye güdümündeki Bilderberg Gurubu'na üye olmasından sonra yaptığı bu konuşma, Başbakan olarak mensup olduğu grubun talimatlarını günümüzde harfiyen uygulamasını dikkate aldığımızda şüphesiz sürpriz değildir.

Bor sahalarının üretimi ve pazarlanmasının 1978'de devlet denetimine alınmasından sonra, Etibank tarafından yapılan toplam 500 milyon US\$a yakın yatırım neticesinde, 1978 yılında cevher bazında toplam 660 milyon ton olan bor rezervi, günümüzde cevher bazında en az 2.5 milyar tona, dünya bor üretiminde ülkemizin payı da; 1975'de %11'den günümüzde %31 seviyesine çıkartılmıştır. 1978'de 83 milyon US\$/yıl olan ülkemizin bor ihracat gelirleri; günümüzde 250 milyon US\$/yıl seviyelerine yükseltilmiştir.(TABLO-14)

2172 sayılı Yasanın kabul edilmesinden sonra, bu Yasanın verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan kararname ile özel sektörün elinde bulunan 925 maden sahasının-ki bunlar linyit, demir ve bor sahalarıdır-geri alınması öngörülmüştür. Ancak Türkiye siyasi ve ekonomik bunalım ortamına sürüklenmiş, uluslararası finans kuruluşlarının katkısıyla 24 Ocak 1980'de Ekonomik Program yürürlüğe sokulmuştur.

TABLO-14.KAMULAŞTIRMA ÖNCESİ VE SONRASI BOR İŞLETMECİLİĞİ

	KAMULAŞTIRMADAN ÖNCE	KAMULAŞTIRMASINDAN SONRA
Dünya Pazar Payı	% 11	% 31
Ham Bor Ton Fiyatı	40-50 Dolar	200-300 Dolar
Rafine Ürün Fiyatı	Üretilmiyordu	400-600 Dolar
Toplam İhracat Geliri	83 Milyon Dolar	250 Milyon Dolar
Toplam Bor Rezervi	660 Milyon Ton	2, 5 Milyar Ton

Özellikle Rio Tinto'nun yönlendirdiği bazı ulusötesi şirketler, IMF ile Dünya Bankası kanalıyla başta bor kaynaklarımız olmak üzere stratejik zenginliklerimizin ulusumuz yararına değerlendirilmesine yönelik olarak çıkarılan bu yasal güvenceyi kaldırmak için girişimlerine devam etmişlerdir. Bir ara, 5 Haziran 1980 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile önceki devletleştirme kararları yürürlükten kaldırılmaya ve ruhsat sahaları eski sahiplerine devredilmeye çalışılmıştır. Sayın Uğur Mumcu tepkisini şöyle gündeme getirmiştir: "(...) Bakanlar kurulunun gündeminde bulunan 'Devletçe İşletilecek Madenler Hakkındaki Yasa' nedeniyle birtakım çevreler devlet eliyle işletilen boraks madenini ele

geçirmek için çeşitli yollara başvuruyorlar; bunların bir kısmını duyuyoruz, bir kısmını da basından izliyoruz. Boraks madeninin devlet eliyle işletilmesinden sonra, yerlisi ve yabancıyla şirketlerin dış piyasalardaki rekabet yarışına son verilmiş ve bu alanda devlet eliyle dışsattım olanakları genişletilmiştir. (...) Milliyetçilik bu topraklar üzerinde yaşayan insanlarla, bu toprakların altındaki doğal kaynaklara sahip çıkmak demektir. Boraks bu konunun en duyarlı örneğidir. Kim milliyetçi, kim değil; kim yurtsever, kim işbirlikçi, yani komprador, bunları boraksın öyküsünden çıkarmak kolaydır. (...) Petrolümüz yok, çıkartamıyoruz; hiç olmazsa anamızın ak sütü gibi helal olan şu boraksa sahip olalım, hiç olmazsa buna! (...) Milliyetçilik budur efendiler, budur!" (Cumhuriyet Gazetesi, 7 Kasım 1981)

TMMOB Maden Mühendisleri Odası adına TMMOB ile 9 demokratik kitle örgütünün dava açması sonucunda Danıştay'ın 9 Kasım 1981 tarihinde verdiği görüş üzerine karar iptal edilmiştir. Danıştay gerekçesinde özetle "2172 sayılı Yasa ile devletleştirilecek sahalar için Bakanlar Kurulu'na yetki verilmesine karşın, bunların eski sahiplerine iadesi ile ilgili bir yetkiyi Bakanlar Kurulu'na vermediği" belirtilmiştir.

2172 sayılı Yasa, 12 Eylül sonrası Milli Güvenlik Konseyi tarafından değiştirilmek üzere ele alınan ilk yasalardan birisi olmuştur. Ancak bürokratik engellerden dolayı görüşülmesi 1983 yılına kalmıştır. Değişiklik yapılmasının gerçek nedenini ise A. Avni Şahin, "24 Ocak kararları elbette ki bu kanunun getirdiği sınırlamaları kaldıracak biranlayışın ürünüdür" ifadeleri ile açıklıkla ortaya koymuştur. (Danışma Meclisi 28 Mart 1983, 76. birleşim tutanakları)

Ancak 2172 sayılı kanun ile ilgili beklentilerin aksine, bor madenlerinin devletçe işletilerek pazarlanmasının ülke yararına sonuçlar verdiği 12 Eylül rejiminin uygulandığı koşullarda bile kabul edilmiş, hazırlanan 2840 sayılı Yasa 4 Nisan 1983 tarihinde Danışma Meclisi'nde kabul edilerek, 12 Nisan 1983 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi'nin onayı ile yürürlüğe girmiştir. Böylece halen yürürlükte olan bu yasa ile bor sahalarının kamu tarafından işletilmesi birkez daha yasal güvenceye kavuşturulmuştur.

Danışma Meclisi İktisadi İşler Komisyonu, devletleştirmeden sonra elde edilen başarıyı, arseniksiz kolemanit'in fiyatının 65-85 US\$'dan 250-325 US\$'a, üleksit'in fiyatının ise 60-80 US\$'dan 120-185 US\$'a çıkmasını örnek vererek açıklamıştır. Yine o dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fahir İlker'in, pazarlamanın ve ulusal fiyat politikasının gerekliliğine; "Burada üretim masrafı hiç önemli değil, 20 dolar üretim masrafı var, satış fiyatı bunun 10 misli (...). Mühim olan, burada bunu lehe kullanmaktır. (...) Bor üreticilerine nazaran bor tüketicileri çok daha büyük ve çok daha kuvvetlidir. (...) Bu kanunun çıkmasını takiben Türkiye'den büyük miktarda bor alımı yapmışlardır ve bugünlerde de, 'acaba tekrardan bu diğer, bundan evvelki üreticilerine devredilebilir mi?' diye Türkiye'yi sıkıştırmak için de ellerinden geleni yapmaktan çekinmemektedirler (...)" sözleri ile dikkat çekmektedir (Danışma Meclisi, 4 Nisan 1983, 79. birleşim tutanakları)

2840 Sayılı Maden Kanunu görüşülürken bir madde için konulan bir muhalefet şerhinde de; "Bor madenleri ülkemizin, yeryüzünde tek başına sözsahibi olduğumuz, en şanslı ve avantajlı bulunduğumuz yegane hammaddedir. Yıllardan beri özel sektör bu sahada üretim ve ihracat yaptığı halde, gerek tesislerin modernizasyonu ve gerekse minerallerin işlenmesi konusunda hiçbir yatırım yapmamış ve sadece en basit ve kolay yolu seçerek ham cevher olarak yurtdışına ihraç etmek suretiyle döviz kaybına neden olmuştur." ifadeleri kullanılmıştır.

Böylece, “Bor tuzları, Trona ve Asfaltit ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini” düzenleyen 2840 sayılı Yasa ile “2172 Sayılı Kanun”la Kamu Kuruluşlarına devredilen maden hakları yeniden düzenlenmiştir. 2840 sayılı Kanunun 2. maddesi ”Bor tuzları, Uranyum ve Toryum Madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır. Bu madenler için ‘6309 sayılı Maden Kanunu’ gereğince gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine verilmiş olan ruhsatlar iptal edilmiştir.” şeklindedir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden 6 ay sonra, 2172 sayılı Yasa yürürlükten kaldırılmıştır. 2172 sayılı Yasa’nın yeniden ele alınarak değiştirildiği ve 2840 sayılı Yasa’nın kabul edildiği 12 Nisan 1983 tarihine kadar geçen sürede, kapsama alınan 55 bor sahasından 9’unun işlemi tamamlanarak Etibank’a devri gerçekleştirilmiş; 7’sinin işlemi tamamlanamamış, 39’u üzerinde ise hiçbir işlem yapılamamıştır.

Bu arada 2840 sayılı Kanun’un yürürlükten kaldırılması için girişimler devam etmiştir. Özellikle özel sektör kuruluşlarının ağırlıkta olduğu Madencilik Başkanlar Konseyi’nin bu yöndeki çabaları, başta TMMOB Maden Mühendisleri Odası olmak üzere konsey üyesi olan bazı Demokratik Kitle Örgütleri’nin tavır koymasıyla şimdilik akamete uğratılmıştır. Fakat bu organizasyondan kaynaklanan baskılarla 14 Ocak 2000 tarihinde Bakanlar Kurulu, madencilik sektörünün yeniden elden geçirilmesi ve özelleştirme amaçlı yasal düzenleme kararı almış, 2840 sayılı Yasa’nın değişimi yönünde gerekçeli taslak metin hazırlanmıştır. Hazırlanan taslakta “2840 sayılı Yasa yürürlükten kaldırılmıştır” hükmü yanısıra şu metni getirilmiştir: “2172 ve 2840 sayılı yasalara göre kamu kurum ve kuruluşlarına devredilmesi gereken, ancak devir işlemleri tamamlanmamış sahalara ile devredildiği halde bu kanunun yayım tarihine kadar üzerinde hiçbir faaliyette bulunulmamış sahalara talepleri halinde eski sahiplerine bedelsiz olarak bir yıl içinde iade edilir. İadesi mümkün olmayan sahalara ihaleye çıkarılır.” Tepkiler nedeniyle bu tasarı şimdilik ertelenmiştir.

1985 yılında Turgut Özal Hükümeti zamanında Morgan Guarantee Bank tarafından hazırlanıp kabul edilen Özelleştirme Ana Planı gereğince, özelleştirilmesi gereken kuruluşlar kapsamına ülkemizin madencilik politikalarını yönlendiren ve adeta sektörün lokomotifi konumuna gelen Etibank’ta alınmıştır. Kurumdan önce bankacılık ayrılarak finansal destek kolu yok edilmiş, daha sonra 26 Ocak 1998 tarihinde parçalanarak özelleştirmenin altyapısını hazırlamak amacıyla, Eti Holding A.Ş. ve yedi genel müdürlük olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Eti Holding’in özelleştirme uygulaması çerçevesinde önce Eti Bakır A.Ş., kısa bir süre sonra da kurumda kalan altı ortaklıktan Eti Gümüş A.Ş., Eti Krom A.Ş. ve Eti Elektrometalurji A.Ş. Özelleştirme İdaresi’ne devredilmiştir. Sıra Eti Alüminyum A.Ş. ile birlikte asıl hedef olan ve 150 yıldır üzerinde mücadele verilen bor sahalarına gelmiştir. Nihayet, kamuoyu ve meslek kuruluşlarının tüm tepkilerine rağmen çıkarılan 20 Aralık 2000 tarih ve 2000/92 Sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) Kararı’nda, bazı diğer işletmecilerle birlikte Eti Holding AŞ’nin özelleştirme kapsamına alınması ve hazırlık işlemlerinin 6 ay içinde tamamlanması kararı alınmıştır.

Bor’un ülkemizde varlığının tespit edilmesiyle başlayan ve yaklaşık 150 yıl süren kavgalarla kazanılan mevzilerin kaybedilmesi olasılığı karşısında, başta meslek odaları olmak üzere demokratik kitle örgütlerinin, toplumu bu konuda aydınlatma yönündeki çalışmaları yankı bulmuş; çok kısa sürede tüm kesimlerde çok güçlü bir toplumsal muhalefet oluşmuş ve 6 ay sonra da kuruluşun özelleştirilmesi işlemi kapsamdan çıkarılmıştır.

3 Kasım seçimleriyle kurulan 58. AKP hükümeti ise gerek açıkladığı Acil Eylem Planı gerekse Hükümet Programı'nda bor, öncelikle ele alınacak konulardan biri olarak kabul edilmiştir.

7-ETİ HOLDİNG A.Ş.

Bir kamu kurumu olarak ülkemizin madencilik politikalarını yönlendiren ve adeta sektörün lokomotifini konumuna gelen Etibank'ın bu işlevi, maden sahalarımızda da zaten gözü olan uluslararası tekelleri rahatsız etmiştir. Özellikle 1980 yılından sonra, başta bor olmak üzere maden kaynaklarımıza gözkoyan ve yıllardır sürdürdükleri bu mücadele için hertürlü aracı kullanan uluslararası şirketlerin IMF ve Dünya Bankası vasıtasıyla ülkemize dayattıkları ekonomik programları uygulayan iktidarların atadıkları bürokratlar eliyle yapılan politik ve son yıllarda rant sağlama amacı da eklenen kadrolaşmalar sonucu, kurum yıpratılarak zamanla artan bir hızda işlevsiz bir duruma getirilmeye çalışılmış; gerçekleri gözardı ederek yapılan yoğun propagandalarla toplumumuza diğer KİT'ler gibi bu kurumun da özelleştirilmesi sorunlara bir çözüm yolu olarak benimsetilmeye çalışılmıştır.

1985 yılında Turgut Özal hükümeti zamanında Morgan Guarantee Bank tarafından hazırlanıp kabul edilen Özelleştirme Ana Planı gereğince, ülkemiz ekonomisini ayakta tutan devlet kuruluşlarını ekonominin sırtında bir kambur olarak gören bir anlayışın ürünü olarak gündeme getirilen Kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi kapsamına, Atatürk'ün direktifleri ile kurulmuş olan, sahip olduğu olanakları iştah kabartan ve kaynak yaratan bir kuruluş olan Etibank'ta alınmıştır. Etibank'ın blok halde satılamayacağı gerçeği de gözönüne alınarak, kurumun parçalara ayrılarak elden çıkarılması önerilmiştir. Bu çerçevede Etibank için 1986 yılında hazırlanan Özelleştirme Ana Planı'na göre;

Etibank bir holding şirket olacak şekilde reorganize edilecek, Karlı müesseselerdeki (bor, krom) özkaynaklar satılacak, Bakır İşletmelerinin uzun vadeli karlılığını tespit amacıyla bir fizibilite çalışması yapılacak, Alüminyum işletmeleri yabancı şirketlere kiralanacaktır.

Oysa VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) Madencilik Özel İhtisas Komisyonu-Bor Madenleri Alt Komisyonu Raporu'nda da bu önemli konuya, stratejik ve ekonomik boyutu nedeni ile değinilmiş, "Borların özelleştirilmesi, kamu yararı açısından sakıncalı olarak görülmektedir. Çünkü borların kullanım alanları çok yaygın, katma değeri ve marjı çok yüksek ve Türkiye yüksek kaliteli rezervlere sahip olması nedeniyle tekel durumundadır" ifadesi kullanılmıştır.

Etibank'ta özelleştirme uygulaması için hazırlanan plan gereğince, kurumdan önce 1993 yılına gelindiğinde özelleştirilmek üzere Etibank bünyesinde bulunan bankacılık bölümü Etibank Bankacılık Anonim Ortaklığı adıyla bağımsız bir bölüm halinde Özelleştirme İdaresine devredilmiş, 02.03.1998 tarihinde satılmıştır. Böylece önce 1935 yılından beri yürütülen bankacılık ayrılarak finansal destek kolu yokedilmiştir. Etibank, 2001 yılında içi boşaltılmış olarak tekrar kamuya dönmüş ve 2001 yılı sonunda da kapanmıştır. Etibank'ın önemli bir bağlı ortaklığı olan Ankara Sigorta, 2000 yılında özelleştirilerek Emniyet Sandığı'na devredilmiştir

Aynı yıl Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş ve Çinkur A.Ş'de özelleştirilmek üzere Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na devredilmiştir. Karadeniz Bakır İşletmeleri için birkaç kez ihaleye çıkılmasına rağmen 2001 yılı sonu itibariyle satılamamıştır. Çinko ve Kurşun İşletmesi

(Çinkur) 1995 yılında İranlı, Kanadalı ve yerli Ekin Madencilik firmalarından oluşan Kayseri Metal Madencilik firmasına 14 milyon dolar bedelle satılmış, daha sonra da kapatılmıştır. Ekin Madencilik firması, Glencore'ın işlerini Türkiye'de takip eden firmadır. Ekin ve Glencore, Ber Oner ile birlikte 1995 yılında konsorsiyum olarak, 1994 yılında kapatılan Ergani Bakır tesislerine talip olmuşlardır. İşlemler Ber Oner üzerinden yürütülmüştür. Halen Ergani Bakır tesisi bu firmalar tarafından işletilmektedir. Çinkur'un kapanması, 1999 yılında, Glencore tarafından sağlanmıştır. Glencore firmasının alacağına karşı tesise rehin koydurması sonucunda üretim durmuştur. Tesislerin satışı için birçok kez ihaleye çıkılmasına rağmen tespit edilen bedelin yüzde 40'ına dahi alıcı bulunamamış. Türkiye'nin tek çinko üreticisi, aynı zamanda altın üretim teknolojisine de sahip olan tesisler çürümeye terk edilmiştir. Tüm çinko ihtiyacı dışarıdan karşılanmaktadır. Bu alanda, dünyada en büyük ticareti, aynı zamanda üretici olan, Glencore yapmaktadır. Sahalar ise, önce Cominco'ya ardından da Rio Tinto'ya geçmiştir.

Bu arada, 1994 ve 1995 yılında Ergani Bakır, Keçiözümlü Kükürt, Halıköy Antimuan, Uludağ Volfram tesisleri kapatılmıştır. Bunlardan sadece Ergani Bakır özel sektör tarafından işletilmektedir. Diğer tesisler hurdaya ayrılarak tasfiye olunmuştur.

Kalan Etibank Madencilik Genel Müdürlüğü ise 4 Şubat 1998 tarih ve 23248 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 26 Ocak 1998 tarih ve 98/10552 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile, "madenciliğin önündeki engellerin aşılması, sektöre dinamik, üretken ve rekabetçi bir yapı kazandırılacağı" şeklinde kılıflı bir gerekçeyle, günün yöneticilerine ortaklık statüsü de verilerek Eti Holding A.Ş. unvanı ile yeniden yapılandırılmıştır. Etibank Genel Müdürlüğü, Holding çatısı altında Eti Bor A.Ş., Eti Dış Ticaret ve Pazarlama A.Ş., Eti Alüminyum A.Ş., Eti Gümüş A.Ş., Eti Krom A.Ş., Eti Bakır A.Ş., Eti Elektrometalurji A.Ş. adlarıyla 7 ayrı şirkete bölünmüştür. Böylelikle hem kurumun özelleştirilmesi için gereken altyapı hazırlanmış, hem de yaratılmış olan ek 150 adet üst düzey kadrolara kendi yandaşları atanarak paye dağıtılmış ve hazırlanan kurumu yıpratma ve özelleştirme sürecinin daha da hızlanması için gerekli ortam yaratılmıştır.

Gelen tepkiler üzerine, Bakanlar Kurulu kararıyla Etibank Genel Müdürlüğü'nün "Eti Holding A.Ş." olarak bu şekilde yeniden yapılanmasının 233 sayılı 'Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. maddesine aykırılık oluşturup oluşturmadığı hususu ile, bor cevheri aramak, işletmek, zenginleştirmek ve bor bileşiklerini üretmek üzere adı geçen teşebbüse bağlı olarak kurulan Eti Bor A.Ş.'nin sermayesinde bulunan özel şahıs hisseleri nedeni ile bor tuzu sahalarının bu şirketçe işletilmesinin 2840 sayılı Kanuna uygun olup olmadığı hususlarında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın talebi üzerine Başbakanlıkça Danıştay'dan istişari görüş isteminde bulunulmuştur.

İstişari görüş istemiyle ilgili olarak, Danıştay Birinci Dairesi'nin 1999/66 Esas, 1999/93 no'lu kararında konu detaylı olarak irdelenerek "(...)2840 Sayılı Kanun'un 2. maddesinde bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin devletçe işletileceği hükmü yer aldığına göre bu madenlerin, sermayesinde özel kişilerin de pay sahibi olduğu bir anonim şirket eliyle işletilmesinden söz edilemez (...) Etibank Genel Müdürlüğü'nün Eti Holding A. Ş biçiminde yapılanmasının. 233 sayılı KHK'nin 3. maddesine uygun bulunmadığına; Eti Bor A.Ş.'nin sermayesindeki özel kişi hisseleri nedeniyle bor tuzu sahalarını işletmesinin 2840 sayılı yasaya aykırılık teşkil edeceği(ne) oy birliğiyle karar verildi" şeklindeki görüşüne rağmen, yasaya aykırı olan bu kararı düzeltme yoluna gidilmemiştir.

Yasaya aykırı bu yapılanmaya rağmen hazırlanan planın uygulanmasına devam edilmiş; önce Eti Bakır A.Ş., kısa bir süre sonra da kurumda kalan altı ortaklıktan Eti Gümüş A.Ş., Eti Krom A.Ş., ve Eti Elektrometalurji A.Ş. Özelleştirme İdaresi'ne devredilmiştir. Sıra Eti

Alüminyum A.Ş. ile birlikte asıl hedef olan ve 150 yıldır üzerinde mücadele verilen bor sahalarına gelmiştir. Nihayet, kamuoyu ve meslek kuruluşlarının tüm tepkilerine rağmen çıkarılan 20 Aralık 2000 tarih ve 2000/92 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) kararında, bazı diğer işletmeci KİT'lerle birlikte Eti Holding AŞ'nin özelleştirme kapsamına alınması ve hazırlık işlemlerinin 6 ay içinde tamamlanması kararı alınmış, ancak 6 aylık hazırlık süresince kamuoyundan gelen şiddetli tepkiler üzerine bu karar geri alınmış, kurum özelleştirme kapsamından çıkarılmıştır.

3 Kasım seçimleriyle kurulan 58. ve 59. Hükümetler ise Eti Bor A.Ş.'nin özertleştirileceğini ve bir "Bor Araştırma Enstitüsü" kuracağını açıklamıştır.

8-BOR HUKUKU

Anayasa'nın 168'inci maddesi, "Tabii servetler ve kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir." hükmünü içermektedir.

Ülkemizdeki bor yatakları ile ilgili faaliyet imtiyazı, bor madenlerinin devlet eliyle aranması ve işletilmesini düzenleyen 04 Ekim 1978 tarih ve 2172 sayılı Yasa gereğince ETİBANK'a devredilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak daha sonra çıkarılan 10 Haziran 1983 tarihli "Bor tuzları, Trona ve Asfaltit ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir sahalarının bazılarının İadesini" düzenleyen 2840 sayılı Yasa ile "2172 Sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkındaki Kanun"la kamu kuruluşlarına devredilen maden hakları yeniden düzenlenmiştir. 2840 sayılı Kanunun 2. maddesi "Bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır. Bu madenler için 6309 sayılı Maden Kanunu gereğince gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine verilmiş olan ruhsatlar iptal edilmiştir." şeklindedir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden 6 ay sonra 2172 sayılı Yasa yürürlükten kaldırılmıştır.

15 Haziran 1985 tarihinde kabul edilerek yayınlanan 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 49. maddesinde ise "2840 sayılı Maden Kanunu hükümleri saklıdır. Ancak, bu Kanunun yürürlük tarihinden sonra bulunacak bor, trona ve asfaltit madenlerinin aranması ve işletilmesi bu Yasa hükümlerine tabidir. Bunların ihracatına ait usul ve esaslar Bakanlar Kurulu'nca tespit edilir" hükmü getirilmiştir.

16 Şubat 1994 tarihinde yürürlüğe giren 3971 sayılı Yasa ile 2840 sayılı Yasa'nın ikinci maddesi değiştirilerek, "Bor tuzları ile uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır." hükmü getirilmiş; trona ve asfaltit madenlerinin özel sektör tarafından aranması ve işletilmesine olanak sağlanmış, fakat bor tuzları yine devlet tekelinde bırakılmıştır.

Yukarıda anılan kanunlardaki ilgili hükümler doğrultusunda; Eti Holding A.Ş.'ye ait bor yataklarından elde edilen ham bor cevherleri ile bunlardan elde edilen rafine ürünler halihazırda Eti Holding A.Ş.'ce işletilmekte, üretilmekte ve pazarlanmaktadır. 2840 sayılı Yasa'da "Bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır" hükmünde yer alan "işletme" ifadesi bugüne kadar bor madenlerinin aranmasından

üretimine, zenginleştirilmesinden rafinasyonu ve pazarlanmasına kadar uzanan bir çerçevede yorumlanmış ve uygulama bu şekilde yapılmıştır.

9-ETİ BOR A.Ş'Nİ ÖZELLEŞTİRME UĞRAŞILARI

Bir yandan hazırlanan plana göre Eti Holding A.Ş'nin elindeki işletmelerin özelleştirilmesi süreci devam ederken, öte yandan 2840 sayılı Kanunu delme girişimleri de başlamıştır. Ulusötesi şirketlerin yerli taşeronları vasıtasıyla gerçekleri çarpıtarak "esir madenleri" kurtarmak adına sahip oldukları maddi güçleri vasıtasıyla yoğun propaganda ve girişimler de hızlandırılmıştır. Satın aldıkları medya organlarını da bu amaçlara yönlendirerek bugün önemli mevziler kazanmışlardır.

Etibank Ana Statüsü'nün 4/8 maddesinde; Devletin genel maden politikası içinde, bor tuzlarının aranma ve işletilmesinin ülke ekonomisine azami katkıyı sağlayacak şekilde, amaç ve faaliyet konuları içerisinde olduğu, bu hususun Eti Holding A. Ş Ana Statüsü 4/4 maddesinde de yerini aldığı, yine Eti Pazarlama ve Dış Ticaret A. Ş Ana Sözleşmesi'nin 4/f maddesinde "şirketin amaç ve faaliyetinin 2840 sayılı Yasa hükümleri saklı kalmak şartıyla, bu çerçevede hukukları sermayesinin tamamı devlete ait olan teşekkül uhdesinde bulunan sahalarında üretilen bor tuzu ürünlerini teşekkül adına pazarlamak ve satmak olduğunu" belirtilmektedir. Ancak; yasalar ve mevzuatlar bütün gerçekliğiyle ortada dururken, bor ile ilgili yasayı delme amacıyla yıllardan beri çalışan çokuluslu şirketlerin temsilcileri ve onlarla paralel hareket eden kurum yöneticilerince "işletme" ifadesinin bor cevherlerinin üretim ve zenginleştirilmesi aşamaları ile sınırlı olduğu, bu nedenle de cevherin zenginleştirilmesi aşamasından sonra; rafinasyon ve pazarlama işlemlerinin özel sektör tarafından da yapılabileceği ve mevcut yasaların buna engel teşkil etmediği görüşü ortaya atılmış, 11 Ekim 1999 tarihinde Eti Holding A. Ş, Eti Dış Ticaret A. Ş ile fiberglas üreteceğini belirten ve yayın organlarında bor sahasına gireceğini saklamayan Serena A.Ş. arasında 150-200 000 ton/yıl kolemanit satışı için 15 yıl süreli bir Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır. Ancak kurulacağı belirtilen tesisin ihtiyacının 5 bin tonu aşmayacağı, muhtemelen geriye kalan kısmının 2840 sayılı yasaya aykırı bir şekilde satılacağı ortaya çıkmış, bu pastada gözü olan, başta en büyük medya kuruluşlarımızdan biri olmak üzere, diğer firmaların konuyu kamuoyuna yansıtılmaları nedeniyle anlaşma uygulanamamıştır.

Bunun üzerine Genel Müdürün çabaları ile Eti Holding A.Ş adına Devlet Bakanlığı'nca Danıştay'dan görüş istenmiştir. Danıştay'ın verdiği 1 Mayıs 2000 tarih ve 2000/67 Esas, 2000/67 karar numaralı karara istinaden aynı firma sahipleri bu defa Ceytaş A.Ş adına yılda 300 000 ton kolemanit öğütecek bir tesis kurmak istediğini, bu nedenle 200 000 ton/yıl olmak üzere 15 yıl boyunca kolemanit satın almak istediğini belirtmiş, 12 Eylül 2000 tarihinde yeni bir Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır. Ancak Eti Pazarlama A.Ş'nin bu anlaşmayı, Danıştay'ın görüşünü zafer edasıyla yasal bir dayanak olarak lanse eden Eti Holding A.Ş yöneticilerinden farklı yorumlaması nedeniyle, Yönetim Kurulu'ndan geçirememiştir.

Bu kapsamda yapılacak bir Çerçeve Anlaşması'nı yasallaştırmak ve sadece Turgay Ciner'in bor işletmeciliği yapabilmesi için Eti Holding yönetiminin yasaları hiçe sayan bu uygulamaları, bor cevherlerinin 3213 sayılı Maden Yasası'nın ilgili 49. maddesi gereği devlet eliyle aranıp işletilmesi görevinden vazgeçileceği çağrışımı yapmış, devletleştirmeden önceki maliklerin bu sahalar üzerindeki haklarının iadesine kadar gidebilecek girişimlere yol açmıştır. Nitekim; Balıkesir Ticaret Odası Başkanı, Balıkesir Sanayi Odası Başkanı, Balıkesir Ticaret Borsası Başkanı ortak açıklamalarında "bor tuzu üretimi ve satış konusunda ihtisas sahibi olan ve bor sahalarını yıllarca işletmiş oldukları için bu sahaları en iyi bilen eski maden sahibi bu işin ehline yani maden sahibi üyelerine geri verilmesini" talep etmişlerdir.

Eti Holding ile 200 bin tonluk kolemanit alımı için çerçeve anlaşmaları imzalayan Ceytaş A.Ş., kamuoyunun baskısı sonucu bu anlaşmaları uygulamaya geçirememesi üzerine, kendisine kolemanit satamayan Eti Holding'i Rekabet Kurulu'na şikayet etmiş, fakat Rekabet Kurulu'ndan da ret cevabı almıştır.

Eti Holding A.Ş.'nin bünyesinde kalan Eti Bor A.Ş ve Eti Alüminyum A.Ş'nin özelleştirilmesi için hazırlıklar da tamamlama aşamasına getirilmiş, IMF'ye verilecek III. Niyet Mektubu'nda özelleştirilecek kurumlar listesine Eti Holding A.Ş.'nin gireceği de ifade edilmiştir. Özellikle borlarımız ile ilgili olarak, özelleştirme karşıtı olmayan bazı kesimlerin bile tepkisine yolaçan bu özelleştirme çalışmaları toplumumuzda hemen yankısını bulmuş, konu çeşitli platformlarda tartışmaya açılmıştır. Borların özelleştirilmesi ile ilgili olarak gösterilen tepkilere başta Eti Holding A.Ş'nin bağlı olduğu Devlet Bakanı Sayın Şükrü Sina Gürel olmak üzere birçok bakan da katılarak, kendilerinin onayları alınmadan alınacak özelleştirme kararına karşı çıkacaklarını kamuoyuna açıklamışlardır.

Ama sayın Devlet Bakanı'nın gücünün üstünde, ülkemiz ekonomisini yönlendiren uluslararası finans güçleri vardır. Borlarımız bu kuruluşların verecekleri borçlara ipotek edilmiştir. Netice olarak, tesadüfen (!), Türkiye'nin en uzun resmî tatilinin arifesinde, yangından mal kaçırırçasına çıkarılan 20 Aralık 2000 tarih ve 2000/92 Sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) kararında, Eti Bor A.Ş ve Eti Alüminyum A.Ş, diğer bazı işletmecilerle birlikte "... Eti Holding AŞ'nin özelleştirme kapsamına alınması ve hazırlık işlemlerinin 6 ay içinde tamamlanması..." kararı alınmış, bu karar 06 Ocak 2001 tarih ve 24279 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Bu karar toplumda adeta bir infiale yol açmıştır. Kararın geri alınması için kurulan çeşitli organizasyonlar, meslek odaları, sendikalar ve diğer sivil toplum kuruluşlarının düzenledikleri sempozyum, panel, basın açıklamaları ve açık hava toplantıları gibi etkinlikler büyük yankı uyandırmıştır. Bakanlar arasında kamuoyu önünde yapılan sert tartışmalar ve ithamlar, TBMM Genel Kurulu ile parti gruplarında yapılan konuşmalar ve hatta bazı parlamenterlerin "ölüm orucu"na bile gidebilecekleri şeklindeki demeçleri, zorunlu olarak medyanın da konuyu sık sık gündeme getirmesine neden olmuştur.

Normalde muhalefet ile iktidarın farklı görüşleri savunmasına alıştığımız TBMM çatısı altında, bu kez iktidarın bir kısmı ile muhalefetin ortak yaklaşımları karşısında Bakanlar Kurulu özel bir gündemle bu konuyu görüşmek zorunda kalmıştır. Devlet Bakanı Gürel, bor madenlerinin bulunduğu Kütahya ve Eskişehir'e yaptığı ziyaretler sırasında yaptığı konuşmalarda "Hükümet bor madenlerinin özelleştirme kapsamından çıkarılması yönünde ilke kararı almıştır (...)Madenlerin tek elde ve devlette bulunmasının stratejik önemi vardır. (...) Çinkur özelleştirildikten sonra kapandı. Oradan çıkarılan işçiler hala yerbulmaya çalışıyoruz. (...)Bor madenlerinin özelleştirilmesinin üzerinde bu denli durulmasının nedenini üretime başlanılan rafine ürünler nedeniyle bu yıl İspanya ve İtalya'daki bazı tesislerin kapanacak olmasıdır; bu yüzden özelleştirmenin yapılması için bazı çevreler tarafından baskı yapılmaktadır(...)" ifadelerini kullanarak, Eti Holding'in tümünün özelleştirme kapsamından çıkarılması için önümüzdeki günlerde yeni bir ÖYK kararı çıkarılması gerektiğini söylemiştir.

Dönemin ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Recep Önal, IMF'nin 'desteğiyle' yürütülmekte olan Ekonomik İstikrar Programı'ndaki taahhütler arasında yer alan Eti Holding A.Ş.'nin özelleştirilmesinin zamanında gerçekleştirilmesi için Eti Bor A.Ş'ye ilişkin kararın ivedilikle alınmasını ve bu doğrultuda gerekli girişimlerde bulunulmasını istemiştir. Devlet

Bakanı Recep Önal, 26 Ocak 2001 tarihinde özelleştirmeden sorumlu Devlet Bakanı Yüksel Yalova ve kurumun satışına ayak direyen, Eti Holding A.Ş Genel Müdürlüğü'nden sorumlu Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel'e, Eti Bor A.Ş ile ilgili, yazılı bir talimat göndermiş, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 20 Aralık 2000 tarihli kararı ile, Eti Holding A.Ş.'nin özelleştirme kapsamına alınarak hazırlık işlemine tabi tutulması ve hazırlık işleminin 6 ay içerisinde tamamlanmasının hükme bağlandığını, bu kapsamda bağlı ortaklıklardan Eti Bor A.Ş.'nin de özelleştirme kapsamına alındığını hatırlatmıştır. Yazısında, 2840 sayılı yasanın 2. maddesinde, "Bor madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır" hükmüne dikkat çeken Önal, bu maddenin birinci cümlesinde yapılacak bir değişiklikle bor madeninin işletme hakkının geçici bir süre için gerçek ve tüzel kişilere devrine Anayasa'nın da imkan tanıdığını belirtmiştir. Önal, Eti Holding A.Ş.'nin özelleştirilmesini temin etmek için hazırlık işlemlerinin 6 ay içerisinde tamamlanacağından hareketle, Eti Bor A.Ş.'ne ilişkin olarak mevcut iki seçenekten birisinin değerlendirilmesini isteyerek: "Eti Bor A.Ş.'nin de özelleştirilmesine karar verilmesi durumunda buna imkan verecek mevzuat değişikliklerinin ivedilikle başlatılması ve 6. ayın sonuna kadar yasal sınırlamaların kaldırılmasına çalışılması; meri mevzuatın özelleştirmeye cevaz vermemesi nedeniyle Eti Bor A.Ş.'nin devlet tekelinde sürdürülmesi kararının verilmesi halinde, işletmenin bağlı ortaklık statüsünden çıkarılarak ana teşekkül haline dönüştürülmesine imkan verecek yasal girişimlerde bulunulması istenmiştir. Önal "malumları olduğu üzere" şeklinde bir ifade kullandığı yazısını şöyle bitirmiştir: "Uluslararası Para Fonu (IMF) desteğiyle yürütülmekte olan Ekonomik İstikrar Programı'nın başarıyla yürütülebilmesini teminen taahhütlerimizin üzerinde anlaşmaya varılan zaman çizelgesine uygun olarak gerçekleştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Taahhütlerimiz arasında yer alan Eti Holding A.Ş.'ye ilişkin kararın da ivedilikle alınması ve bu doğrultuda gerekli girişimlerde bulunulması gerekmektedir." demiştir.

Bu gelişmeler üzerine Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel, Özelleştirme İdaresi'nden sorumlu Devlet Bakanlığı'na bir yazı göndererek Bakanlar Kurulu'nda alınan ilke kararını hatırlatmış; Eti Holding A.Ş.'nin özelleştirme kapsamından çıkarılmasını talep etmiştir. Yüksel Yalova ise bir soru üzerine bu konuya değinerek "bu konuda tek başına değerlendirme yetkisinin bulunmadığını, bu konudaki kararları Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun verdiği" hatırlatmıştır.

Özelleştirmeden Sorumlu Devlet Bakanı Yüksel Yalova'nın özelleştirmeye yönelik kararlı tutumu karşısında, Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel bir TV kanalından yayınlanan demecinde konu hakkında "bor madenine dünyada talep artıyor. Türkiye, önümüzdeki dönemde başta U.S. Borax şirketi olmak üzere çok keskin bir rekabete girişecek. Şimdiye kadar Türkiye'den alınan ham bor madeniyle işletilen İtalya ve İspanya'daki bazı tesisler kapanacak. Bu tesisleri satınalmayı düşünen şirketler, Türkiye'deki bor özelleştirmesine müdahil olmaya çalışıyorlar. Eti Bor İşletmeleri uç ürünler üretimi yönündeki planlamasından vazgeçmeyecek. Bu alanda geniş bir yatırım portföyüne girişti. Bor fiberglasta kullanıldığında 100 kat, KİT'lere girdiğinde ise bin kat değer kazanıyor" değerlendirmesini yapan Gürel, Eti Bor'un bu yıl içinde 79 trilyonluk yatırıma yöneleceğinin de altını çizmiştir.

Ticaret Hukukçuları Yüksel Yalova'nın açık çağrısına çok geçmeden gerekli cevabı vermişlerdir: Bor madenlerinin özelleştirilmesinden vazgeçilmesi en akıllı hareket olacaktır.

Kamuoyunun gittikçe artan baskısı sonucunda konu Bakanlar Kurulu'nda yeniden görüşülmüş, 16 Temmuz 2001 tarihli kararla Eti Holding A.Ş.'nin özelleştirme kapsamı dışına çıkarılmasına karar verilmiştir.

Bor özelleştirme kapsamından çıkartılmasına rağmen bu konudaki tartışmalar devam etmiş, borun yeni kullanım alanları ile ilgili yayınlar arttıkça telaşa düşen küresel bazı kalemler köşe yazılarında sahip olduğumuz büyük rezervleri Toros dağlarındaki taşlarla kıyaslama gafletinde dahi bulunabilmişlerdir.

Bu arada bazı milletvekillerinin Madencilik ile ilgili verdikleri öneriler birleştirilerek 28/02/2002 tarihinde 3 ay süre ile çalışmaya başlamış olan TBMM “Maden Kaynaklarının Değerlendirilmesi ve Madencilik Sektörünün İçinde Bulunduğu Durum İle Bor ve Altın Madenleri Konusunda Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” kurulmuş, komisyonun yaptığı çalışmalar ile ilgili olarak hazırladığı raporun sonuç kısmında şu ifadeler yer almıştır:

Küreselleşme akımlarının etkisi ile yer altı zenginliklerimizin dünya tröstlerinin eline geçmemesi için, milli kaynaklarımızın ve milli şirketlerimizin önde tutulacağı formüllerin bulunması ülkemizin geleceği için son derece önemlidir.

Türkiye, gelişmek ve periyodik ekonomik krizlerden kurtulmak için öz kaynaklarına en başında yer alır.Madenlerin üretimi ile ithalata dayalı sanayiinin ara ve hammadde ihtiyacı karşılanacaktır.Bu bağlamda, atıl olan madenlerin hızla üretime alınması ve entegre tesisler ile uç ürünlerin üretilmesi için seferberlik başlatılmalıdır.

Bor ürünleri; kaliteli ve yüksek rezervleri, yüksek orandaki katma değer veya Ölçek Ekonomisi ile üretim maliyetini aşağı çekebilmek için; arama,araştırma, maden işletme ,cevher hazırlama,zenginleştirme ve pazarlama faaliyetlerinin koordineli olarak tek elden yürütülmesi zorunluluğu vardır.

Ulusal sanayi ve maden politikasının acilen oluşturulması ve bor madenciliğinin stratejinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

2840 sayılı yasa hükümleri korunarak, bundan sonra bulunacak bor rezervlerinin de Eti Holding tarafından işletilmesi yönünde mevcut yasaya hükümler konulması bor üretiminin geleceği için önem arz etmektedir.

Eti Holding A.Ş. bor konusunda, tek elden izlediği bilinçli üretim ve pazarlama politikaları ile bugünkü noktaya ulaşmıştır. Ülkemizin dünya bor pazarındaki payının artırılması da ancak dinamik Pazar politikalarını geliştirmesi ile mümkündür.

Dünya bor pazarında rafine bor kullanımı,ham bor cevherine göre giderek artmaktadır. Ayrıca, rafine borlar ham borlara oranla daha yüksek katma değere sahip olup; rafine borlar çevresel etki değerlendirmesi yönünde önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Dünya piyasalarında gelişen yeni teknoloji ve ürünlere paralel olarak artan bor tüketimi çeşitliliğinden dolayı, rafine bor ürünleri yelpazesinin genişletilmesi zorunluluğu vardır. Bu sebeple Rafine Bor Tesisleri'nin teknolojilerinin süratle yenilenmesi, randımanların ve kalitelerin yükseltilmesi ve modern yeni tesislerin kurulması gerekmektedir. Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, Eti Holding A.Ş. rafine bor ürün tesislerinin yatırımlarına ağırlık vermeli bu tesisler modern,teknolojik gelişmelere uygun olarak kurmalıdır.

Dünya bor pazarında mevcut durumumuzu koruyup pazar payımızı daha da arttırabilmek için dinamik pazarlama politikalarının uygulanması gerekmektedir.Mevcut pazarlama ağının acilen geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için;aşağıda belirtilen konulara önem verilmelidir.

Konsantre bor ürünlerinin satışı kademeli olarak azaltılması ve bunun yerine katma değeri yüksek rafine ürünlerin satışına ağırlık verilmesi yararlı görülmektedir. Ancak bu çalışma yapılırken müşteri kaybı kesinlikle önlenmelidir.

Bor ürünleri pazarı kompleksi bir pazardır. Gerek pazarın yapısı, gerek ürünlerin çok değişik farklı uygulamalarda kullanılması ve gerekse ürünlerin değişik pazar koşullarında satılması izlenen pazarlama politikalarını da güçleştirmektedir. Bu esnek ve güç pazarı elde tutabilmek için Pazar Araştırma işlevinin aktif hale getirilmesi gerekmektedir.

Eti Holding dünya pazarında aracı şirketleri aradan çıkararak nihai tüketiciye ulaşması yönündeki çalışmalarını geliştirerek sürdürmesi gerekiyor.

Bu ürünlerinin birbirini ikame eder nitelikte olması nedeniyle ocak üretiminden zenginleştirmeye, rafine ürünler üretmekten pazarlamaya kadar etkinliklerin Eti Holding A.Ş. tarafından tek elden yapılmasında uygun olacaktır.

Nitelikli kadroların Ar-Ge merkezinde görevlendirilmesinde yapısal zorluklar olabilmektedir. Dolayısıyla, Eti Holding A.Ş.'nin en az bir Teknopark'ta yer alması ve bu yolla bilgi transferini hızlandırması yararlı görülmektedir. Üniversitelerde; bor konusunda çalışan bilim adamlarının geçici veya daimi olarak araştırma merkezinde görevlendirilebilmesi için, gerekli düzenlemelerin yapılması ve bir yarışma ortamının oluşturulması yararlı olacaktır."

Borla ilgili herhangi bir yasa, yönetmelik değişikliği gerçekleşmeden, bakanın özel sektörü bu alanda yatırım yapmaya çağırması dikkat çekicidir.

Bakanın bu çağrısını, özel sektör genelde olumlu karşıladığını belirtmesine rağmen tek ciddi teklif OYAK grubundan gelmiştir.

Burada hükümet içerisinde ulusalcı bir politika sergilediği izlenimi veren, eski devlet bakanı Şükrü Sina Gürel hakkında birkaç söz söylemeye gerek duyuyoruz. Bakanın, devlet bakanı olduğu dönemde kendisine bağlı olan Eti Holding A.Ş.'de dönen ve kamuoyuna da yansıyan dolaplardan haberinin olmaması mümkün değildir. Kendisine çeşitli kaynaklarca verilen bu kapsamdaki bilgilere hiç itibar etmemiş, aksine mevcut yönetimin güdümünde, sadece onların verdiği bilgiler ışığında demeçler vermiştir. Öte yandan Eti Holding A.Ş.'ne bağlı önce 4 kuruluşun, daha sonra da Eti Holding'in özelleştirme İdaresi'ne devrinin, kendisinin haberi olmadan yapıldığını bir bakan olarak belirtebilmiş, bu uygulamayı kamuoyu önünde verdiği demeçlerle eleştirmiştir. Yönetim tarafından verilen bilgileri sorgulamadan kamuoyunu da yanlış bilgilendirmiş, gerçeklerin gözardı edilmesini ve kamuoyunun tepkisini azaltmaya çalışmıştır. Hatta özelleştirme idaresinden sorumlu Devlet Bakanı Yılmaz Karakoyunlu ile Özelleştirme İdaresi'ne devredilmiş bulunan Eti Holding'e ait işletmelerin maden ruhsatları konusunda kamuoyunun önünde mahkemelere kadar intikal ettirileceği söylenen bir tartışmaya girmiş olmasına rağmen, daha sonra hükümet politikası gereği ruhsatların Özelleştirme İdaresi'ne devri için talimat verebilmiştir. Sayın Gürel, Eti Holding bürokrasisinin yıllardır sürdürdüğü uygulamaları kendi politikası olarak benimsemiş, bakanlığı döneminde Eti Holding, yıllardır sürdürdüğü bor madeni politikasını değiştirmemiştir. Bor madenleri önceden olduğu gibi fiilen gene bir avuç yabancı şirketin imtiyazında kalmış, dünya bor ürünü ticaretinden aldığımız pay gene %10 seviyesini geçememiştir. Gürel'in başarılı olduğu tek konu, özelleştirme yanlılarına karşı verdiği savaşı! Özelleştirme karşıtı söylemin arkasına gizlenerek, "yabancı odakların memurlarına dönüşmüş bürokratlar"ın bor madenlerini bir avuç yabancı şirketin imtiyazına veren politikalarını sürdürmelerine gözyummasıdır. Bakanlığına bağlı bir kurumda "sorun" çıkarmayarak,

ödülünü Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olarak almış, fakat 3 Kasım seçimleri ile halk tarafından meclisten uzaklaştırılmıştır.

10-BOR'DA YENİ OYUNLAR

Ülkemizin doğal kaynakları, ülkemizi içinden zor çıkılır bir borç batağına saptıran ve şimdi de düzlüğe çıkmak için ulusal düzeyde topyekün bir üretim ve tasarruf seferberliği ilan edeceği yerde, hesapsız kitapsız daha çok borçlanmayı tek yol ve çözüm gibi savunan zihniyetlerce alınan borçlar karşılığı ipotek edilmiştir. Bu nedenle, her ne kadar bazı bakan ve bürokratların “borun özelleştirilmesi diye bir konu gündemde yok” demesine rağmen, hükümetin IMF’ye verilen taahhüdü yerine getirebilmek için borun özelleştirilmesinin önündeki yasal engeli kaldıracak düzenlemeler için bazı çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Çünkü, Eti Holding’in elindeki bor havzalarının 2840 sayılı kanun kapsamında devlet eliyle işletilmek zorunda olduğu, kanun değişmedikçe özelleştirilmesinin, yerli ve yabancı müteşebbislere devredilmesinin mümkün olmadığı, ayrıca daha önce devletleştirilen sahalarla ilgili olarak, eski sahiplerinin önalım hakkı bulunduğu, bunun da özelleştirmenin önünde ciddi bir hukuki engel teşkil ettiği ortaya çıkmıştır.

Burada, TBMM komisyon ve genel kurulunda büyük değişikliğe uğramasına rağmen, ülkemize hakim olan güçlerin, yağmalama sürecindeki fütursuzca yaklaşımlarına bir örnek teşkil etmesi nedeniyle yapılan bir girişime değinmek yerinde olacaktır. IMF’ye verilen taahhütlere yönelik hedeflere çok daha kısa sürede ulaşabilmek için Ağustos 2001 ayında “Bürokratik engelleri kaldırıyoruz” adı altında, yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmek ve yabancı sermaye girişini artırmak gerekçesiyle Bakanlar Kurulu’ndan geçip TBMM’ye sunulan; fakat yurtseverlerin baskısı sonucu tırpanlanarak çıkabilen “Endüstri Bölgeleri Yasası”, Taslağı gerçek niyeti kamufle edecek bir yapıda idi. Yabancı Sermaye Derneği (YASED) tarafından IMF’li düzen bürokratlarının da desteğiyle hazırlanan, Bülent ECEVİT’in “ekonomik ve sosyal olumsuzlukları gidermek için hızlı Meclis çalışması yapılacağını, yerli ve yabancı sermaye yatırımlarının önünü açacak olan Endüstri Bölgeleri Yasa Tasarısıyla yatırımlar önündeki bürokratik engellerin aşılacağını ve çevre sağlığına (!) büyük katkıda bulunacağını, bu nedenle hazırladıkları Yasa tasarısının öncelik taşıdığını” söylediği, 8 madde ve 2 geçici maddeden oluşan bu tasarı, yabancı sermayeyi teşvik adına endüstri bölgelerinde yapılacak yabancı kaynaklı yatırımlarda, ülkenin ulusal değerlerini ve birikimini, çevreyi korumaya yönelik bütün kısıtlamaları ve yasaları (Maden Yasası dahil) etkisiz kılmakta, birçok değerlerimiz küresel yağmaya tam ve engelsiz olarak teslim edilme potansiyeli taşımaktaydı.

Eti Holding A.Ş. özelleştirme kapsamından çıkarıldıktan sonra kamuoyunun tepkilerinin durulmasını bekleyen 57. Hükümet dağılmış, 3 Kasım seçimlerinden sonra kurulan 58 ve 59. AKP Hükümetleri IMF ve Dünya Bankası güdümünde hazırladığı programları açıklamıştır. AKP, açıkladığı programlarla önceki iktidarlarca sürdürülen neoliberal politikalara kesinlikle teslimiyetini ilan etmektedir.

Üç yıldır uygulanan kemer sıkma politikalarıyla halkın ezilmesine göz yuman Dünya Bankası bu arada ilginç bir çıkış yapmıştır. İlk kez teamülleri yıkararak iktidar partisini yani AKP’yi isim vererek eleştiren Dünya Bankası Türkiye Direktörü Ajay Chhibber, “Bütçe çiftçiyi ve orta sınıfı ezer. Düzeltmezse para yok” şeklindeki gözdağı niteliğindeki demeci hükümete Irak’a savaş tezkeresinin Meclis’ten geçmesi için “tezkere baskısı” olarak algılanmıştır. Gerçek neden, ekonomik krizin dahada derinleşmesi sonucu halkın Dünya Bankasına göstereceği tepkiyi yumuşatmaya yönelik bir yatırımdır.

Yeni dönemle birlikte, ulus ötesi şirketlerin baskıları sonucu toplumdaki direnç noktalarını yok etmeye yönelik olarak geliştirdikleri yeni strateji ve taktikler, Hükümetin Acil Eylem Planı ve Hükümet Programlarına öncelikli bir konu olarak yansımıştır.

AKP Seçim Bildirgesinde;

Ülkemizde oldukça çok sayıda maden türü olmasına rağmen, bilinen maden kaynaklarımız miktar ve işletilebilirlik açısından istenilen düzeyde değildir. Madencilik sektöründe; arama faaliyetlerine ağırlık verilerek ekonomik olarak işletilebilir maden rezervlerimizin artırılması, sanayi ve enerji sektörlerinin hammadde taleplerinin ucuz ve güvenli bir şekilde sağlanması ve işlenmiş mal ihracatımızın artırılması amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda; Maden arama ve üretiminde, yerli ve yabancı sermayenin sektöre yönelmesini özendirilecek bir yatırım ortamı oluşturularak (...) bu sektöre özgü teşvikler uygulanacaktır. (...) Kamuya ait bütün maden işletmeleri aşamalı olarak özelleştirilecek, stratejik önemi haiz madenler için farklı özelleştirme metotları uygulanacaktır. (...) Ülkemiz açısından ekonomik ve stratejik önemi haiz “milli maden” niteliğinde olan bor madenlerimiz için aşağıdaki çerçevede bir program uygulamaya konulacaktır. Bor işletmeleri Eti Holding bünyesinde özerk bir yapıya kavuşturulacaktır. Rafine bor üretiminin artırılmasına yönelik yatırımlar hızla tamamlanacaktır. Bor madeninin kullanım alanını artırmak amacıyla, Bor Araştırma Enstitüsü kurulacak, araştırma faaliyetleri için kaynak ayrılacaktır. Özel sektörün, bor cevherinin hammadde olarak kullanıldığı uç ürünlerin (cam elyafı, perborat gibi) üretimine girmesi özendirilecektir. Gelişmekte olan hidrojen enerjisi sektöründe borun önemi artmaktadır. Bu konu ile ilgili çalışmalar takip edilecek, gerektiğinde bor işletmesinin bu çalışmalara girmesi sağlanacaktır.

AKP Acil Eylem Programında;

Madencilik sektöründe; arama faaliyetlerine ağırlık verilerek ekonomik olarak işletilebilir maden rezervlerimizin artırılması, sanayi ve enerji sektörlerinin hammadde taleplerinin ucuz ve güvenli bir şekilde sağlanması ve işlenmiş mal ihracatımızın artırılması sağlanacaktır. Bu kapsamda ilk üç ay içinde; Bor Araştırma Enstitüsü kurulacaktır. Altı ay içinde ise Bor İşletmesi özerk bir yapıya kavuşturulacaktır. İlk bir yıl içinde Madencilikte özelleştirme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

AKP Hükümeti Programında;

Yer altı kaynaklarımızın zenginliği ülkemize mukayeseli bir üstünlük sağlamaktadır. Partimiz bu kaynakların ülke ekonomisine katkıda bulunması için ulusal çıkarlarımıza önem veren etkin bir madencilik programını süratle uygulamaya koyacaktır. Hedefimiz katma değeri yüksek ürünlerle yerli sanayiye girdi sağlamak ve ihracatımızın miktar ve çeşitliliğini artırmak olacaktır. Bu kapsamda; Teknik eleman gücümüzü ve tecrübe birikimimizi kullanarak, maden aramadan tüketime kadar, her aşamada çevre bilinci gözetilerek yoğun bir faaliyet dönemi başlatılacaktır. Özel sektör desteklenecek, yabancı sermaye özendirilecek, hızlı ve verimli üretimin önündeki engeller kaldırılacaktır. Bilimsel ve teknik metotlar kullanılarak stratejik madenlerin aranması, işletilmesi, üretim ve ihracatı gerçekleştirilecektir. Madenlerimiz, stratejik özellikleri dikkate alınarak ve farklı metotlar kullanılmak suretiyle işletilecek veya özelleştirilecektir.

Özelleştirme Programında;(Madencilik ve Metalurji kuruluşları)

Mart 2003:

Eti Gümüş ve Eti Elektrometalürji.

Temmuz 2003: KBİ-Eti Bakır
Diğer kuruluşlar: TDÇİ bu yılın sonunda tümüyle tasfiye edilecek. Erdemir, DİV-HAR, Eti Krom ise gelişmelere göre değerlendirilerek özelleştirme kapsamına alınacak

Ulus ötesi şirketlerin yerli taşeronları bile bu sürece müdahil olamamaktadırlar: “(...)Bundan önce enerji politikaları hazırlanırken bizi özellikle çağırmazlardı. Biz ambargoluyuz. Zaten Türkiye'nin enerji politikaları ya Boğaz'da lüks bir otelde ya Moskova'da ya da New York'ta belirlenmiştir.” (19 Ocak 2003 SABAH gazetesi, İsmet KASAPOĞLU ile yapılan bir söyleşi)

AKP, özel sektör desteklenecek, yabancı sermaye özendirilecek derken hammadde ihraç eden bir ülke olmaya devam edeceğiz demekten öte bir yaklaşım getirmemektedir. Ülkemizde Bor, Toryum, Uranyum dışındaki madenlerin yasaların izin verdiği ölçüde özel sektör ve yabancı sermaye tarafından işletilmesinde her hangi bir engel yoktur. Zaten bir çok maden ruhsatı özel sektör tarafından elde tutulmaktadır. Bugün kamu kuruluşlarının elindeki ruhsatların bir çok kısmında özel sektör yasalar çerçevesinde işletmecilik yapılabilmektedir.

“Kamuya ait bütün maden işletmeleri aşamalı olarak özelleştirecek ve stratejik öneme haiz madenler için farklı özelleştirme metotları uygulanacaktır” dedikten sonra “Borları özertleştirireceğiz, Bor Araştırma Enstitüsü kuracağız” demek bir çelişkidir. Bu gizlenmeğe çalışılan bir amaç için hedef şaşırtmaktan öte bir şey değildir. AKP madencilik politikasının başında göz boyayıcı bir kısım iyi niyetli unsurlardan bahsederken dayanamayıp sonunda bütün madenleri özelleştireceğiz diyerek borlarla ilgili niyetini açığa vurmuştur.

Madenlerimizin tabii servet ve doğal kaynak olduğu, devlete ait olduğu, özelleştirilemeyeceği, ancak belirli kanunlar çerçevesinde devletin işletme hakkını geçici olarak belli bir süreliğine devredebileceği Anayasanın temel maddelerinden biri olarak tanımlandığı halde, “Kamuya ait bütün maden işletmeleri aşamalı olarak özelleştirilecek, stratejik önemi haiz madenler için farklı özelleştirme metotları uygulanacaktır.” ifadelerinin ne anlama geldiği, asıl amacın ne olduğuna dair bazı belirtiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Özerkleştirme adı altında, vade sonunda, alıcı opsiyonunda hisse senedine dönüşebilir tahviller çıkartarak 2-3 yıl içinde borların fark ettirilmeden özelleştirilmesine yol açacak çalışmalar yapılmaktadır.

Devlet Denetim Elemanları Derneği'nin 30.01.2003 tarihli basın açıklamasındaki “1991 yılında Ankara'da bir oteldeki sabah kahvaltısında Karanlıklar Prensi Richard Perle'in, zamanın Etibank Genel Müdürü'nün kulağına fısıldadığı alıcı opsiyonunda hisse senedine dönüşebilir tahvil ihracı yöntemiyle başta bor madeni olmak üzere stratejik madenlerin ve kuruluşların sessiz sedasız özelleştirilmeye çalışılacağı ve aslında eski olan bu yöntemin yeniden ısıtılarak gündeme getirileceği” şeklindeki ifadelerden gün ışığına çıkmamış bir girişim ve bu güne kadar ülkemizde denenmemiş bir özelleştirme yöntemi üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Borların özelleştirilmesi için 1991 yılında Richard Perle tarafından önerilen “alıcı opsiyonunda hisse senedine dönüştürülebilir tahvil ihracı” yöntemi AKP iktidarı ile yeniden gündeme gelmiştir. Önce, Hazine'den sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan'ın ağzından duyduğumuz yöntemin, daha sonra Borsa'da aracılık yapan kurumların derneği tarafından Bakana rapor olarak sunulduğu basına yansımıştır. Öte yandan, iktidara yakınlığı aleni olan hem maden mühendisi, hem maden işletmecisi ve hem de MÜSİAD Başkanı olan Ali Bayramoğlu'nun, Refah-Yol döneminin Etibank Genel Müdürü Hilmi Güler (şimdiki

Enerji Bakanı) zamanında 10 milyon ton ispatlanmış bor rezervli Bursa Mustafa Kemalpaşa ve Kestelek Bor madenlerini almaya teşebbüs ettiği de unutulmamıştır.

Eti Holding A.Ş.'nin yasayla belirlenen haklarını gazbetmeye yönelik bir diğer girişim de AKP hükümetlerinin programlarında kuracaklarını açıkladıkları "Bor Araştırma Enstitüsü" ile ilgili kurdukları yapıdır. Bu çerçevede, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca Türkiye'de ve dünyada bor ve ürünlerinin geniş bir şekilde kullanımına, yeni bor ürünlerinin üretimini ve geliştirilmesini teminen değişik alanlarda kullanıcıların araştırmaları için gerekli bilimsel ortamı sağlamak, bor ve ürünlerini kullanan ve/veya bu alanda araştırma yapan kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliği yaparak bilimsel araştırmalar yapmak, yaptırmak, koordine etmek ve bu araştırmalara katkı sağlamak amacıyla hazırlanan Bor ve Ürünleri Araştırma Enstitüsü Kurulması Hakkında Kanun 18.06.2003 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Kanunu bir bütün olarak ele aldığımızda karşımızda bilimsel bir altyapı dayanağından yoksun bir "Araştırma Enstitüsü" değil yeni bir "Genel Müdürlük" karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından şekillendirilen bir bürokratik yapı oluşturulmuştur. Yapısı, amacı ve işlevi gözönüne alındığında 2840 sayılı kanunu delecek bazı uygulamalara açık olduğu gerek muhalefet gerekse meslek kuruluşlarınınca belirtilmesine rağmen yasalaştırılan bu kanunun yol açacağı sorunlar kısa sürede gündeme gelecektir.

2840 sayılı Kanunu delmeye yönelik olarak yapılan dirişimlerin sonuncusu, halen TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nun gündeminde olan "Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı" dır. Meclis sanayi komisyonunda son anda yapılan eklemelerle tasarı, bor madenlerinin özel sektör tarafından işletilmesine ve dış satımına yol vermekte, böylece bu zenginliğimizin, ulus ötesi tekel ve bu alandaki en büyük rakibimiz U.S.Borax'ın denetimine girmesinin de yolu açılmış olmaktadır. Maden yasa tasarısının bu haliyle meclisten geçmesi sadece bor madenlerinin özelleştirildiği anlamına gelmeyecek, U.S. Borax'ın, doğrudan ve yerli uzantılarıyla yapacağı talanın yanı sıra, özel girişimciler arasında gelişecek rekabet sonucu bor madenlerimize yok pahasına el koyacağı açıktır. 2000 ve 2001 yıllarında, bor sahalarından pay kapmak için çifte ruhsatların verildiğine, bor sahalarının mücavirinde bulunan veya Eti Holding'in ruhsatlı sahaları arasındaki ruhsatsız küçük sahaların, borlarla yakından ilgilenen firmalar tarafından kapatıldığına da tanık olunmuş, 2003 yılında TBMM'nin gündemine yeniden alınan Maden Yasası değişiklik tasarısına, bor sahaları üzerinde verilen çifte ruhsatların kazanılmış hak doğuracağı gibi hukuki olmayan gerekçelerle, bu sahaların meşrulaştırılması için madde ekletme girişimlerinde bulunulmaktadır.

Yapılmak istenen çok açıktır, en kısa zamanda devletin elindeki bor sahalarını özel sektöre devrederek geri kalmışlığımızın nedeni olan ham cevher ihracatına bir an önce başlamaktır. İşte bu nedenledir ki, Yasa çalışmalarının ve özelleştirmedeki nihai hedefi ülkemizin BOR madenleridir diyoruz.

11-SONUÇ

Hukuk çevreleri Türkiye ekonomisinin niyet mektupları ile yönetildiğini, IMF'ye verilen mektuplardaki taahhütlerin fiilen TBMM'nin onayı ile yürürlüğe girebilecek olan bir hükümet programının yerine geçtiğini, artık "Türkiye'yi kim yönetiyor?" sorusuna bağlı olarak ağır bir meşruiyet sorununun gündeme geldiğini haklı olarak kabul etmektedirler. Fakat Türkiye'ye, içinde bulunduğu kriz bahane edilerek, 15 gün içinde yasa çıkması için, gönderdikleri memurları vasıtasıyla adeta eyalet valisine emir verilir gibi direktif verilen günleri yaşıyoruz.

Çarpık yapısıyla emperyalizme bağımlı, dış krediler olmadan çarklarını döndüremeyecek hale gelen sistem, sürekli artan borçlarıyla emperyalizmin denetimine hergün daha çok girmektedir. Ekonomiyi kendine bağımlı hale getiren ve borçlar olmadan işlemeyeceğini bilen emperyalizm dayatmalarını ülkemize rahatlıkla yapabilmektedir. IMF reçeteleri bunun sonucudur.

Uluslararası sermaye, işlemlerinin önündeki tek engel olan ulus devletleri ve onların birikimi olan KİT'leri finansal serbestleşme, serbest piyasa, özelleştirme gibi sloganlar çerçevesinde bir bir yıkmaktadır. Bu süreçte de, kitle iletişim araçlarına tamamen hakim olan akademik kılıklı uluslararası sermayenin ideolojik propagandasını yürütmekle görevli işbirlikçi sosyal bilimciler tarafından bu politikaların kuramsal çerçevelerinin ulusal çıkarları gözardı edici bir biçimde çizilerek, emperyalizmin politikaları ulusal çıkarımızmış gibi yutturulmaya çalışılarak, beyinlerimize işlenmektedir. Bu propagandanın etkinliğindeki en büyük etken iletişim teknolojisinde meydana gelen gelişmeler sonucu, iletişimin pahalılaşması ve tek merkezli hale gelmesiyle ideolojik bir merkezi propaganda aracı işlevini almasıdır. Bu yolla dize getiremedikleri ülkeleriye 'kredi vermeme', 'ambargo', 'askeri operasyonlar' gibi yöntemlerle uluslararası örgütlerin şemsiyesi altında meşru bir kılıfa sokarak sisteme uyarlı duruma getirmektedirler. Bu konuda Kanadalı akademisyen Michael Hart, düzenlenen bir OECD yuvarlak masa toplantısında küresel sistemin kuralları hakkında şöyle konuşmaktadır: "Hükümetler dünya üzerinde ekonomik etkinliklerin temel düzenleyicisi olarak ulusal ekonomik çıkarlarını nasıl koruyacaklardır? Daha küçük ülkeler için iki seçenek vardır; ya işbirliği ya da baskı; aynı hedefe yönelik yürüme ya da daha büyük güçlerin tiranlığını kabul etme (...)"

Bilinçli olarak içi boşaltılan, yatırım yaptırılmayan KİT'ler, "zarar ediyor" gerekçesiyle özelleştirilmektedir. Bunun koskoca bir yalan olduğu gün geçtikçe açığa çıkmaktadır. "Zarar ediyor" gerekçesiyle özelleştirilen KİT'ler şöyle dursun; zenginliklerimizden sadece biri olan bor madenlerinin özelleştirilmesi kararı bile, özelleştirmenin zarar gerekçesiyle yapılmadığının, tamamen birilerine peşkeş çekme mantığının ürünü olduğunun açık göstergesidir.

Bor, yüzyılı aşan bir büyük sömürü ve talan tarihinin öyküsüdür. Bu öykü günümüzde emperyalizmin yeni sömürü incelikleri ile daha da pervasızca sürdürülmek istenmektedir. Dünya kapitalist sistemi, içine girdiği yapısal kriz nedeniyle sermaye ihtiyacına çözüm olarak neo-liberal ekonomi politikaları dayatmaktadır. Bu politikalarla az gelişmiş ülkelerdeki kalkınmacı, girişimci sosyal devleti uluslararası şirketlerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde, yeniden yapılandırmaya çalışmaktadır. Yoksullardan varsıllara, az gelişmiş ülkelerden emperyalist metropollere yeni kaynak aktarımı anlamına gelen bu politikaların temel araçlarından biri de özelleştirmelerdir. IMF ve Dünya Bankası gibi şimdilerde neredeyse "hayırsever kuruluşlar" olarak görülen emperyalist sistemin organik kurumları az gelişmiş ülkeleri daha çok borçlandırmak amacıyla ulusal KİT'lerin özelleştirilmesini zorunlu kıldılar. Bugünlerde 21. yıldönümünü yaşadığımız 24 Ocak kararları neo-liberal ekonomi-politikaların Türkiye uygulama programıdır.

Günümüzde bor madenlerinin özelleştirilmesi operasyonunun IMF niyet mektubunda yeralıyor olması, bu kaynakların doğrudan çokuluslu tekelere devri anlamına gelen MAI-MIGA-Tahkim sürecinin planlandığı gibi yürüdüğünü göstermektedir. Bor madenlerinin özelleştirilmesi girişiminin asıl önemi, bir siyasal müdahale olarak "özelleştirme"nin ne anlama geldiğini binlerce kitaptan daha çarpıcı bir şekilde anlatıyor olmasıdır. Özelleştirmelere demagojik gerekçe olarak sunulan hiçbir olumsuz koşulun bulunmadığı bor işletmelerinin IMF niyet mektuplarına girmesi "kurdun kuzuyu her halükarda yeme" isteğinin

resmidir.

Eti Holding A.Ş., dünya ekonomik krizini izleyen yıllarda devletçilik politikasının bir yansıması olarak, 1935’de kurulan Etibank’ın parsellenerek satışa çıkartılan kısımlarından günümüze kalabilen parçasıdır. Önce bankacılık bölümü satılan Etibank’ın madencilik bölümü de yeniden yapılanma bahanesi ile özelleştirme sürecine sokulmuştur. 1998 yılında Eti Holding A.Ş.’ye dönüştürülen kurum, anonim şirket statüsünde yedi ayrı genel müdürlüğe ayrılmış, böylece bir bütün olarak özelleştirilmesinde çıkabilecek sorunlar en aza indirilerek kurum kolaylıkla yutulabilecek küçük lokmalar haline getirilmiştir. Cumhuriyet tarihimizin halkın emek ve özveri ile yarattığı en önemli KİT’lerinden biri olan Etibank’ın özelleştirilmesi girişimi bütünüyle “dış mihrakların” bir dayatmasıdır.

Uluslararası boyutta, ham bor olarak en az 750 milyar US\$ değerinde olan bor rezervlerimize talip olabilecek kuruluşlar ya Eti Holding A.Ş. ile dünya pazarını paylaşan US Borax’ın %100 hissesine sahip, halihazırda trona arama bahanesiyle ülkemizde de faaliyet göstermekte olan Rio Tinto, ya da ülkemizin doğal kaynakları ve işletmelerine gözünü dikmiş, geçmişi karanlık kişiler vasıtasıyla satın aldıkları bazı işletmelerle ülkemize de halihazırda girmiş olan Frankocermen şirketler olacaktır.

Yıllardır, önce Hanson, daha sonra sırasıyla William Vitall, John Oven Red, Lord Meven Mervil, Desmond Abel Smith, Borax Consolidated Ltd ve Türk Boraks Madencilik A.Ş., US Borax gibi çeşitli ad ve kılıklarda karşımıza çıkan, bugün hala bor kaynaklarımıza gözünü dikmiş ve maalesef önemli bir aşama kaydetmiş olan bu sömürgecinin gerçek adı dünya bor sahasında şu andaki rakibimiz Rio Tinto (RT)’dur. RT’nin ülkemizdeki bor madenlerine gözkoymasının en büyük nedeni, bor ürünlerinin fiyatlarını istedikleri gibi belirleme olanağına kavuşma niyetleridir. Çünkü, pazarlama alanında yıllarca çalışmış olan bir bürokratin da dediği gibi; “pazarı genişletmeyeceği için tüketiciye malı istediği gibi sunabilmenin yolu, alternatifi ortadan kaldırmak ve tek olabilmektir. Şirket ya Türkiye’deki rezervlere sahip olacak ve işletecek, bu şekilde kullanım sahasını artıracaktır ya da hiç işletilmemesini sağlayacak ve kendisinin ürünlerini sunacaktır.” RT 1997 yılında Kaliforniya’daki yataklarında büyük bir değişiklik yaparak, bütün maden işleme yöntemlerini geliştirmiş ve kapasiteyi artırmıştır. Türkiye’de de 1997’den buyana borun özelleştirilmesi gereği gündeme getirilmiştir. Bunun bir tesadüf olduğunu söylemek çok büyük bir saflık olur.

Bu nedenle;

IMF’nin direktifleriyle özelleştirme kapsamına alınmasına karar verilen Eti Holding ve dolayısıyla maden sahaları ve işletmelerinin dünyadaki emperyalist madencilik tekellerinin ve onların yerli işbirlikçisi sermaye gruplarının eline geçmesi anlamına gelen özelleştirme uygulamasından vazgeçilmelidir.

8 bin yıllık madencilik geçmişi olan ülkemizde, artık maden aranması, bulunması ve işletilmesi zorlaşmaktadır. Bu anlamda madencilik çalışmaları daha fazla bilgi, yatırım ve koordinasyon gerektirmekte ve yatırım riski taşımaktadır. Bu durum madenlerin kaymağını yiyen, sadece karını artırmayı düşünen ve işin kolayına kaçan özel girişimciliğin yerine ülke çıkarları ve kamu yararını gözetken kamucu anlayışı rasyonel kılmaktadır. Yeraltı kaynaklarımızın gerçek sahibinin halkımız olduğu bilinciyle sahip olduğumuz madenler kamu eliyle verimli bir şekilde işletilmelidir.

İşçilerin, çalışanların sigortasız ve sendikasız karın tokluğuna çalıştırıldığı özel işletmeler yerine sendikalı, grevli ve toplu sözleşmeli çalışma ilişkilerinin görece korunduğu kamu

kuruluşları kamu yararının gerçekleşmesinde esas olmalıdır.

Salt kalkınmacı bir söylemle, insan ve çevreyi dışlayan, herşeyi ekonomiye indirgeyen bir çerçevede algılayarak, “ acil ve azami kâr” uğruna ülkemizi ve gezegenimizi yaşanmaz hale getirecek olan uygulamalardan acilen vazgeçilmelidir.

Maden ürünlerinin hammadde olarak ihraç edilmesinin önüne geçilmeli ve mamul ürünler üretilmesi için gerekli olan işletme yatırımları yapılmalıdır.

Dünya rezervlerinin en az %63’ünün ülkemizde bulunduğu bor madenlerinin üzerinde oynanan oyunlardan derhal vazgeçilmeli, halkımızın ve çocuklarımızın geleceği Citicorp, Rio Tinto ve diğer emperyalist madencilik tekelleri adı altında karşımıza çıkanlara ve onların yerli kapitalist işbirlikçilerine yağmalattırılmamalıdır.

Bor madenlerinde devlet tekeli madenin cevher olarak çıkarılmasından mamul ürünlere işlenmesine kadar sürdürülmelidir.

Madenlerin pazarlanması sırasında meydana gelen ayak oyunlarına fırsat verilmemeli, devlet eli ile, şeffaf olarak yapılmalıdır.

Pazar payını arttırmak ve rakip US Borax firmasının pazar payına daha büyük bir yüzde ile ortak olabilmek için rafine ürün kapasitemizi arttırmak gerektiği açıktır. Ancak rafine bor ürünlerinin birbirini ikame özelliği ve her ürünün bir yönden diğerinin rakibi olduğu gözönüne alındığında bunun yine Eti Holding tarafından yapılması bir gereklilik olarak görülmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi Eti Holding bir kalsiyum borat olan kolemanit cevherinden borik asit üretmekte, bir sodyum borat olan tinkal cevherinden ise boraks pentahidrat, boraks dekahidrat, susuz boraks ve sodyum perborat üretimlerini gerçekleştirmektedir. Kullanıldıkları alanlara göre bu ürünlerin, sodyum perborat dışında, birbirlerinin yerine kullanılmaları mümkün olup hepsi birbirinin rakibi konumundadır. Bor sektöründe US Boraks da aynı şekilde hareket etmektedir. Dünyada ürettikleri ürünün üretim ve pazarlamasını tek elden kontrol eden birçok devlet kuruluşu mevcuttur. Bu nedenle üretim ve pazarlamanın tek elden devlet eli ile yapılması şarttır.

Sanılanın aksine US Borax’ın dünya pazarındaki payının büyüklüğü özel bor ürünleri üretiminden değil, rafine bor ürünleri üretim kapasitesinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır. Pazar payımızı arttırmak için öncelikle rafine ürün kapasitemizi US Boraks seviyelerine çıkarmak esastır. Ancak ürün kapasitesini arttırmanın yanında rafine bor ürünlerinin kullanıldığı alanlara yatırımı teşvik etmek ve bu ürünlere dayalı sanayii geliştirmek de önemlidir. Bu amaçla AR-GE faaliyetlerine kaynak ayrılmalı, üniversitelerle birlikte yapılan çalışmalar sürdürülmelidir.

Bu durumlar gözönüne alınarak; Ülkemizde de bor madenlerinin özelleştirilmesi değil, özel sektörün bor ürünlerinin hammadde olarak kullanıldığı sanayi alanlarının gelişmesine yönelik olarak yatırım yapması konusunda teşvik edilmesi ve Eti Holding’in bor ürünleri üretimi konusunda bugüne kadar edindiği bilgi birikiminden bu amaçla yararlanması gündeme getirilmelidir.

Ülkemiz bor kaynaklarının daha rasyonel değerlendirilebilmesi ve borlu ileri sanayi ürünlenin ülkemizde gerçekleştirilebilmesi amacı için mutlaka AR-GE yatırımlarına önem verilmeli ve gereken kaynaklar ayrılmalıdır.

2840 sayılı yasadaki “Bor madenleri devletçe işletilecektir” hükmü asla değiştirilmemelidir. Ruhsatlar, fiyatları belirleme ve pazar politikaları kamuda kalmakla birlikte yine de özel

sektör ile işbirliği yapmaya çatlak aramak özelleştirmenin ve kaynakları aktarmanın bir diğer biçimi olacağından, bu yollara müsaade edilmemelidir.

Kurumun, yıllardır türlü güçlüklerle rağmen uluslararası pazarlarda mücadele ettiği rakiplerine satılmak istenmesi ne ekonomik, ne politik, ne de yeni dünya düzenli masallar ile açıklanamayacak ölçüdedir ve halka rağmen bu kararları alacak olan, meşruiyeti tartışılan otoriteyi altında ezecek ağırlığı vardır.

12-SON SÖZLER

Ülkemiz, karanlık ve tehlikeli bir dönemde, cumhuriyet tarihinin en ağır sorunlarıyla karşı karşıya... Sağ iktidarların yıllardır uyguladıkları politikalar ve yaptıkları anlaşmalar sonucu bağımsızlığımız ve ülkemizin tüm kaynakları ipotek altında.... W. Bush' un öncelikle Orta Doğu' yu hedef alan, giderek dünyaya yeniden biçim verme amacına hizmet etme çağrısının yarattığı karmaşa ABD' nin stratejik ortağı! olarak bizi uçurumun başına getirip bıraktı.. Ekonomisi IMF, kültürü ABD' ye endeksli, medya tarafından yönlendirilen, siyaseti ve askerliği stratejik ortağımız ABD' nin çıkarlarına bağlanmış olan ülkemizde 3 Kasım seçimleri sonucu kurulmuş olan Hükümetimizi ve ulus ötesi şirketlerin taşeronları ile işbirlikçi medya kuruluşlarını bugünlerde, gizlemeye dahi gereksinme duymadıkları derecede mutlu eden, sonuçlarını coşkuyla alkışladıkları IMF ile Hükümetin Program ile ilgili sağladıkları mutabakat ve IRAK saldırısı ile ilgili gelişmeler takkelerini düşürmüştür.

IMF ile bugüne kadar imzalanan anlaşmaların tartışmasız en ağırı ve memleketi köleleştirme yolunda en ileri metinlerinden biri olan, ülkenin yeraltı ve yerüstü servetlerini yağmalatma amaçlı özelleştirme girişimlerini hızlandıran ve Devlet Bakanı Ali Babacan, tarafından zafer kazanmış bir komutan edasıyla açıklanan politikalar. Ülkemizin bütün kaynaklarına büyük bir aç gözlülükle el koyan bir avuç uluslararası tekel ve işbirlikçinin bu politikardan büyük memnuluk duyacaklarından, AKP hükümetine övgüler düzeceklerinden kimsenin kuşkusu olmamalıdır. Önümüzdeki günlerde hükümetin asıl karar mercii TÜSİAD, TOBB başkanları, büyük holding temsilcilerinin ve bazı medya basınının ekonomi sayfalarında, yazar çizer takımının AKP'ye, “afferin, biraz daha sıkın, iyi yoldasınız aman gevşemeyin!” türünden tezahürat yapıp, yol göstereceklerinden emin olabilirsiniz. Çünkü hükümet baştan ne derse desin, sonradan bu grubun dedikleri ve istekleri oluyor. Hükümet bu grubun gösterdiği yola giriyor!

Malum ittifakı mutlu eden ikinci gelişme ise ABD-İngiliz ittifakının başta enerji olmak üzere Doğal Kaynakları kontrol etmek ve Ortadoğu' ya hâkim olarak uzun vadede hedeflerinin alt yapısını oluşturmak için refah ve özgürlük çağını temsil eden “Yeni Dünya Düzeni” adına geliştirilen strateji Siyonistlerin güdümünde gayri meşru, kuralsız, yalanlara dayanan ve vahşi bir şekilde IRAK' a saldırmasıdır.

Ama açık ki, Türkiye' nin Amerikan arabasına daha sıkı bağlanmasına hizmet eden gelişmeler Türkiye üzerindeki emperyalist baskıyı da arttıracaktır. Çünkü emperyalist haydutlar bölge halkları için şimdi çok daha somut ve yakın tehdit oluşturmaktadırlar. İran' ı, Suriye' yi hedefe koyanların diğer bölge ülkeleri ve Türkiye hakkında da “planları olduğu” bilinmektedir. Bunu açıkça da söyleyip adım adım uyguluyorlar:

“...Şu önemli geçeceği gözden uzak tutamayız: magnezyum, krom, kalay, çinko ve tabii kauçuğumuzun tamamı, bakır ve petrolümüzün önemli bir kısmı, kurşun ve alüminyumun üçte biri, denizaşırı ülkelerden gelmektedir. En önemlisi, ABD tarafından kurulmuş askeri

paktlardan, herhangi birinin etki alanında bulunan Asya ve Afrika'nın az gelişmiş bölgelerinden gelmektedir. Süper stratejik maddelerin, bu arada uranyumun durumu da yukarıdakiler gibidir..." (Nelson A.Rockefeller'in ABD Başkanı Eİsenhower'e 1956'da Yazdığı Gizli Mektuptan)

"...Bu ülkelere sahip oldukları STRATEJİK MADENLER ve ENERJİ KAYNAKLARI sebebiyle AŞIRI DERECEDE BAĞIMLIYIZ. Bu nedenle bizim ve müttefiklerimizin ekonomisi, sınırlarımızın çok ötesindeki çatışmalara ÇOK DUYARLIDIR..." (Reagan'ın Savunma Bakanı Casper Weinberger, Kongre'de 1985 Bütçesi Sunuş Konuşmasından)
"...Yakın bir gelecekte savaş ve barış sorunları. Doğu ve Batı arasındaki askeri güvenlik sorunlarından çok, Kuzey ve Güney arasındaki ekonomik ve sosyal sorunlardan kaynaklanacaktır..."(Yeni Dünya Düzeni'nin ideolarından Zbigniew Brzezinski?)
"...Malî kriz içindeyiz. (...)Sistemimiz, iflas etmiş durumda. Ulaşım, enerji, eğitim, sağlık sistemlerimizin tamamı, altyapı ve sanayimiz çöküş halinde. (...)Afrika, ABD'nin gözleri önünde, İngilizler ve ABD'deki bazıları tarafından kitle ölümleriyle resmen ortadan kaldırılıyor. Meselâ, başkanın babası Bush, Kanada'nın önceki başbakanıyla birlikte, Barrick Gold adlı firmalarıyla Kongo'ya yerleşmiş durumda ve buranın zengin altın ve elmas yataklarını sömürüyorlar. Bunlar ve çokuluslu şirketler, Afrika'nın her tarafında özel ordular kuruyor ve Afrika halkını birbirine kırdırıyor. Bu şekilde, hem Afrika'nın zenginliklerini alıyor, hem de nüfusunu azaltıyorlar. (...) Şimdi, ABD ve İngiltere içindeki güçler, Brzezinski bunlara dahildir, Asya'daki oluşumları engellemek için dünya savaşı çıkarmak istiyorlar. Ağustos, bunun için en uygun aydır. Bu savaşın adını da, Batı ile İslâm'ın savaşı olarak koyacaklar..."(24 Temmuz 2001, 11 Eylül'den 45 Gün Önce, 2004 ABD başkanlık seçimleri için))

"...Hükümetler dünya üzerinde ekonomik etkinliklerin temel düzenleyicisi olarak ulusal ekonomik çıkarlarını nasıl koruyacaklardır? Daha küçük ülkeler için iki seçenek vardır; ya işbirliği ya da baskı; aynı hedefe yönelik yürüme ya da daha büyük güçlerin tiran-lığını kabul etme..."(Michael Hart, Küresel Sistemin Kuralları)

"...Hasım yalnızca yenilgiye uğratılmakla kalmamalı, iyice ezilmelidir ki, Yeni Dünya Düzeni'nin dersi öğretilsin: Patron biziz, sizin göreviniz ise pabuçlarımızı parlatmaktır..."(The Guardian, 21 Ocak 1992, Noam Chomsky)

"...Tek süper güç' statüsü(...) ABD 'nin üstünlüğüne kafa tutabilecek herhangi bir millet ya da milletler grubunu caydırmaya yeterli, askeri güçlerle sürdürülmelidir..." (ABD Savunma Bakanlığı vekil Paul Wolfowitz, New York Times 8 Mart 1992)

"...En nihayet şu kanaate vardık ki, ne reddederseniz hepsini cebimize atıyoruz. Memleketiniz haraptır, İmar etmeyecek misiniz? Bunun için paraya ihtiyacınız olacaktır. Para kimsede yok. Ancak biz verebiliriz. Memnun olmazsak, kimden alacaksınız? Harap bir memleketi nasıl kurtaracaksınız? İhtiyaç sebebiyle, yarın para istemek için karşımıza gelip diz çöktüğünüz zaman, bugün reddettiklerinizi, cebimizden birer birer çıkartıp göstereceğiz..." (Lord Curzon'dan İsmet İnönü'ye, Lozan Konferansı)

"...Türkiye gibi (...) ülkelere yapılacak yardımlar ve açılacak krediler öncelikle askeri nitelikte olmalıdır. OLTAYA YAKALANMIŞ BALIĞIN YEME İHTİYACI YOKTUR. Geliştirilmiş ekonomik yardım, Türkiye gibi ülkelerde bazı durumlarda düşünülenin tam tersi sonuç verebilir, yani bağımsızlık eğilimlerini arttırıp; mevcut askeri planlarımızı zayıflatabiliriz. Bu tür ülkelere yapılacak yardım, bize bağlı Hükümetleri iktidarda tutacak ve ABD'ne düşman unsurları zararsız hale getirecek biçim ve miktarda olmak zorundadır..." (Nelson A.Rockefeller'in ABD Başkanı Eisenhower'e 1956'da Yazdığı Gizli Mektuptan)

“...Türkiye, çoğu ona düşman komşularla çevrilmiş, bu bir engel ama, Türkiye ‘nin komşuları karşısında, askeri bakımdan korkunç derecede güçlü olması ve ne yapacağı belli olmayan bir kuvvet oluşturması...” tehlikeli ihtimalleri akla getiriyor...”(Bkz. Makovski ve Sayar, Türkiye’nin Yeni Dünyası: Türk Dış Politikası’nda Değişen Dinamikler)

“...Türkiye ABD için önemli anlamları olan yeni bir oluşumun merkezindedir. Yeni ‘güvenlik düzenlerinin’ yükselişi ya da kritik bölgelerde yeni ittifaklarla(İsrail gibi) ilişkilerini güçlendirmektedir. Amerika’nın dış politikası, geniş ve dar anlamda çıkarlar sorununa ve çok taraflı ya da tek taraflı harekete odaklanmıştır.Yalnızca en dar kapsamlı anayurdun savunması yaklaşımı ABD çıkarları açısından Türkiye’yi önemli bir müttefik tanımlanmasının dışında bırakır.(...) Ankara ve Washington Balkanlarda, Ortadoğu’da ve Avrasya’da istikrar ve ekonomik kalkınmaya duyulan ihtiyaç konusunda hemfikirdir...” (ABD’li analistler Ian.O.Lesser'den aktaran M. Emin Değer, Amerika Türkiye’yi İşgale Hazırlanıyor,Müdafaa-i Hukuk)

“...Türkler İslam karşıtı kabul edilebilecek politikalarla işbirliği etmek isteyebilirler. Müslüman dünyasında olan bir ülkenin güvenliğiyle otomatik bir sorumluluk konusunda giderek isteksiz hale gelebilir. Güvenlik ilişkilerinin bu doğrultuda gelişme göstermesi Türkiye’ye felaket getirecek; ABD-Türkiye işbirliği umutlarını ciddi bir şekilde kısıtlayacak ve bunun uzantısı olarak, ABD’nin Kafkaslar ve Ortadoğu’daki hareket serbestisini azaltacaktır....” (CIA’de Yakındoğu ve Güney Asya Eski Direktörü Graham Fuller)

“...Türkiye, Irak operasyonuna destek verecek; çünkü Türkiye’nin sahibi IMF dir. IMF parasını verip Türkiye’yi satın aldı...”(Bill Clinton’ın danışmanı’nın ABD Fox Televizyonu’na verdiği demeçten)

"...Bazı insanlar bu eleştiriyi “komplo teorisi” diye reddetmektedir. Siyasete yön verenlerin bazen yalan söylediklerine ve güçlü çıkar gruplarının hizmetinde açıkça dile getirmedikleri programlara sahibi olduklarına inanmamaktadırlar. Israrla, zenginlerin ve güçlülerin de tıpkı bizim gibi, maksatlı şekilde hareket etmediklerini söylemektedirler. Bu görüşe göre, iç ve dış politikalar, zenginlerin çıkarlarının korunmasıyla ilgili olmayan bir masum olaylar dizisidir. Kuşkusuz resmî görevlilerin yaratmak istediği izlenim budur(...) Kapitalist devletin politikalarının kurbanı olanlar, hamburger hâline gelmek istemiyorlarsa, katlandıkları şartların sadece masum ahmaklıkların ve kasıtlı olmayan sonuçların yarattığı bir serencam olmadığını kabul etmek zorundadır..." (Prof. Michael Parenti, İmparatorluğa Karşı, Kaynak Yay., 1996, s. 155)

Ülkemizdeki egemen sınıflara aktarılan borçlar karşılığı ipotek edilen geleceğimizi karartan mandacılara atalarından birisi olan Kara Vasıf Bey’in Sivas kongresinde yaptığı:

“...Güdüm (manda) altına girmekten başka çıkar yol yoktur, ülke iflas etmiştir, ülkenin geliri, devletin dış borçlarının faizini ödemeye yetmeyecek düzeydedir. Devletin dört yüz-beş yüz milyon lira Borcu vardır, bu parayı kimse kimseye bağışlamayacaktır. Borcu ödeyin dedikleri zaman, gelirimiz faizine dahi yetmeyecektir, açıkça görüldüğü gibi, malî durumumuz bağimsız yaşamamıza elverişli değildir...”

zihniyetine Mustafa Kemal’in muhtelif konuşmalarından cevap niteliğindeki alıntılarını hatırlatalım:

“...Vasilik ve himaye altına giren bir devlet bağımsızlığını yitirir. Egmenlik hakkı teslim olunamaz, ayrılık kabul edilemez. Bağımsızlık bir bütündür. Ya vardır, yok ise devletin kimliği ortadan kalkmış demektir...”

“...Mandacılar diyorlar ki, bizi bağımsız bırakmayacaklar. Onlar ne düşünürlerse düşünsünler ortada bir gerçek var. Her ulus bir devlet halini alıyor ve bir Türk ulusu vardır. Bizi bağımsız bırakmazlar düşüncesi maneviyat bitkinliğinden doğan bir iman eksikliğidir. Bir an için kabul ve teslim edelim ki, bizi devlet olarak yaşatmayacaklar, o halde bunu biz mi isteyelim? ...”

“...Ahmaklar, memleketi Amerikan mandasına, İngiliz koruyuculuğuna bırakmakla kurtulacak sanıyorlar. Kendi rahatlarını sağlamak için bütün bir vatani ve tarih boyunca devam edip gelen Türk bağımsızlığını feda ediyorlar...”

“...Oh ne ala! Mücadele yerine mandayı kabul edeceğiz ve rahata kavuşacağız! Bu ne gaflet, bu ne körlük, bu ne budalalık. İstanbul’un yüce kişileri de bu fikirde. İçlerinden biri çıkıp da ya istiklal ya ölüm diyemiyor...”

“...Bu olmayacaktır;Türkiye bağımsızlık ve özgürlüğüne sahip olacaktır. Bunu istemekte devam edeceğiz. Ben anladığıma göre kimi zevat bizi Amerika’da Wilson’a Senoto’ya, Kongre’ye müracaat ettirmek ve bütün Türk Milleti namına manda isteyen bir oyuna düşürmek istiyorlar.Bu oyuna gelmeyeceğiz...”

“...Büyük devletler bize şu veya bu sorunlarda gösterişli yardımlarda bulunuyor görünüyorlar; oysa, ekonomik tutsaklıklarla bizi felce uğrattıyorlardı. Bize bazı şeyleri vermiş gibi, bizim bazı haklarımızı tanımış gibi bir durum alırlar; gerçekte ise ekonomide elimizi kolumuzu bağlarlardı...”

“...Yabancı bir devletin himaye ve desteğini kabul etmek, insanlık özelliklerinden mahrumiyeti, beceriksizlik ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağı dereceye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez. Halbuki Türk’ün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. Bundan ötürü, ya bağımsızlık, ya ölüm!...”

“...Bir ulus varlığını ve haklarını korumak yolunda bütün gücü ile, bütün görünür ve görünmez güçleriyle ayaklanmış ve karara varmazsa, bir ulus yalnız kendi gücüne dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlayamazsa, şunun ve bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz...”

“...Bizi iktisadi hayatımızı geliştirme, böylece refaha ulaşma amacına varmaktan alıkoyan iki kuvvet vardır; Biri dış düşmanlardır. Bunlar bizi, bir sömürge haline koymak için ilerlemememizi istemeyenlerdir. Fakat bizim için bunlardan daha zararlı daha öldürücü bir sınıf daha vardır; O da içimizden çıkması muhtemel olan hainlerdir...”

“...Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini müstevlilerin(istilacıların) siyasi emelleriyle birleştirebilirler...”

Sözlerimize Mustafa Kemal Atatürk’ten başka alıntılar ile sürdürelim;

“...Tam bağımsızlık, bizim bugün üzerimize aldığımız vazifenin temel ruhudur. Bu vazife, bütün millete ve tarihe karşı yüklenilmiştir. Bu vazifeyi yüklenirken, tatbik kabiliyeti

hakkında şüphe yok ki çok düşündük. Fakat netice olarak edindiğimiz görüş ve iman, bunda, muvaffak olabileceğimize dairdir. Biz, böyle işe başlamış adamlarıdır. Bizden evvelkilerin işledikleri hatalar yüzünden, milletimiz sözde mevcut zannolunan bağımsızlığında kayıtlı bulunuyordu. Şimdiye kadar Türkiye'yi, medeniyet dünyasında kusurlu gösteren neler düşünülebilirse, hep bu hatadan ve bu hataya uymadan doğmaktadır. Bu hataya uyma neticesi; mutlaka, memleket ve milletin bütün haysiyetinden ve bütün yaşama kabiliyetinden soyunma ve uzaklaşmasını gerektirebilir. Biz; yaşamak isteyen, haysiyet ve şerefiyle yaşamak isteyen bir milletiz. Bir hataya uyma yüzünden bu özelliklerden mahrum kalmaya tahammül edemeyiz. Bilgin, cahil, istisnasız bütün millet fertleri, belki içinde buldukları güçlükleri tamamen anlamaksızın, bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve fakat sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta; tam bağımsızlığımızın temini ve devam ettirilmesidir. Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, malî, iktisadî, adlî, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek mânasiyle bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir. Biz, bunu temin etmeden barış ve sükûna erişeceğimiz inancında değiliz...”

“...Bugünkü mücadelemizin amacı tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın tam sağlanabilmesi ise ancak mali bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin aslı bağımsızlıktan yoksun olunca o devletin bütün hayatı bölümlerinde bağımsızlık sakat durumdadır. Çünkü her devlet organı ancak maliye ile yaşar. Mali bağımsızlığın korunması için ilk şart bütçenin ekonomik bünye ile uygunluğu ve denk olmasıdır. Bundan dolayı devlet yapısını yaşatmak için dış ülkelere başvurmadan ülkeyi gelir kaynakları ile yönetmek çözüm ve önlemlerini bulmak gereklidir ve bulunabilir...”

“...Bağımsızlık ve hürriyetlerini her ne bahasına ve her ne karşılığında olursa olsun zedeleme ve kayıtlamaya asla müsamaha etmemek; bağımsızlık ve hürriyetlerini bütün mânasiyle koruyabilmek ve bunun için gerekirse, son ferdinin, son damla kanını akıtarak, insanlık tarihini şanlı örnek ile süslemek; işte bağımsızlık ve hürriyetin hakiki mahiyetini, geniş mânasını, yüksek kıymetini, vicdanında kavramış milletler için temel ve ölmez prensip... Ancak bu prensip uğrunda her türlü fedakârlığı, her an yapmaya hazır milletlerdir ki, devamlı olarak insanlığın hürmet ve saygısına lâyık bir topluluk olarak düşünülebilirler...”

“...Bağımsızlığı için ölümü göze alan millet, insanlık haysiyet ve şerefine icabı olan bütün fedakârlığı yapmakla teselli bulur ve elbette esaret zincirini kendi eliyle boynuna geçiren miskin, haysiyetsiz bir millete nazaran dost ve düşman nazarındaki mevki farklı olur...”

“...Esas Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla temin olunabilir. Ne kadar zengin ve refaha kavuşturulmuş olursa olsun bağımsızlıktan mahrum bir millet, medenî insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye lâyık olamaz....”

“...Arzumuz dışarıda bağımsızlık, içeride kayıtsız ve şartsız millî egemenliği korumadan ibarettir. Millî egemenliğimizin hattâ bir zerresini bozmak niyetinde bulunanların kafalarını parçalayacağınızdan eminim...”

“...Biz barış istiyoruz" dediğimiz zaman "tam bağımsızlık istiyoruz" dediğimizi herkesin bilmesi lâzımdır. Bunu istemeye hakkımız ve kudretimiz vardır. On sene, yirmi sene sonra aşağılaşarak ölmekten ise şimdiden şeref ve haysiyetle ölmeyi üstün tutmalıyız...”

“...Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evlâdı kalmalıyım. Bu sebeple millî bağımsızlık bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menfaatleri icap ettiği takdirde, insanlığı teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet gereği olan dostluk, siyaset münasebetlerini büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de bu arzusundan sarfınazar edinceye kadar amansız düşmanıyım...”

“...Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun, bağımsızlıktan mahrum bir millet, medenî insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye liyakat kazanamaz...”

“...Hükümetlerin davranışları ve eylemleridir ki, ulusumuzun, geçmişini unutmuş, ulusçuluğun ve özel uygarlıkların bağışladığı haklardan habersiz, kansız, uyuşuk bir ulus olarak tanınmasına yol açmıştır...”

“...Ulusumuzun kendini bu yolda anlamaya olanak vermesinde pek büyük bir suçu vardı. Ulusumuzun o suçu, Baylar, merkez hükümetin işleri ile Avrupa'nın namusuna aşırı güven göstermiş olmasıdır. İşte bu suçtan dolayı kendi değerini, niteliğini, erdemlerini unutturmak kertesine düşmüştür...”

“...Temel ilke, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ilke ancak tam istiklale sahip olmakla gerçekleşebilir...”

“...Biz hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altına almak için, toptan bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız. Biz Batı emperyalistlerine karşı bağımsızlığımızı korumakla kalmıyoruz. Aynı zamanda Batı emperyalistlerinin güçleri ve bilinen her vasıtası ile Türk ulusunu emperyalizme araç olarak kullanmak isteyenlere engel oluyoruz. Bununla bütün insanlığa hizmet ettiğimize inanıyoruz...”

“...Türkiye'nin bugünkü mücadelesinin yalnız Türkiye'ye ait olmadığını bütün arkadaşlarımız, ifade etmiş iseler de bunu bir defa daha teyit etmek lüzumunu hissediyorum. Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye azim ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği, bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın davasıdır. ve bunu nihayete getirinceye kadar Türkiye kendisiyle beraber olan şark milletlerinin beraber yürüyeceğinden emindir...”

“...Şarktan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün şark milletlerinin de uyanışlarını öyle görüyorum. İstiklal ve hürriyetine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşu, şüphesiz ki terakkiye ve refaha müteveccih olacaktır. Bu milletler bütün güçlülere ve bütün engellere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklarıdır...”

“...Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerinde milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır...”

“...Kurtuluş için, bağımsızlık için eninde sonunda düşmanla, bütün varlığımızla vuruşarak onu yenmekten başka karar ve çare yoktur ve olamaz. Ordu ile, savaş ile, inat ile bu işin içinden çıkılmaz biçimindeki kaynağı dışarda bulunan öğütlere uymakla bir vatan, bir ulus bağımsızlığı kurtarılamaz. Emperyalistlerin pençesine düşen bir kuş gibi yavaş, sefil bir ölüme mahkum olmaksızın babalarımızın oğlu sıfatıyla vuruşa vuruşa ölmeyi tercih ederiz...”

“...Meclislerle idare edilen memleketlerde ise, en tehlikeli durum, bazı milletvekillerinin yabancı adına çalınmış ve satın alınmış olmalarıdır. Millet Meclislerine kadar girme yolunu bulabilen vatansızlara her zaman rastlanabileceğine, tarihin bu konudaki örnekleriyle hükmetmek zaruridir...”

Hem sonra, asıl önemlisi, Mustafa Kemal, TBMM kürsüsünden 6 Mart 1922 'de şöyle dememiş miydi?

"... Efendiler! Bir şeyin zararıyla, bir şeyin imhasıyla yükselen şeyler, bittabi, o şeyden zarara uğrayanı alçaltır ve gerçekten de Avrupa'nın bütün ilerlemesine, yükselmesine ve uygarlaşmasına karşılık Türkiye tam tersine gerilemiş ve düşüş vadisinde yuvarlana durmuştur. (...) Artık durumu düzeltmek için mutlaka Avrupa'dan nasihat almak, bütün işleri Avrupa'nın emellerine göre yürütmek, bütün dersleri Avrupa'dan almak gibi birtakım zihniyetler belirdi. Halbuki hangi istiklal vardır ki, ecnebilerin öğütleriyle, ecnebilerin planları ile yükselebilin? Tarih, böyle bir hadise kaydetmemiştir..."

“...Felaket başa gelmeden önce, onu önleme ve ona karşı savunma çarelerini düşünmek gerekir. Geldikten sonra üzülmenin yararı yoktur...”

Ne ki, bugün artık "öğüt verme" sınırı çoktan aşılmış, düpedüz talimat verilmektedir! Hiç kuşkunuz olmasın, çocuklarımızın ve ülkemizin geleceğini düşünmüyorsak, bu gidişin sonu Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun deyişiyle şudur:

"... bütün milli ve sosyal kıymetleri altüst olmuş, bütün kaleleri zapt edilmiş, etrafı bir demir çemberle çevrilmiş viran ve perişan bir ülkede... durmadan kovalanan, durmadan tekmelenen yılgın ve avare bir sürünün arasında, içerden dışardan sövüle sayıla, itile kakıla ve o yara, o milli gurur yarası bağrımızın içinde damla damla kanayarak ... sürünmek sürünmek sürünmek ..." (Atatürk: Birikim Yayınları, İstanbul 1981, S. 19)

Doğal kaynaklarımız üzerindeki yabancı hakimiyetin kırılması için verilen mücadeleler sonunda Lozan ile kazanılan mevzilerin sonuncularından birisi daha “bir gün gelir size verdiklerimizi tek tek geri alırız” diyenlerce bugünlerde geri alınmaya çalışılmaktadır. 1980 yılından itibaren küresel baronlar dünyaya “küreselleşme”, “neoliberal politikalar” adı altında, aslında salt kendi çıkarları için oluşturdukları sistemin ideolojik argümanlarının gereklerini, hazırlanan bir plan çerçevesinde, yerli taşeronları vasıtasıyla uygulamaktadır.

Yıllardır vatan ve ulusumuzun kaderini elinde tutan Yeni Tanzimatçı iktidar sahipleri, uyguladıkları politikalar sonucunda, ülkemizi ulusun toplam gelirinin çok üzerinde, 200 milyar doları aşan bir borç batağına saptırmışlardır. Tıpkı 1881'deki Osmanlı Dönemi'nin “Düveli Muazzama Düyünü Umumiye”si gibi, 2001 yılında da “Yeni Dünya Düzeni”nin (Emperyalist Haçlı Ruhlu Batı'nın) “Dünya Bankası ve IMF Kurulları”, Cumhuriyet Devrimi'nin Başkenti Ankara'da Yönetim ve Tahsilat Büroları'nı açmışlardır. Bu bürolar ‘haçlı emperyalizminin ve işbirlikçilerinin’ defalarca ödenmiş olduğu halde bir türlü bitmeyen alacaklarını; içini boşalttıkları hazinemizi yeniden borçlandırarak, vatanımızın ve ulusumuzun bütün ekonomik kalelerini ele geçirerek ödettirme programını fiilen uygulayan ve uygulattıran merkezlerdir, ulusumuzun mezar kazıcılarıdır. Bu ulusumuza dayatılan “Yeni Düyünü Umumiye”dir.

Meydana gelen ekonomik krize çözüm olarak talep edilen krediler karşılığı ipotek edilen, halkımızın malı ve çocuklarımızın hak sahibi oldukları bor madenlerinin, bir bakanın

deyimiyle bürokratlarca altın tepside sunulması ise tarif edilemeyecek ölçüde düşündürücü, üzücü ve vatan hainliği! ile eşdeğerdir.

Genelde çocuklarımızın da hak sahibi olduğu doğal kaynaklarımız, özelde ise bor madenlerimizin uluslararası tekelere peşkeş çekilmesine karşı çıkmak ulusumuzun boynunun borcudur. Bu mücadele yeni başlamış da değildir. Bu mücadele bir İngiliz şirketi ile Osmanlı İmparatorluğu döneminde Karesi Vilayeti'nde başlayıp 150 yıldan buyana sürüp giden bitmeyen bir kavgadır.